

რეკრუციული რესურსების რაციონალურად გამოყენების პერსპექტივა საქართველოში

ნოდარ ბრეილიძე

ეკონომიკის დოქტორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი ი. ჟორდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი

<https://orcid.org/0000-0002-2263-4472>

E-mail: regioni.ge@yahoo.com

ლაურა კვარაცხელია

ქიმიის დოქტორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი ი. ჟორდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი - მთავარი მეცნიერ თანამშრომელი

<https://orcid.org/0000-0002-9373-2790>

E-mail: kvaratskhelia1942@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.52340/bal/2023.01.02>

რეზიუმე

ბუნებრივი რესურსები წარმოადგენენ საბაზო რესურსებს, რომელთა გამოყენება შეიძლება საზოგადოების მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად, საწარმოო ძალების განვითარების გარკვეული დონის არსებობის პირობებში.

ბუნებრივი რესურსების კლასიფიკაცია შეიცავს მინის, ნიადაგის, კლიმატურ, მინერალურ, წყლის, ტყის, რეკრეაციულ ჯგუფებს. ბუნებრივი რესურსები აღდგენისა და ხარჯვის შესაძლებლობის მიხედვით იყოფა სამ ჯგუფად: მინერალური ნედლეულის ამონურვადი არაგანახლებადი ნედლეული, ამონურვადი განახლებადი ბიოლოგიური რესურსები და ამონურვადი.

რესურსების სამეურნეო კლასიფიკაციის მნიშვნელოვან ნიშან-თვისებას წარმოადგენს მათი ერთმიზნობრივად და მრავალმიზნობრივად გამოყენება.

იმისათვის, რომ გაიზარდოს რესურსული ბაზის გამოყენების ეფექტიანობა, აუცილებელია არსებული ბუნებრივი რესურსების მარაგების ობიექტური შეფასება, მათი მზოგავი და რაციონალური ხარჯვა, ნაკლებად მოთხოვნადი და დაბალეფექტიანი გამოყენების რესურსების გამოვლენა, ალტერნატიულ წყაროებზე გადასვლა.

საქართველო ფლობს მნიშვნელოვან ტურისტულ პოტენციალს. თუმცა ბუნებრივ-კლიმატური პირობები, ტერიტორიების განვითარების ისტორიული წინაპირობები, მათი ინდუსტრიული განვითარების დონე, ტურიზმის განვითარების პოტენციალი და რეგიონების ტურისტული სპეციალიზაცია განსხვავებულია.

ტურიზმი ხელს უწყობს ტურისტულ-რეკრეაციული კომპლექსის არსებული მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის ფუნქციონირების ეფექტიანობის გაზრდას, მომსახურების სფეროში სამუშაო ადგილების შექმნას და შენარჩუნებას, სახელმწიფო და ადგილობრივი საბიუჯეტო შემოსავლების ზრდას.

საკვანძო სიტყვები: რეკრეაციული რესურსები, ტურიზმი, კურორტების კლასიფიკაცია, კომპლექსური შეფასების მეთოდიკა.

ციტირებისთვის: გრძელიძე ნ., კვარაცხელია ლ., რეკრეაციული რესურსების რაციონალურად გამოყენების პერსპექტივა საქართველოში, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, No1, 2023 წ. გვ. 13-70.

PERSPECTIVES OF RATIONAL USE OF RECREATIONAL RESOURCES IN GEORGIA

Grdzelishvili Nodar

Doctor of economics,
Georgian Technical University The Center Studying
Productive Forces and Natural Resources
of Georgia-main Researcher;
<https://orcid.org/0000-0002-2263-4472>
E-mail: regioni.ge@yahoo.com

Kvaratskhelia Laura

Doctor of chemistry,
Georgian Technical University The Center Studying
Productive Forces and Natural Resources
of Georgia-main Researcher.
<https://orcid.org/0000-0002-9373-2790>
E-mail: kvaratskhelia1942@gmail.com

RESUME

Natural resources are basic resources that can be used to meet the needs of society, provided there is a certain level of development of productive forces.

Classification of natural resources includes land, soil, climatic, mineral, water, forest, recreational groups. Natural resources are divided into three groups according to the possibility of restoration and consumption: mineral raw materials exhaustible non-renewable raw materials, exhaustible renewable biological resources and inexhaustible.

An important feature of the economic classification of resources is their use, both single-purpose and multi-purpose.

In order to increase the efficiency of the use of the resource base, it is necessary to objectively assess the available natural resources, their economical and rational use. It is necessary to identify the resources that are used less and less effectively, and to switch to alternative use of resources as much as possible.

Georgia has significant tourism potential. However, different natural and climatic conditions, historical prerequisites for the development of territories and their level of industrial development, tourism development potential and tourism specialization of regions are different.

Tourism contributes to increasing the effectiveness of the existing material and technical base of the tourist-recreational complex, creating and maintaining jobs in the service sector, and increasing state and local budget revenues.

Key words: recreational resources, tourism, classification of resorts, complex assessment methodology.

For citation: Grdzelishvili N., Kvaratskhelia L., Perspectives of rational use of recreational resources in Georgia, Journal - "Business and Legislation", No. 1, 2023. p. 13-70.

1. რეკრეაციული რესურსების არსი, სახეობები და თავისებურებები

1.1 ბუნებრივი რესურსების კლასიფიკაცია

ბუნებრივი რესურსები წარმოადგენენ საბაზო რესურსებს, რომელთა გამოყენება შეიძლება საზოგადოების მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად, საწარმოო ძალების განვითარების გარკვეული დონის არსებობის პირობებში.

ბუნებრივი რესურსების კლასიფიკაცია შეიცავს მინის, ნიადაგის, კლიმატურ, მინერალურ, წყლის, ტყის, რეკრეაციულ ჯგუფებს. ბუნებრივი რესურსები აღდგენისა და ხარჯვის შესაძლებლობის მიხედვით იყოფა შემდეგ სამ ჯგუფად:

- **მინერალური ნედლეულის ამონურვადი არაგანახლებადი ნედლეული.** მინის ქერქში მრავალი მილიონი წლის განმავლობაში წარმოქმნილი რესურსების მარაგები მოიპოვება და იხარჯება წარმოებაში ათწლეულების პერიოდში;
- **ამონურვადი განახლებადი ბიოლოგიური რესურსები** - მაგალითად: ტყის, თევზის. მათ გააჩნიათ თვითაღდგენის უნარი, ადამიანის დახმარებით შესაძლებელია კვლავწარმოება, თუმცა, გადამეტებული ექსპლუატაციის შედეგად, ამონურვადი რესურსები შეიძლება გამოილიოს და მთლიანად გაქრეს;
- **ამონურვადი** - წყალი, ჰაერი, ნიადაგი. გაჭუჭყიანების შედეგად მათ შეიძლება დაკარგონ ბუნებრივი თვისებები და დაბინძურდნენ.

ბუნებრივი რესურსების ეკონომიკური კლასიფიკაცია ემყარება მათ გამოყენებას სამეურნეო სფეროებსა და დარგებში. ამ ნიშნის მიხედვით გამოყოფენ სამრეწველო, სასოფლო-სამეურნეო რესურსებს და არასაწარმოო სფეროს რესურსებს (იხ. ცხრ. 1).

ბუნებრივი რესურსების კლასიფიკაცია ეროვნული მეურნეობის დარგებში გამოყენების მიხედვით

ეროვნული მეურნეობის დარგები	რესურსების სახეობები
სამრეწველო	<ul style="list-style-type: none"> - სანვავის; - ენერგეტიკული; - მეტალური (ლითონური); - აგროქიმიური; - სამშენებლო; - ნყლის; - ტყის ნედლეულის და სხვ.
სასოფლო-სამეურნეო	<ul style="list-style-type: none"> - ნიადაგობრივი - მიწის, მათ შორის სახნავები და საძოვრები; - სარწყავი წყლები; - ვეგეტაციის პერიოდის ნალექებისა და ტემპერატურების ჯამური რაოდენობა; - სარენაო ცხოველები და სხვ.
არასასაწარმოო სფეროს რესურსები	<ul style="list-style-type: none"> - წყალსატევები და მათი გამოყენება მოსახლეობის საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად; - ტყეები ქალაქების ირგვლივ და ბუნებისდაცვითი; - რესურსები ადამიანების დასვენებისა და გაჯანსაღებისთვის; - რესურსები სპორტული ნადირობისა და მეთევზეობის და სხვ.

რესურსების სამეურნეო კლასიფიკაციის მნიშვნელოვან ნიშან-თვისებას წარმოადგენს მათი გამოყენება, როგორც ერთმიზნობრივად, ასევე მრავალმიზნობრივად. **ერთმიზნობრივი** გამოყენების რესურსებს მიეკუთვნება მინერალური წიაღისეული - მადნები, ენერჯის წყაროები, რომლებიც საჭიროა სამრეწველო ნედლეულის, სანვავის, სითბური და ელექტრო ენერჯის საწარმოებლად; **მრავალმიზნობრივი** გამოყენების რესურსებს განეკუთვნება ტყის, სასოფლო-სამეურნეო, რეკრეაციული სავარგულების ფართობები, სამრეწველო და სხვა არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწები, წყალსატევები, რომლებიც ითვალისწინებს მათი გამოყენების მრავალ საშუალებას და მიმართულებას (ზოგჯერ ამ ჯგუფში გაერთიანებულია სათბობ-ენერგეტიკული რესურსები).

სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონე განისაზღვრება შემდეგი მაჩვენებლებით:

- მშპ-ს აბსოლუტური სიდიდე ერთ სულ მოსახლეზე, ამ მაჩვენებლების ცვლილებათა დინამიკა;
- მოსახლეობის შემოსავლების დონე და მათი დიფერენციაციის ხარისხი;
- სიცოცხლის ხანგრძლივობა, ადამიანების ჯანმრთელობის დონე;
- მატერიალური კეთილდღეობისა და საკვები პროდუქტებით უზრუნველყოფის, საცხოვრებლის და სხვა მომსახურების მოხმარების დონე, საოჯახო მეურნეობის უზრუნველყოფა ხანგრძლივი მოხმარების საქონლით;
- განათლების დონე;
- ჯანდაცვის დონე - პოლიკლინიკებით, აფთიაქებით, საავადმყოფოებით, დიაგნოსტიკური ცენტრებით და გადაუდებელი დახმარების მომსახურებით უზრუნველყოფა, შეთავაზებული სამედიცინო მომსახურების ხარისხი;
- მცირე ბიზნესის განვითარება;
- გარემოს მდგომარეობა;
- კულტურული ცხოვრების განვითარების დონე.

იმისათვის, რომ გაიზარდოს რესურსული ბაზის გამოყენების ეფექტიანობა, აუცილებელია არსებული ბუნებრივი რესურსების მარაგების ობიექტური შეფასება, მათი მზოგავი და რაციონალური გამოყენება. აუცილებელია ნაკლებად გამოყენებადი და დაბალი ეფექტიანობით გამოყენებული რესურსების გამოვლენა, შეძლებისდაგვარად რესურსების ალტერნატიულ გამოყენებაზე გადასვლა.

ტურიზმი ხელს უწყობს ტურისტულ-რეკრეაციული კომპლექსის არსებული მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის ფუნქციონირების ეფექტიანობის გაზრდას, მომსახურების სფეროში სამუშაო ადგილების შექმნას და შენარჩუნებას, სახელმწიფო და ადგილობრივი საბიუჯეტო შემოსავლების ზრდას.

ტურისტული დარგის განვითარებას შეუძლია ქვეყნის ეკონომიკას შეუქმნას აუცილებელი „ზრდის წერტილები“. ტურიზმი ასევე შესაძლებელს გახდის ხანგრძლივი სოციალური ეფექტის მიღებას ადგილობრივი მოსახლეობის გაჯანსაღებისა და დასვენების მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების გზით.

საქართველო ფლობს მნიშვნელოვან ტურისტულ პოტენციალს. თუმცა, განსხვავებული ბუნებრივ-კლიმატური პირობები, ტერიტორიების განვითარების ისტორიული წინაპირობები და მათი ინდუსტრიული განვითარების დონე, ტურიზმის განვითარების პოტენციალი და რეგიონების ტურისტული სპეციალიზაცია, განსხვავებულია.

ტურისტული და რეკრეაციული საქმიანობა შეიძლება წარმოადგენდეს სამრეწველო წარმოების ალტერნატივას, რადგან ის არ მოითხოვს ბუნებრივი რესურსების პირდაპირ ხარჯვას, პირიქით, მიმართულია რესურსული პოტენციალის კვლავწარმოებაზე და მზოგავ გამოყენებაზე, ასევე უკუგების მიღების საშუალებას იძლევა რესურსული პოტენციალის შემადგენელი ნაწილებიდან - როგორცაა, ინოვაციური, შრომის, საინვესტიციო და სხვ.

დღესდღეობით ტურიზმი არის ეკონომიკის განვითარების ერთ-ერთი პერსპექტიული მიმართულება. იგი განაპირობებს ქვეყნის ბუნებრივი რესურსული პოტენციალის ეფექტიან გამოყენებას, ხელს უწყობს მოსახლეობის დასაქმების პრობლემის გადაჭრას და დამატებითი სახსრების მოზიდვას ეკონომიკაში. ამასთანავე, ტურიზმის განვითარება ადგილობრივი მოსახლეობის დასვენების ორგანიზების, მათი კულტურული დასვენების მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების საშუალებას იძლევა.

1.2 რეკრეაციის და ტურიზმის არსი - მათი საერთო და განმასხვავებელი ნიშნები

ტურიზმში რესურსები აუცილებელია ტურიზმის ცალკეული მომსახურებისთვის და კომპლექსური ტურისტული პროდუქტის შესაქმნელად. ტურისტული რესურსები ტურისტული საქმიანობის საფუძველია და წარმოადგენს ტურისტული ინტერესის ობიექტებს, აქვთ პოტენციური უნარი დააკმაყოფილონ ადამიანების ტურისტული მოთხოვნილებები. იქ, სადაც არ არსებობს აუცილებელი ტურისტული რესურსები, როგორც წესი, ტურიზმი ვერ ვითარდება. ცალკეული ტურისტული რესურსის არსებობა ითვალისწინებს მხოლოდ შეზღუდული მასშტაბის ტურიზმს.

„ტურიზმის, როგორც ბუნებათსარგებლობის მრავალდარგოვანი სახეობა, რომელიც აკმაყოფილებს განსხვავებული სოციალურ-დემოგრაფიული ჯგუფების მოთხოვნებს, ბუნებრივ კომპლექსებს ყველაზე მრავალფეროვან მოთხოვნებს უყენებს“.

იმისათვის, რომ გავიგოთ ტურისტული რესურსების არსი და განვსაზღვროთ რეკრეაციული რესურსებისგან მათი განსხვავება, შევადაროთ ცნებები - „ტურიზმი“ და „რეკრეაცია“. აღსანიშნავია, რომ ეს ცნებები ერთმანეთთან მჭიდროდაა დაკავშირებული, თუმცა, მათ შორის არსებობს არსებითი განსხვავებები. სამეცნიერო ლიტერატურაში არსებობს მოცემული დეფინიციის განსაზღვრებისა და გამოყენების ტერმინოლოგიური პრობლემები.

ცნობილია, რომ ტურიზმი - არის ადამიანების მიერ საცხოვრებელი ადგილის დროებით დატოვება დასვენების, გამაჯანსაღებელი, შემეცნებითი ან პროფესიულ-საქმიანი მიზნით, დროებითი ყოფნის ადგილზე საქმიანობის ანაზღაურების გარეშე, არაუმეტეს ერთი წლის პერიოდში.

გაერო (გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია - United Nations Organization) ტურიზმს განსაზღვრავს როგორც მიგრაციას, რომელიც არაა დაკავშირებული მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის შეცვლასთან, - ანუ ტურისტის მოძრაობა მოგზაურობის საწყის ადგილზე დაბრუნებით მთავრდება.

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის (მტო) გენერალური ასამბლეის მიერ მიღებული

„ტურიზმის გლობალური ეთიკური კოდექსის“ (სანტიაგო, ჩილე, 1999 წლის 1 ოქტომბერი) თანახმად, ტურიზმი არის:

- ინდივიდუალური და კოლექტიური სრულყოფის ფაქტორი;
- მდგრადი განვითარების ფაქტორი;
- სფერო, რომელიც იყენებს კაცობრიობის კულტურულ მემკვიდრეობას და შეაქვს თავისი წვლილი მის გამდიდრებაში;
- საქმიანობა, რომელიც ერთნაირად სასარგებლო და მომგებიანია მასში მონაწილე ქვეყნებისა და ხალხებისთვის.

საქართველოს 1997 წლის 6 მარტის „ტურიზმისა და კურორტების შესახებ“ კანონით ტერმინი „ტურიზმი“ განმარტებულია როგორც ადამიანის თავისუფალი, ნებაყოფლობითი, დროებითი გადაადგილება თავისი საცხოვრებელი ადგილიდან დასვენების, გაჯანსაღების, ისტორიისა და კულტურის ძეგლების დათვალიერების და / ან სხვა მიზნით 24 საათზე მეტი დროით.

ტურიზმი, როგორც სოციალურ-ეკონომიკური მოვლენა, გარკვეულ გავლენას ახდენს არამხოლოდ ქვეყანასა და რეგიონზე, რომელშიც ვითარდება, არამედ ადამიანის და საზოგადოების მატერიალურ და სულიერ სფეროებზეც. როგორც ეკონომიკური მოვლენა, ტურიზმი დაკავშირებულია სამენარმეო საქმიანობასთან, წარმოებასა და მომსახურების განწევასთან; როგორც სოციალური მოვლენა - ტურიზმი განუყოფელია მომსახურებაზე მოთხოვნისგან, უკავშირდება ადამიანთა მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას, მათ დასვენებას, შემოსავლებს, ცხოვრების წესს და ა. შ.

ტურიზმი რთული, მრავალნაზნაგოვანი ცნებაა, წარმოადგენს ურთიერთდაკავშირებული დარგების მთელ ინდუსტრიას. ტურიზმი - ეს არის ეროვნული ეკონომიკის დარგი, ბიზნესის ერთ-ერთი ყველაზე შემოსავლიანი მიმართულება. ტურიზმი წარმოადგენს საქმიანობის საკმაოდ რთულ სახეობას, რომელიც პირდაპირ შეხებაშია როგორც საზოგადოების, ისე ეკონომიკის სხვადასხვა დარგთან. ტურიზმი დასვენების ერთ-ერთი ძირითადი ფორმაა, ხოლო დასვენება ობიექტურად აუცილებელი მოთხოვნილებაა შრომაში დახარჯული ფიზიკური და ინტელექტუალური ძალების აღსადგენად.

„ტურიზმის მთავარი მიზნებია: დასვენება, შემეცნება, მკურნალობა, საქმიანი მოგზაურობა, სპორტი და რელიგია. ტურიზმი, შემადგენელი მომსახურების სახეობებისა და მათი ტურისტებისათვის წარდგენის ადგილის მიხედვით, იყოფა შიდა და საერთაშორისო ტურიზმად. შიდა ტურიზმი (domestic or internal tourism) - არის საქმიანობა, დაკავშირებული მოცემული ქვეყნის მაცხოვრებლების ტერიტორიაზე ადგილობრივი ტურისტებით ტურიზმის განხორციელებასთან. საერთაშორისო ტურიზმი (international tourism) - საქმიანობა, რომელიც დაკავშირებულია ერთი ქვეყნის მაცხოვრებლების მიერ უცხო ქვეყნის ტერიტორიაზე ტურიზმის განხორციელებასთან. ასეთი ტურისტები უცხოელ ტურისტთა კატეგორიას განეკუთვნებიან. საქმიანობას, რომელიც მოცემული ქვეყნის ტურისტებისთვის უცხო ქვეყნის ტერიტორიაზე ტურისტული მომსახურების განწევას ისახავს მიზნად, ეწოდება გამყვანი ტურიზმი - (outbound tourism). ხოლო საქმიანობას, რომელიც უცხოელი ტურისტებისთვის მოცემული ქვეყნის ტერიტორიაზე ტურისტული მომსახურების მიწოდებას ითვალისწინებს, ეწოდება შემომყვანი ტურიზმი - (inbound tourism), ზოგჯერ იხმარება ტერმინები „outgoing tourism“ და, შესაბამისად, „Incoming tourism“.

ტურიზმის განსაზღვრა მნიშვნელოვანია, რადგან იგი წარმოადგენს ტურისტული საქმიანობის რეგულირებისა და განვითარებისათვის თეორიულ პრინციპებს.

რეკრეაცია (ლათინური RECREATION - აღდგენა) - ეს არის გამაჯანსაღებელი ღონისძიებების, აქტივობების კომპლექსი, რომელიც ხორციელდება ჯანმრთელი, მაგრამ გადაღლილი ადამიანის ნორმალური გუნება-განწყობის და შრომისუნარიანობის აღდგენის მიზნით.

რეკრეაცია ჩვეულებრივ განიხილება როგორც დასვენება და შრომის პროცესში დახარჯული ადამიანის ძალების აღდგენა და დასვენება. **ცნება „რეკრეაცია“** მოიცავს დასვენების ყველა სახეობას - სანატორიულ-საკურორტო მკურნალობას, ტურიზმს და სხვ. ემოციური და ფსიქოლოგიური ძალების, ჯანმრთელობისა და შრომისუნარიანობის აღდგენა ხორციელდება ძირითადი საცხოვრებელი ადგილის მიღმა დასვენების გზით.

რეკრეაციული საქმიანობა არის ადამიანის ის საქმიანობა, რომელიც ხორციელდება თავისუფალი დროის მანძილზე ფიზიკური ძალების აღდგენისა და ყოველმხრივი განვითარებისთვის.

რეკრეაციისთვის სპეციალიზებულ ადგილებად ითვლება სანატორიუმები, პანსიონატები, საკურორტო კომპლექსები და სხვ. აღსანიშნავია, რომ რეკრეაციის საზღვრები ძალიან ფართოა. ის მოიცავს მოკლე დროით რეკრეაციულ აქტივობას სამუშაოზე შესვენებისას და ხანგრძლივ რეკრეაციულ საქმიანობას ყოველწლიური შვებულებისა და არდადეგების დროს, ასევე ყოველკვირეულ დასვენებას. პირველ შემთხვევაში რეკრეაცია არ სცილდება ყოველდღიურობას, ადამიანის სანარმოო საქმიანობას, მეორე შემთხვევაში - იგულისხმება ჩვეულებრივი ცხოვრების წესის ხანგრძლივი შეცვლა. რეკრეაციის როგორც პირველი, ისე მეორე სახეობა აუცილებელია ადამიანის ნორმალური ცხოვრებისთვის, განურჩევლად მისი სოციალური სტატუსისა.

ტურიზმი და რეკრეაცია განსხვავდება ცნების მოცულობით. რეკრეაცია მოიცავს ხანმოკლე რეკრეაციულ აქტივობას ყოველდღიურობის ფარგლებში. ტურიზმი პირიქით - უარყოფს უფერულობის, ყოველდღიურობის, რუტინულობის ყოველგვარ გამოვლინებას. მის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს ადამიანის ჩვეულებრივი ცხოვრების წესის, შედარებით ხანგრძლივი დროით გარემოს შეცვლა.

ამის საფუძველზე მოკლევადიანი გამაჯანსაღებელი, კულტურულ-შემეცნებითი, გასართობი და სხვა საქმიანობა, - რომელიც მოტივაციურად ტურისტული საქმიანობის მსგავსია, მაგრამ ხორციელდება ადამიანების ჩვეულებრივი გარემოს პირობებში, - ხვდება ტურიზმის ფარგლებს გარეთ.

განხილული ცნებების მოცულობა განსხვავებულია იმითაც, რომ სამსახურებრივი მიზნით მოგზაურობები მივლინების ადგილზე ანაზღაურების გარეშე, წარმოადგენს ტურიზმის განუყოფელ ნაწილს მაშინ, როცა რეკრეაცია არ მოიცავს ადამიანის საქმიანობის პროფესიულ სახეობებს.

ამრიგად, ტურისტული საქმიანობა ყოველთვის არ არის რეკრეაციული, ხოლო რეკრეაციული - ტურისტული. დასავლეთის ლიტერატურაში გამოყოფილია ცნებები „სუფთა“ ტურიზმი (საქმიანი, საგანმანათლებლო), „სუფთა“ რეკრეაცია (მოკლევადიანი რეკრეაციული საქმიანობა ყოველდღიურობის ფარგლებში) და გარდამავალი ფორმა - რეკრეაციული ან სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ტურიზმი და ტურიზმის მოსაზღვრე სახეობები. ზოგ მათგანს (მაგ., კულტურულ-შემეცნებითი, სპორტული, რელიგიური) უკავია შუალედური მდგომარეობა „სუფთა“ და რეკრეაციულ ტურიზმს შორის, სხვებს (მაგ., აგარაკზე გამგზავრება), - უკავია ადგილი რეკრეაციულ ტურიზმსა და „სუფთა“ რეკრეაციას შორის საზღვარზე.

თუ რეკრეაცია შეიძლება მიეკუთვნოს ადამიანის საქმიანობის სოციალურ მდგენელს, მაშინ ტურიზმი არის ეკონომიკური ბუნების. შეიძლება ითქვას, რომ ტურიზმს განეკუთვნება საქმიანობის სახეობები, რომლებიც რეკრეაციის საზღვრებს გარეთაა (მიღმაა), ხოლო რეკრეაციას - საქმიანობის სახეობები, რომლებიც თავისი არსით არ წარმოადგენს ტურიზმს.

დეფინიციების - „ტურიზმი“ და „რეკრეაცია“ - შედარების პროცესში გამოვლენილია მათ შორის მთავარი განსხვავება - სოციალური (სოციალურ-ეკონომიკური) და ბიოლოგიური მდგენელების სხვადასხვა თანაფარდობა. ამიტომ არასწორია „ტურისტული“ და „რეკრეაციული“ რესურსების ცნებების გაიგივება. ამავდროულად, რეკრეაციული რესურსები შეიძლება გამოყენებული იქნეს ტურიზმის ორგანიზებისთვის, ხოლო ტურიზმი შეიძლება იყოს რეკრეაციის ერთ-ერთი ფორმა.

აღნიშნული განსხვავებების მიუხედავად, ტურისტული საქმიანობის ორგანიზების, რეგიონთმცოდნეობისა და სხვა მეცნიერებების სამეცნიერო ლიტერატურაში „ტურისტული“ და „რეკრეაციული“ რესურსები, ასევე ცნება „ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსები“, გამოიყენება როგორც სინონიმები.

„ტურისტულ“ და „რეკრეაციულ“ რესურსებს შორის ტოლობის ნიშანი არ უნდა დაისვას - ცნება „ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსები“ გამოყენებული იქნეს მხოლოდ მისთვის შესაბამისი მნიშვნელობით: რესურსები, რომლებიც გამოიყენება სამკურნალო და გამაჯანსაღებელი ტურიზმისთვის.

ტურისტულ რესურსებს განეკუთვნება ბუნებრივი გარემოს სპეციფიკური თვისებები, ასევე მათი შერწყმა, შეხამება ადამიანის საქმიანობასთან; ბუნებრივი, ისტორიული, სოციალურ-კულტურული ობიექტები - რომლებიც წარმოადგენს ტურისტების ინტერესის საგანს, უბიძგებს მათ მოგზაურობისკენ, გააჩნია უნარი დააკმაყოფილოს მათი ფიზიკური, ემოციური და ინტელექტუალური ძალების აღდგენისა და განვითარების მოთხოვნილებები.

რეკრეაციული გეოგრაფიის თვალსაზრისით ტურისტულ რესურსებს განეკუთვნება ბუნებრივი და ანთროპოგენური გეოსისტემები, არტეფაქტები - რომელთაც რეკრეაციული საქმიანობისთვის გააჩნია კომფორტული თვისებები და სახმარი ღირებულება, რაც გამოყენებადია გარკვეული კონტინგენტის

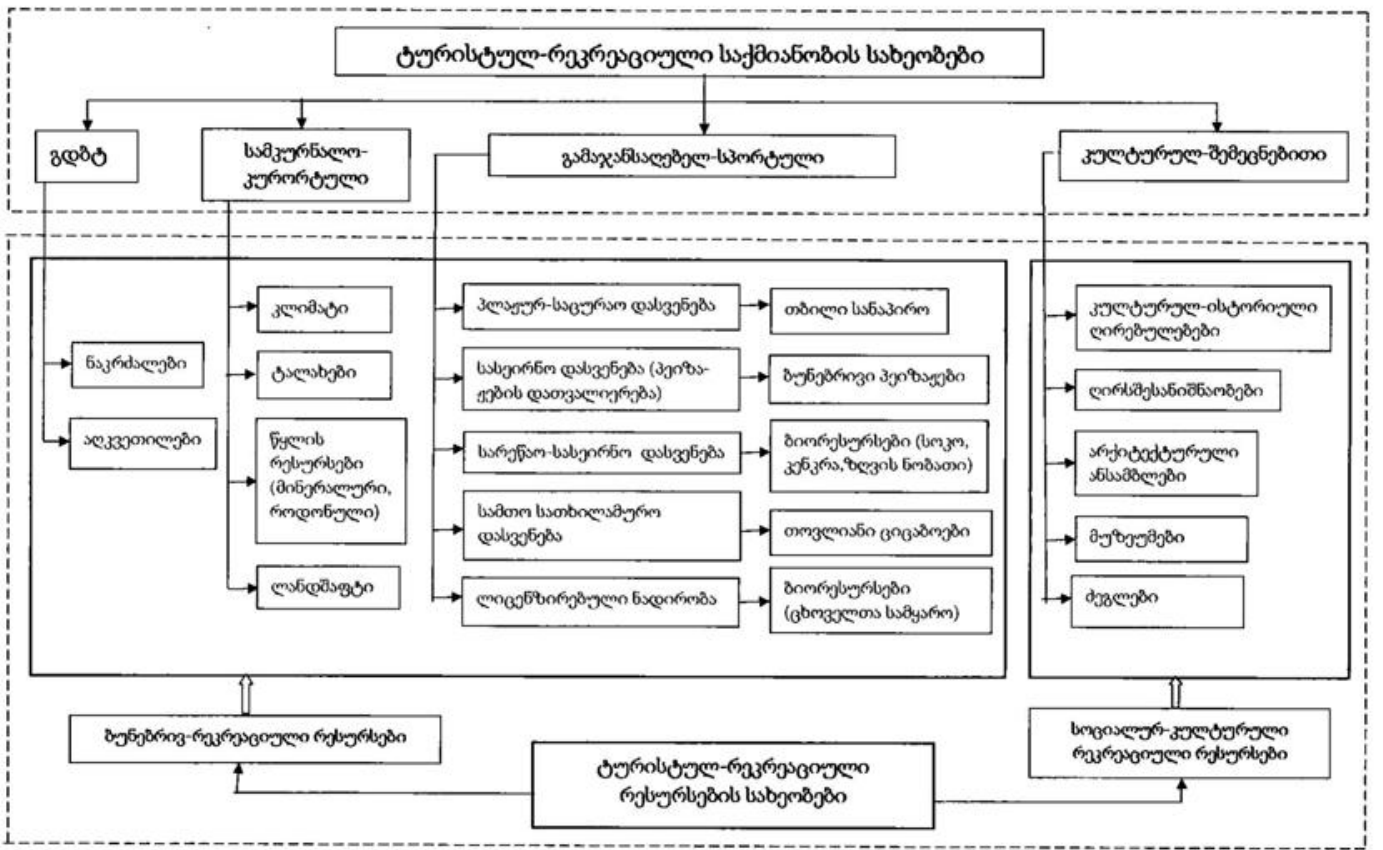
ადამიანების დასვენებისა და გაჯანსაღების ორგანიზებისთვის ფიქსირებულ დროში, არსებული მატერიალური შესაძლებლობებისა და გარკვეული ტექნოლოგიის საშუალებით.

ტურისტული რესურსების არსი მდგომარეობს იმაში, რომ ისინი წარმოადგენს საფუძველს ტურპროდუქტის ფორმირებისთვის. **ტურისტულ რესურსებად ითვლება ყველაფერი, რისი გამოყენებაც შეიძლება ტურისტული საქმიანობის ორგანიზებისთვის და ტურისტების მოსაზიდად გარკვეულ ტერიტორიაზე.**

ტურისტული რესურსები ეფექტიანად გამოიყენება, თუ ისინი მიმზიდველია და ხელმისაწვდომი, ასევე უსაფრთხო. ატრაქციულობა ვლინდება ტურისტებისთვის მიმზიდველობის ხარისხით. ტერიტორიის ხელმისაწვდომობა მიღწევა ტურისტების მიყვანის შესაძლებლობით დასვენების ადგილამდე (აეროპორტები, საზღვაო და სამდინარო პორტები, რკინიგზის სადგურები, გზები). საინფორმაციო ხელმისაწვდომობა განისაზღვრება საკმარისი ინფორმაციის არსებობით დასვენების ადგილების შესახებ - სტატიები ენციკლოპედიურ ლექსიკონებში, ჟურნალებში, გაზეთებში; ბეჭდური სარეკლამო პროდუქცია; შენიშვნები, ჩანაწერები, ბუკლეტები, ცნობები ინტერნეტის ქსელში, ტურფირმების საიტებზე და ა.შ.

საქართველოს კანონში „ტურიზმის და კურორტების შესახებ“, **ტურისტული რესურსები** განსაზღვრულია როგორც „ბუნებრივი, ისტორიულ-კულტურული, შემეცნებითი და სოციალურ-საყოფაცხოვრებო რესურსების და საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული ინფრასტრუქტურის ერთობლიობა, რომელიც აკმაყოფილებს ტურისტის მოთხოვნილებებს“.

ნახ.1.

კლასიფიკაცია ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების საქმიანობის სახეობების მიხედვით **ტურისტული რესურსების ძირითად თვისებებს განეკუთვნება:**

- ატრაქციულობა (მიმზიდველობა);
- ხელმისაწვდომობა;
- შესწავლის ხარისხი;
- სანახაობრიობა;

- ლანდშაფტის პეიზაჟური მახასიათებლები;
- სოციალურ-დემოგრაფიული მახასიათებლები;
- პოტენციური მარაგი;
- გამოყენების საშუალებები.

ტურისტული რესურსების სპეციფიკურ თვისებებს წარმოადგენს: მთლიანობა, ტევადობა, საიმედოობა, უნიკალურობა, შემეცნებითი და რეკრეაციული ღირებულება, ცნობადობა, ეგზოტიკურობა, გამომხატველობა, დაცულობა, უსაფრთხოება და სხვ..

მთლიანობაში იგულისხმება ტურისტული რესურსებისა და მათი ელემენტების განუყოფლობა, მათი არსებობა გარკვეულ ურთიერთკავშირში.

ტევადობა განისაზღვრება ტურისტების რაოდენობით, რომლის მიღება შეუძლია ტერიტორიას, რომელზეც განთავსებულია ტურისტული რესურსები.

საიმედოობა ტურისტული რესურსების ის თვისებაა, რომელიც განისაზღვრება სოციალური, ეკონომიკური და პოლიტიკური პირობების მთელი კომპლექსის მდგრადობით ტურისტული ტერიტორიების ჩარჩოებში.

უნიკალურობა ტურისტული რესურსების განისაზღვრება მათი იშვიათობით და განსაკუთრებული მიმზიდველობით დედამიწის ნებისმიერი კუთხიდან ჩამოსული ტურისტებისთვის.

შემეცნებითი ღირებულება - ობიექტის კავშირი კონკრეტულ ისტორიულ ობიექტთან, ცნობილი ადამიანების ცხოვრებასა და შემოქმედებასთან.

რეკრეაციული ღირებულება - ობიექტის გამოყენების შესაძლებლობა ტურისტების დასვენებისა და გაჯანსაღების ორგანიზებისთვის.

ცნობადობა - ამა თუ იმ ტურისტული ობიექტისა და კომპლექსის პოპულარობა ტურისტებს შორის.

ეგზოტიკურობა - ობიექტების კონტრასტულობის ხარისხი ტურისტების მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის პირობებთან შედარებით, ობიექტების განსაკუთრებულობა.

გამომსახველობა - ობიექტის ურთიერთქმედების ხარისხი გარემოსთან, ნაგებობებთან, ბუნებასთან.

დაცულობა - ობიექტის მუდმივი მზადყოფნა უცვლელად ხარისხიან მდგომარეობაში ტურისტების ორგანიზებული მიღებისთვის.

უსაფრთხოება - ტურისტული რესურსების თვისება, რომელიც გამოიხატება ტურისტებისა და ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ მათი გამოყენებისას შესაძლო ნეგატიური შედეგების არსებობაში.

1.3 ტურისტული რესურსების მახასიათებლები

ტურისტული რესურსების უმნიშვნელოვანესი მახასიათებლებია:

• **მარაგების მოცულობა** (მინერალური რესურსების წყაროების დებეტი; ტურისტული ტერიტორიების ფართობი; ტურისტული ცენტრების საექსკურსიო პოტენციალი), რომელიც აუცილებელია ტურისტული კომპლექსების პოტენციური ტევადობის ათვისების დონის, დატვირთვის ოპტიმიზაციის განსასაზღვრად;

• **რესურსების გავრცელების ფართობი** (წყალშემცველი ჰორიზონტების, პლაჟების ზომები; გატყიანება ან წყლის რესურსების ტერიტორიები; მდგრადი თოვლის საფარის საზღვრები), რომელიც საშუალებას იძლევა განისაზღვროს პოტენციური ტურისტული ტერიტორიები, დადგინდეს სანიტარიული დაცვის ზონები;

• **შესაძლო ექსპლუატაციის პერიოდი** (სასარგებლო კლიმატური პერიოდის, საბანაო სეზონის, მდგრადი თოვლის საფარის ხანგრძლივობა), რომელიც განსაზღვრავს ტურიზმის სეზონურობას, ტურისტული ნაკადების რიტმულობას;

• **ტერიტორიული უძრაობა რესურსების უმეტესობა სახეობების, რაც ტურისტული ინფრასტრუქტურის მიზიდულობას განაპირობებს მათი კონცენტრაციის ადგილებში;**

• **შედარებით დაბალი კაპიტალტევადობა და საექსპლუატაციო ხარჯების დაბალი ღირებულება**, რაც ინფრასტრუქტურის შედარებით სწრაფად შექმნისა და სოციალური და ეკონომიკური ეფექტების მიღების, ასევე რესურსების ცალკეული სახეობების დამოუკიდებლად გამოყენების საშუალებას იძლევა;

• მრავალჯერადი გამოყენების შესაძლებლობა, რაციონალური ბუნებათსარგებლობის ნორმების დაცვითა და რეკულტივაციისა და კეთილმონყოფის აუცილებელი ღონისძიებების გატარების გზით.

ამრიგად, ტურისტული რესურსების უმნიშვნელოვანესი მახასიათებლებია: რეკრეაციული რესურსების მარაგების მოცულობა, რესურსების გავრცელების ფართობები, შესაძლო ექსპლუატაციის პერიოდი, შედარებით დაბალი კაპიტალტევადობა და საექსპლუატაციო ხარჯების დაბალი ღირებულება, მრავალჯერადი გამოყენების შესაძლებლობა და ეკოლოგიურობა (იხ. ცხრ. 2.). ტურისტული რესურსების ხარისხი ჩვეულებრივ განისაზღვრება მათი ატრაქციულობით (ტურისტებისთვის მიმზიდველობით და სატრანსპორტო და ინფორმაციული ხელმისაწვდომობით).

ცხრილი 2

ტურისტული რესურსების უმნიშვნელოვანესი მახასიათებლები

მახასიათებელი	შეფასების, რესურსების გამოყენების შეზღუდვის პარამეტრები
<p>ბუნებრივი რეკრეაციული რესურსების მარაგების მოცულობა</p> <p>რესურსების გავრცელების ფართობი</p>	<p>- მინერალური რესურსების წყაროების დებეტი;</p> <p>- ტურისტული რესურსების ფართობი;</p> <p>- ტურისტული ცენტრების საექსპლუატაციო პოტენციალი.</p> <p>ბუნებრივი რესურსების მარაგების შესახებ ინფორმაცია აუცილებელია ტურისტული კომპლექსების პოტენციური მოცულობის, ათვისების დონის, დატვირთვის ოპტიმიზაციის (სამკურნალო ტალახები, მინერალური წყლები და სხვ.) დასადგენად.</p> <p>- წყალშემცველი ჰორიზონტების, პლაჟების ზომები;</p> <p>- ტერიტორიის გატყიანება და წყლის რესურსები;</p> <p>- მდგრადი თოვლის საფარის საზღვრები.</p> <p>დახასიათება საშუალებას იძლევა განისაზღვროს პოტენციური ტერიტორიები ტურიზმის განვითარებისთვის, დადგინდეს სანიტარიული დაცვის საზღვრები.</p>
<p>შესაძლო ექსპლუატაციის პერიოდი</p>	<p>- კეთილსასურველი კლიმატური პერიოდის, საცურაო სეზონის ხანგრძლივობა;</p> <p>- მტკიცე თოვლის საფარის არსებობის პერიოდი.</p> <p>ექსპლუატაციის პერიოდი განსაზღვრავს ტურიზმის სეზონურობას, ტურისტული ნაკადების რიტმულობას.</p>
<p>რესურსების ტერიტორიული უძრაობა</p>	<p>- ტერიტორიული უძრაობა განაპირობებს ტურისტული ინფრასტრუქტურის მიზიდულობას ტურიზმის განვითარების რესურსების კონცენტრაციის ადგილებზე (ბუნებრივი და ისტორიულ-კულტურული ძეგლები, განსაკუთრებული დაცული ბუნებრივი ტერიტორიები და სხვ.).</p>
<p>ეკონომიურობა</p>	<p>- შედარებით დაბალი კაპიტალტევადობა;</p> <p>- საექსპლუატაციო ხარჯების დაბალი ღირებულება;</p> <p>- დანახარჯების სწრაფი ანაზღაურება.</p> <p>საშუალებას იძლევა საკმაოდ სწრაფად შეიქმნას ინფრასტრუქტურა და მიღებული იქნეს სოციალური და ეკონომიკური ეფექტები, ასევე დამოუკიდებლად იქნეს გამოყენებული ტურიზმის განვითარების რესურსების ცალკეული სახეობები.</p>
<p>ატრაქციულობა</p>	<p>- ტურისტებში პოპულარობის ხარისხი.</p> <p>განსაზღვრავს მდგრად მოთხოვნას ტურისტული ობიექტების მონახულებაზე.</p>

<p>ტრანსპორტის ხელმისაწვდომობა</p>	<p>- მყარსაფარიანი გზების არსებობა; - სიახლოვე საერთაშორისო აეროპორტებთან, საზღვაო და სამდინარეო პორტებთან, რკინიგზის სადგურებთან. სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის განვითარება ხელს უწყობს ტურისტული ნაკადების ზრდას.</p>
<p>ინფორმაციული ხელმისაწვდომობა</p>	<p>- ინფორმაციის არსებობა ტურისტულ ცნობარებში, ენციკლოპედიებში; - რეგიონების წარდგენა დარგობრივ საერთაშორისო და რეგიონულ გამოფენებსა და ბაზრობებზე; - გეოინფორმაციული სისტემები, ტურისტული ვებგვერდები, გეოპორტალები; - რეგიონული ტურიზმის წინწინევა მის-ის, ინტერნეტის ქსელის მეშვეობით. ინფორმაციული და კომუნიკაციური ტექნოლოგიები საშუალებას იძლევა ტურიზმის განვითარების რესურსების შესახებ ინფორმაცია მიენოდოს ბაზრის სუბიექტებს, წინაინის რეგიონული ტურპროდუქტი, ამაღლდეს ტერიტორიის ტურისტული მიმზიდველობა.</p>
<p>მრავალჯერადი გამოყენების შესაძლებლობა</p>	<p>მრავალჯერადი გამოყენება შესაძლებელია რაციონალური ბუნებათსარგებლობის ნორმების დაცვით და ბუნებრივი რესურსების რეკულტივაციისა და აუცილებელი ღონისძიებების განხორციელებით, იმავდროულად ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის დაცვით და კარგ მდგომარეობაში შენარჩუნებით.</p>
<p>ეკოლოგიურობა</p>	<p>- გარემოს დაბინძურების ხარისხი; - არასანქცირებული ნაგავსაყრელების არსებობა ტურისტული ობიექტების სიახლოვეს და მათკენ მიმავალ გზაზე; - სამრეწველო საწარმოების სიახლოვე. ეკოლოგიურ ფაქტორს შეუძლია მნიშვნელოვნად შეამციროს ტურიზმის განვითარების რესურსების მიმზიდველობა.</p>

მომხმარებლები ტურისტულ რესურსებს უყენებენ შემდეგ მოთხოვნებს:

- ბუნებრივი ღირებულებების გამოყენება - ბუნების ღირსშესანიშნაობების, ნაკრძალი ტერიტორიების პეიზაჟების მონახულება და სხვ.;
- კულტურული ღირებულებების შეთვისება - კულტურის გაცნობა, ისტორიის ძეგლების, არქიტექტურის, მუზეუმების, გამოფენების, თეატრების მონახულება და ა.შ.;
- სპორტით დაკავების შესაძლებლობა - საფეხმავლო, სანყლოსნო, სათხილამურო, ველოსპორტი, ავტო და მოტომოგზაურობა, სეირნობა, სპორტული თამაშები და ა.შ.;
- სამოყვარულო თევზაობა, ნადირობა.

რესურსები ტურიზმის განვითარების მთავარი ფაქტორია, თუმცა ტურიზმის ყველა მიმართულება არ არის რესურსორიენტირებული - ანუ მრავალფეროვანი რესურსების არსებობას არ მოითხოვს. განვსაზღვროთ ტურიზმის ის სახეობები, რომლებსაც აქვთ მკაფიოდ გამოხატული რესურსული ორიენტაცია.

გამომდინარე მოტივებიდან, რომლებიც ადამიანს განაწყობენ სამოგზაუროდ, შეიძლება გამოვყოს ტურიზმის შემდეგი სახეობები;

ტურიზმი დასვენების მიზნით მდგომარეობს მოკლევადიან ან უფრო ხანგრძლივ დასვენებაში ორგანიზმის ფიზიკური ან ფსიქოლოგიური აღდგენის მიზნით. ამ ჯგუფს განეკუთვნება კურორტული დასვენებაც, რომლის დროსაც ძალების აღსადგენად ან სამკურნალოდ გამოიყენება ტერიტორიის ლანდშაფტურ-კლიმატური და ბალნეოლოგიური რესურსები.

რეკრეაციული ტურიზმი ყველაზე გავრცელებული ტურიზმის სახეობაა და ხორციელდება დასვენების, გაჯანსაღების, ფიზიკური, ფსიქიკური და ემოციური ძალების აღდგენისა და განვითარების მიზნით. ტურიზმის ეს სახეობა გამოირჩევა საქმიანობის სახეობების დიდი მრავალფეროვნებით და შეიძლება მოიცავდეს სანახაობრივ და კულტურულ-გასართობ პროგრამებს, ვარჯიშებს ინტერესების შესაბამისად, სპორტით დაკავებას, სპორტულ ღონისძიებებზე დასწრებას და ა.შ.

სამკურნალო ტურიზმი - დაკავშირებულია ადამიანის დიაგნოსტიკური, პროფილაქტიკური და სამკურნალო მომსახურების მოთხოვნილებასთან, რომლებიც შეიძლება წარმოადგენილი იყოს როგორც კურორტების ფარგლებში ბუნებრივი სამკურნალო რესურსების გამოყენებით, ასევე სპეციალიზებული კლინიკებისა და სამედიცინო ცენტრების ჩარჩოებში, ყველაზე თანამედროვე აპარატურისა და უახლესი სამედიცინო ტექნოლოგიების გამოყენებით. ეს განაპირობებს **სამკურნალო ტურიზმის ორი ძირითადი - სამკურნალო კლინიკური და სამკურნალო კურორტული ფორმის** გამოყოფას. გამოყენებული ტურისტული რესურსების ძირითად სახეობას წარმოადგენს **ბუნებრივი სამკურნალო რესურსები**. ბუნებრივი სამკურნალო რესურსების საფუძველს (რომლებსაც ხშირად **კურორტულ ფაქტორებს** უწოდებენ) შეადგენენ **ჰიდრომინერალური რესურსები - მინერალური წყლები და სამკურნალო ტალახები**. განსაკუთრებული რესურსია **ლანდშაფტურ-კლიმატური პირობები**.

კულტურული ტურიზმი - ორიენტირებულია კულტურის ობიექტებისა და მოვლენების შემეცნებაზე და იყოფა **შემეცნებით და მომლოცველ სახეობებად**. **შემეცნებითი ტურიზმი** მოიცავს ისტორიული, კულტურული ან გეოგრაფიული ღირსშესანიშნაობების მონახულებას. შემეცნებითი მიზნით მოგზაური ტურისტები ინტერესდებიან მათ მიერ მონახულებული რეგიონების სოციალური და ეკონომიკური მოვლენებით. შემეცნებითი ტურიზმი დაფუძნებულია ჯერ ერთი, - რეგიონის ან ქვეყნის ბუნებრივი და კულტურულ-ისტორიული რესურსების, მუზეუმების, თეატრების, ადგილობრივი მოსახლეობის განსაკუთრებული ცხოვრების წესისა და ტრადიციების გაცნობაზე, და მეორე, - ტურისტებისთვის მრავალფეროვანი საექსკურსიო პროგრამის გაცნობაზე. მთელ რიგ შემთხვევებში **შემეცნებითი ტურიზმი** შეიძლება შერწყმული იყოს **რელიგიურ ტურიზმთან**.

რელიგიური ტურიზმი - რელიგიური დღესასწაულები, მომლოცველობა და რელიგიური მსვლელობები ყოველთვის უბიძგებდა ადამიანებს მოგზაურობისკენ. მომლოცველობა, რომელიც წარმოადგენს წმინდა ადგილების მონახულებას მკაფიოდ განსაზღვრული საკულტო მიზნებით, მიღებულია ყველა რელიგიასა და წარმართულ კულტურებში. დღეისათვის მომლოცველები ფართოდ სარგებლობენ ტურისტული ინდუსტრიის მომსახურებით, შექმნილია ასეთი ტურების მომწყობი სპეციალური ტურისტული ფირმები. მომლოცველობითი ტურები, შემეცნებითი კულტურულ-ისტორიული ტურებისაგან განსხვავებით, ითვალისწინებენ არა მხოლოდ შემეცნებით მიზნებს, არამედ განსაზღვრული რიტუალის ჩატარებას რწმენის მიხედვით. იგი ეფუძნება სხვადასხვა კონფესიის წარმომადგენლების რელიგიურ მოთხოვნილებებს და გულისხმობს მოგზაურობას წმინდა ადგილებში. ბევრი ავტორი გამოყოფს **რელიგიური ტურიზმის სამ მიმართულებას: სამომლოცველო, შემეცნებით და სამეცნიეროს**. ამასთან, რელიგიური ტურიზმი უნდა განვასხვავოთ სამომლოცველო (პილიგრიმული) ტურიზმისგან. **რელიგიური ტურიზმი** შეიძლება შემოისაზღვროს საკულტო არქიტექტურის ობიექტების დათვალიერებით და არ ითვალისწინებს, თუ რომელი სარწმუნოების მიმდევარია ადამიანი. **სამომლოცველო ტურიზმის** მიზანს კი წარმოადგენს იმ ადგილების მონახულება, რომლებსაც აქვთ განსაკუთრებული რელიგიური მნიშვნელობა. სამომლოცველო ტურიზმი გულისხმობს მორწმუნე მომლოცველების რელიგიური კულტის ყველა ელემენტის შესრულებას.

საზოგადოებრივი ტურიზმი დაკავშირებულია მოგზაურობასთან ნათესავების, ნაცნობების, მეგობრების მონახულების მიზნით. საზოგადოებრივ ტურიზმს ასევე განეკუთვნება **კლუბური ტურიზმი**, რომლისთვისაც დამახასიათებელია მოგზაურების შეგნებული გაერთიანება ჯგუფებად გარკვეული ინტერესების მიხედვით.

ბიზნეს ტურიზმი - პროფესიული და კომერციული მიზნით განხორციელებული მოგზაურობა: საფოდლო ბირჟების გამოფენების, ბაზრობების მონახულება.

საკონგრესო (MICE) ტურიზმი - მოიცავს **დიპლომატიურ ტურიზმს**, კონგრესებში მონაწილეობას, ასევე ტურიზმს, რომელიც უკავშირდება სხვადასხვა ღონისძიებებს.

ეკოლოგიური ტურიზმი - ეკოტურიზმი ტურიზმის ერთ-ერთი ყველაზე დინამიკურად განვითარებადი მიმართულებაა. სპეციალისტებში ტურიზმის სახეობებიდან არც ერთი ინვესს ისეთ ინტერესსა და მწვავე კამათს, როგორც ეკოტურიზმი. **ეკოტურიზმი** უმეტესწილად **ორიენტირებულია ბუნებრივ რესურსებზე** და ნაკლებად - კულტურულ-ისტორიულ რესურსებზე. ეკოტურიზმი გულისხმობს მოგზაურობას ადამიანის მიერ ნაკლებად შესწავლილ ტერიტორიებზე, რომლებიც ხშირად ხვდებიან განსაკუთრებულ დაცულ ტერიტორიათა კატეგორიაში.

ეკოლოგიური ტურიზმი ხელს უწყობს ქვეყნის და რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარე-

ბას, იძლევა ეკონომიკური ზრდისა და ბუნების დაცვის შეთავსების საშუალებას, რაც განსაკუთრებით აქტუალურია განვითარებადი ქვეყნებისათვის, სადაც მეურნეობის გაძლიერების ტრადიციული მეთოდები ნაკლებ ეფექტიანია და რესურსების მნიშვნელოვან დეგრადაციას იწვევს.

ეკოლოგიური ტურიზმის მდგრადი განვითარების უზრუნველსაყოფად ერთ-ერთი მთავარი პრინციპია მასში ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართვის აუცილებლობა. ეკოლოგიური ტურიზმი მათთვის არამარტო შემოსავლების, არამედ ბუნების დაცვის მთავარი გარანტი უნდა იყოს.

ეკოლოგიური ტურიზმის ერთ-ერთი ძირითადი ფორმაა აგროტურიზმი, სოფლის ტურიზმი. ეკოლოგიური ტურიზმის ეს სახეობა წარმოადგენს ტურისტული ბაზრის მნიშვნელოვან სეგმენტს და სრული უფლება აქვს იყოს დამოუკიდებელი, მითუმეტეს, თუ გავითვალისწინებთ საქართველოს სოფლების მრავალფეროვან აგროგარემოს.

აგროტურიზმს განეკუთვნება ცალკეული ტურისტებისა და ორგანიზებული ჯგუფების ბუნებრივი და სპეციალურად მოწყობილი მოგზაურობა სოფლებში დასვენების, სოფლის ცხოვრებაში მონაწილეობის მიღების, მეურნეობის მართვის სისტემისა და ბუნებათსარგებლობის შემეცნების მიზნით.

სპორტული ტურიზმი მოიცავს ტურისტ-ინდივიდების ან ტურისტების ორგანიზებული ჯგუფების გამგზავრებას სპორტული საქმიანობის ან დიდ სპორტულ ღონისძიებებზე დასწრების მიზნით - შეჯიბრებები, ჩემპიონატები, ოლიმპიადები. როგორც წესი, სპორტული ტურიზმი ითვალისწინებს, რომ ამგვარი მომსახურების პოტენციური მომხმარებლები იქნებიან არაპროფესიონალი სპორტსმენები, რომლებიც ასეთი მოგზაურობების ორგანიზებას აკისრებენ სპეციალიზებულ ტურისტულ ფირმებს, კლუბებს ან ორგანიზაციებს.

სპორტული ტურიზმი შეიძლება განხორციელდეს ორი ძირითადი ფორმით - **აქტიური და პასიური**. აქტიური ფორმა ითვალისწინებს ტურისტის უშუალო მონაწილეობას სპორტულ ღონისძიებებში, ლაშქრობებსა და შეჯიბრებებში. პასიური ფორმა (რომლის გამოყოფას და სპორტული ტურიზმისთვის მიკუთვნებას ყველა სპეციალისტი არ ეთანხმება) ითვალისწინებს ტურისტების მონაწილეობას სპორტულ ღონისძიებებში მაყურებლისა და გულშემატკივრის სახით.

ტურიზმის სათავგადასავლო და ექსტრემალური სახეობები წარმოადგენენ ტურისტული საქმიანობის ორ საკმაოდ ახლომდგომ მიმართულებას.

სათავგადასავლო ტურიზმი - დასვენების სპეციფიკური სახეობაა, რომლის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს მისი კავშირი ეგზოტიკური ადგილების მონახულებასა და საქმიანობის უჩვეულო სახეობებით დაკავებას შორის (მდინარეებზე ხე-ტყის დაშვება, დაივინგი, საფარი, საჰაერო ბურთებით მოგზაურობა). სათავგადასავლო ტურიზმი ხშირად უკავშირდება რისკის მაღალ ხარისხს, მნიშვნელოვან ფიზიკურ დატვირთვებს; გაურკვეველობის, მოგზაურობისას მოულოდნელობის ელემენტების არსებობას, რაც ტურისტებში იწვევს დიდ აზარტს, თუმცა მათგან მოითხოვს გამბედაობას, ამტანობას, სპეციფიკურ ცოდნას და გამოცდილებას. ბოლო პერიოდში მსოფლიოში გაჩნდა სპეციალური ინფრასტრუქტურა **სათავგადასავლო ტურიზმის** მიზნებისთვის. სათავგადასავლო ტურიზმის ობიექტებს შეიძლება მივაკუთვნოთ მაგ., სათავგადასავლო პარკები.

ექსტრემალური ტურიზმი შეიძლება განვიხილოთ როგორც სათავგადასავლო ტურიზმის ერთ-ერთი უკიდურესი ფორმა. სათავგადასავლო ტურიზმისგან განსხვავებით ექსტრემალური ტურიზმის ორგანიზება ხშირად ხდება ტურისტების მხრიდან დამოუკიდებლად და მნიშვნელოვანი რისკის შემცველია ტურისტების ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისთვის.

თვითშემოქმედებითი ტურიზმი - მოგზაურობა გადაადგილების აქტიური საშუალებების გამოყენებით. ტურისტების მიერ დამოუკიდებლად, მაგრამ გამოცდილი ინსტრუქტორის ხელმძღვანელობით, ორგანიზებული. სწორედ ინსტრუქტორის არსებობა და გადაადგილების აქტიური ბუნებაა დამახასიათებელი თვითშემოქმედებითი ტურიზმისთვის.

თვითშემოქმედებით ტურიზმს განეკუთვნება მისი შემდეგი მიმართულებები: საფეხმავლო, საწყლოსნო, სამთო, სათხილამურო, სპელეოტურიზმი, ავტოტურიზმი, ველოტურიზმი, საცხენოსნო ტურიზმი, მოტოტურიზმი.

თვითშემოქმედებითი ტურიზმი ხორციელდება რამდენიმე ფორმით. ყველაზე პოპულარულია ტურისტული ლაშქრობები, ტურისტული ექსპედიციები ნაკლებად ცნობილ და მიმზიდველ ადგილებში, ტურისტული შეკრებები და ტურისტულ-სპორტული შეჯიბრებები.

თვითშემოქმედებითი ტურიზმი ემყარება ინდივიდების, მცირე ტურისტული ჯგუფების, ნებაყოფლობითი ტურისტული გაერთიანებების, კავშირებისა და ტურისტული კლუბების საქმიანობას.

სოციალური ტურიზმი – წმინდა ეკონომიკური კატეგორიაა და ტურიზმის ნებისმიერი სახეობის სახესხვაობას წარმოადგენს. მისი სუბსიდირება ხდება სოციალურ საჭიროებებზე გამოყოფილი სახსრებით, რომლებიც მიმართულია მოსწავლეების, ახალგაზრდობის, პენსიონერების, ინვალიდებისა და სხვა სოციალურად დაუცველი ფენებისათვის მოგზაურობის პირობების შექმნისათვის, მათი დასვენების უფლებების გამოყენებით (სახსრებს გამოყოფენ სამთავრობო, არასამთავრობო, საქველმოქმედო და ა.შ. ფონდები).

1.4. ტურიზმის განვითარების რესურსების კლასიფიკაცია

ტურისტული ბიზნესის განვითარება ხორციელდება შემდეგი ძირითადი მდგენელების არსებობისას, როგორცაა: კაპიტალი, ტექნოლოგია, შრომითი, ბუნებრივი და კულტურულ-ისტორიული რესურსები. თუმცა ტურიზმში ბიზნესის განვითარებისთვის კაპიტალის, ტექნოლოგიის, მაღალპროფესიული კადრების ფლობასთან ერთად ასევე აუცილებელია ადგილის შერჩევა, სადაც არსებობს **ტურიზმის განვითარებისთვის რესურსები** (შემდგომში - **ტურისტული რესურსები**). თუ რომელიმე ტერიტორიის საზღვრებში არ არის **ტურისტული რესურსები**, მაშინ ადამიანს შესწევს უნარი შექმნას ისინი. ბოლო წლების პრაქტიკამ აჩვენა **ხელოვნური ტურისტული რესურსების** (მსხვილი თემატური პარკები, ტურისტული კომპლექსები, ატრაქციონები) შექმნის შესაძლებლობა.

სწორედ **ტურისტული რესურსების** არსებობა განაპირობებს ტურისტული ბიზნესის ფორმირებას ამა თუ იმ რეგიონში. **ტურისტული რესურსები** განსაზღვრავს რეგიონში ტურიზმის განვითარების სპეციფიკას, საინვესტიციო პოლიტიკის პრიორიტეტული მიმართულებების ფორმირებას. ტურისტული რესურსების არსებობისა და მრავალფეროვნების საფუძველზე იგეგმება და იხსნება ახალი ტურისტული მარშრუტები.

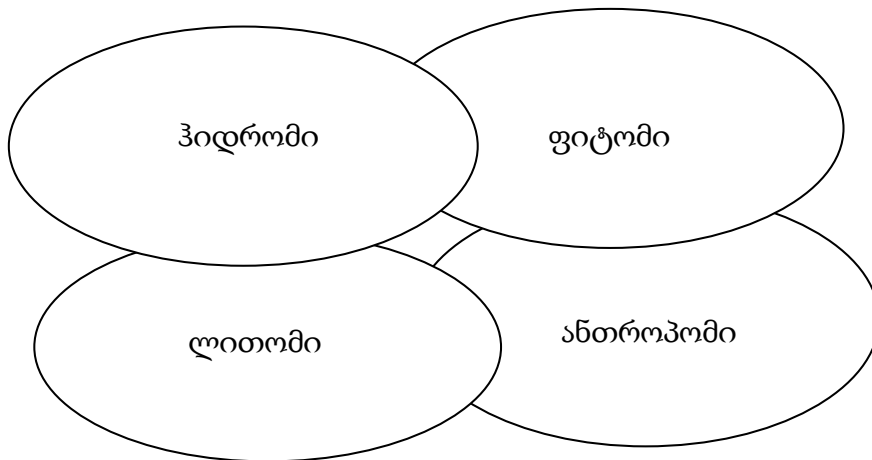
ტურიზმის სფეროში დაკავებულ ადამიანებს აუცილებელია წარმოდგენა ჰქონდეთ რეგიონული ტურიზმის განვითარებაში **ტურისტული რესურსების არსის, სტრუქტურისა და როლის შესახებ**, ფლობდნენ ტურისტული რესურსების განვითარების შეფასებისა და გარემოს დაცვის მეთოდებს.

ტურისტული რესურსების კლასიფიკაციის განსაზღვრისას გამოიყენება რამდენიმე მიდგომა. ტურისტული რესურსების ყველაზე გავრცელებული კლასიფიკაციებია, რომლებიც პოლონელი ეკონომისტის მ.ტრუასის (1963წ.) და ფრანგი ეკონომისტის პ.დეფერის (1972წ.) მიერაა შემოთავაზებული.

მ. ტრუასის კლასიფიკაციას საფუძვლად უდევს ტურისტული რესურსების დაყოფა ადამიანის შრომით შექმნილ და ადამიანის შრომით არშექმნილ რესურსებად. მ.ტრუასი ტურისტულ რესურსებს ჰყოფს შემდეგ სამ ჯგუფად:

- **ბუნებრივი ტურისტული რესურსები**, რომლებიც განისაზღვრება როგორც „პოტენციური ტურისტული კაპიტალი“, რომელსაც განეკუთვნება კლიმატი, ჰაერი, პეიზაჟი, ზღვები, ტბები, მდინარეები, მთები, ტყეები და სხვ.;
- **ტურისტული რესურსები, ადამიანის შრომით შექმნილი** - ანუ არქიტექტურული ნაგებობები, ძეგლები, ხელოვნების ნაწარმოებები და სხვ. ეს არის საჩვენებელი ან საექსკურსიო ობიექტები;
- **„დამატებითი“ ტურისტული რესურსები**, რომლებიც იქმნება ადამიანის შრომით განეული სამსახურით და მოიცავენ რეგიონის ინფრასტრუქტურას და ტურისტების მიღებისა და მომსახურების ყველა საწარმოს. ასეთ რესურსებს ასევე შეიძლება ეწოდოს „მოგზაურობის ეკონომიკურად ხელსაყრელი პირობები“ და ამგვარად შეფასდეს მომსახურების სფეროს განვითარების დონე ტურისტების მიღებისა და მომსახურებისთვის.
- მ. ტრუასისგან განსხვავებით პ.დეფერი არ მიაკუთვნებს ტურისტების მიმღებ და მომსახურების საწარმოებს ტურისტულ რესურსებს. ყველა ტურისტულ რესურსს პ.დეფერი ჰყოფს შემდეგ ჯგუფებად: **ჰიდრომი, ფიტომი, ლიტომი და ანთროპომი**. ყოველი ჯგუფი ფლობს გარკვეულ ელემენტებს.

ტურისტული რესურსების ურთიერთკავშირი

ჰიდრომი - ტურისტული რესურსები, რომელთა აუცილებელი მდგენელი წყალია. ამ ჯგუფის ელემენტებია: ტბები, მდინარეები, ზღვების სანაპიროები, თოვლიანი მთები და მყინვარები, მინერალური წყლების წყაროები, ჩანჩქერები და ა.შ.

ფიტომი - ბუნებრივი ტურისტული რესურსები, რომელთა შემადგენლობაში შედის მინა. ფიტომის ელემენტები შეიძლება იყოს ორი ტიპის:

1. თვით ბუნების მიერ შექმნილი (ტყეები, მთები, კლდეები, ვულკანები, ლამაზი პანორამები).
2. ადამიანის შრომის შედეგად შექმნილი (ეროვნული პარკები, ბაღები).

ლითომი - ყველაფერი, რაც ადამიანის შრომით არის შექმნილი და იწვევს ტურისტების ინტერესს ან თავად (უშუალოდ თვითონ), ან თავისი დანიშნულებით. ლითომის ელემენტებს მიეკუთვნება:

- არქიტექტურისა და წინანდელი ცივილიზაციების ძეგლები;
- უბრალო საცხოვრებლები, ადამიანების ცხოვრებისა და ადათ-წესების დამახასიათებელი, მაგ., ეთნოგრაფიული სოფლები ან მუზეუმები ღია ცის ქვეშ;
- თანამედროვე ნაგებობები: ხიდები, აეროპორტები, სამთავრობო შენობები, სპორტული ნაგებობები, უნივერსიტეტები, თანამედროვე საქმიანი ან საცხოვრებელი კვარტლები, აკვარიუმები და ა.შ.

ანთროპომი - ტურისტული რესურსები რომლებიც მოიცავენ ტურისტების ინტერესის გამომწვევ ადამიანის მოღვაწეობის ყველა სახეობას გარემო მდგომარეობისგან დამოუკიდებლად. ანთროპომის ელემენტებს განეკუთვნება:

- თვითონ ადამიანი, მისი ცხოვრება, ზნე-ჩვეულებები და ადათ-წესები;
- ადამიანის საქმიანობის უძველესი სახეობები, რომლებიც ქრება, ან გაქრობის ზღვარზეა, ისეთი, როგორიცაა ხალხური რენვა, ეროვნული სახალხო დღესასწაულები, ფოლკლორი, ეროვნული კოსტუმები და ეროვნული მუსიკა;

სამრეწველო და სასოფლო-სამეურნეო ღონისძიებები, ასევე სასწავლო დაწესებულებები და სოციალურ-საყოფაცხოვრებო ობიექტები.

ტურისტული რესურსების ელემენტები ერთდროულად შეიძლება რამდენიმე ჯგუფს ეკუთვნოდეს. **გამოყენების ხასიათის მიხედვით** ისინი შეიძლება დაიყოს პირდაპირ და ირიბ რესურსებად, რომელსაც მიეკუთვნება ათვისებისა და გამოსაყენებლად მიმზიდველი პირდაპირი ტურისტული რესურსების სოციალურ-ეკონომიკური რესურსები: მატერიალური, ფინანსური, შრომითი, ინფორმაციული. **ტურისტული რესურსების მთელი კომპლექსი შესაძლებელია დაიყოს სამ ჯგუფად :**

1. **ბუნებრივი:** კლიმატი, წყლის რესურსები, მცენარეული და ცხოველთა სამყარო, ბუნებრივი ძეგლები და ნაკრძალები, თვალწარმტაცი ლანდშაფტები და სხვ.;
2. **კულტურულ-ისტორიული:** მუზეუმები, გამოფენები, თეატრები, არქეოლოგიური, ისტორიული ძეგლები, ეთნოგრაფიული განსაკუთრებულობა და ა.შ.;
3. **სოციალურ-ეკონომიკური:** ტრანსპორტის ხელმისაწვდომობა - სატრანსპორტო ქსელის განვითარე-

ბის დონე, ეკონომიკურ-გეოგრაფიული მდგომარეობა, მოსახლეობის მომსახურების უზრუნველყოფის დონე, შრომითი რესურსები.

ზოგიერთი მეცნიერი გვთავაზობს ტურისტული რესურსების კლასიფიკაციას, გამოსახულს ნახ.3-ზე. მოცემულ კლასიფიკაციაში შემოთავაზებულია ტურისტული რესურსების დაყოფა ბუნებრივ, ტურისტული ინტერესების აღმძვრელ და ინფრასტრუქტურულ რესურსებად. გარდა ამისა, გამოყოფილია ფაქტორების ჯგუფი, რომლებიც გამოიყენება როგორც ტურისტული წარმოების ფაქტორები. ვთვლით, რომ - ჯგუფი - „რესურსები როგორც წარმოების ფაქტორი“- უნდა მიეკუთვნოს უშუალოდ ტურისტულ რესურსებს, ვინაიდან მათ გარეშე ტურპროდუქტის შექმნა შეუძლებელია.

იმის გავითვალისწინებთ, რომ ტურისტული მომსახურება წარმოებისა და მოხმარების უწყვეტობაა, საგანმანათლებლო რესურსები გამოიყენება როგორც ტურისტული, მაგალითად, ექსკურსიამძღოლის ან სამასაჟო კაბინეტის სპეციალისტის კვალიფიკაცია, სასტუმროს ადმინისტრატორის მიერ ენების ცოდნა და სხვ.

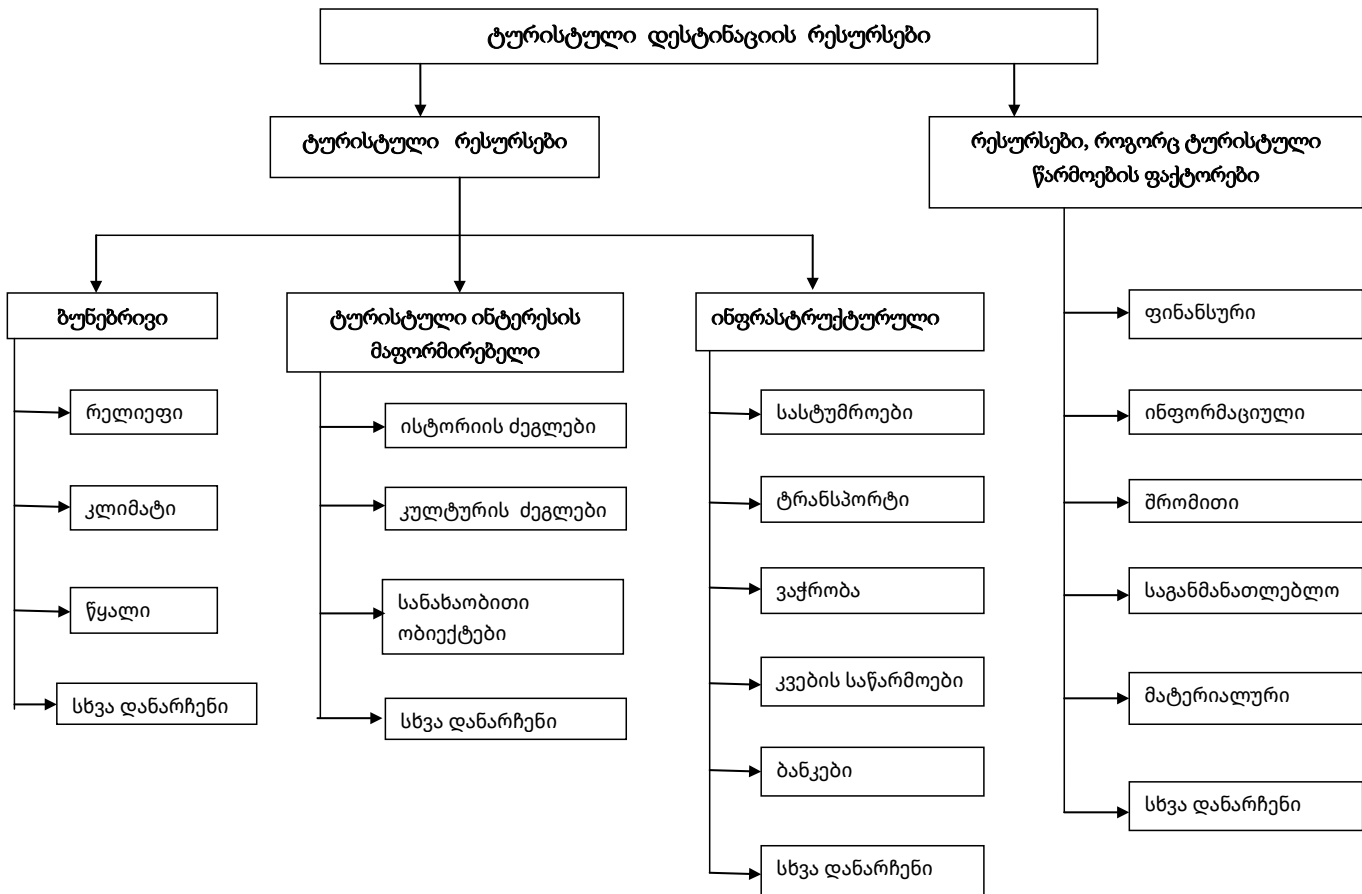
ტურისტული რესურსების მთელი კომპლექსი შეიძლება დაიყოს შემდეგ სამ ჯგუფად:

1. ბუნებრივ-კლიმატური;
2. ისტორიულ-კულტურული;
3. სოციალურ-ეკონომიკური რესურსები.

ტურისტული დესტინაციის (დანიშნულების ადგილი) რესურსები (იხ. ნახ.3).

ტურიზმისა და რეკრეაციული საქმიანობის განსავითარებლად აუცილებელია ბუნებრივი რესურსების არსებობა, რომლებიც ხასიათდებიან ტერიტორიის გეოგრაფიული მდგომარეობით და მისი ბუნებრივ-კლიმატური პირობებით.

ნახ.3.
ტურისტული დესტინაციის (დანიშნულების ადგილი) რესურსების კლასიფიკაცია

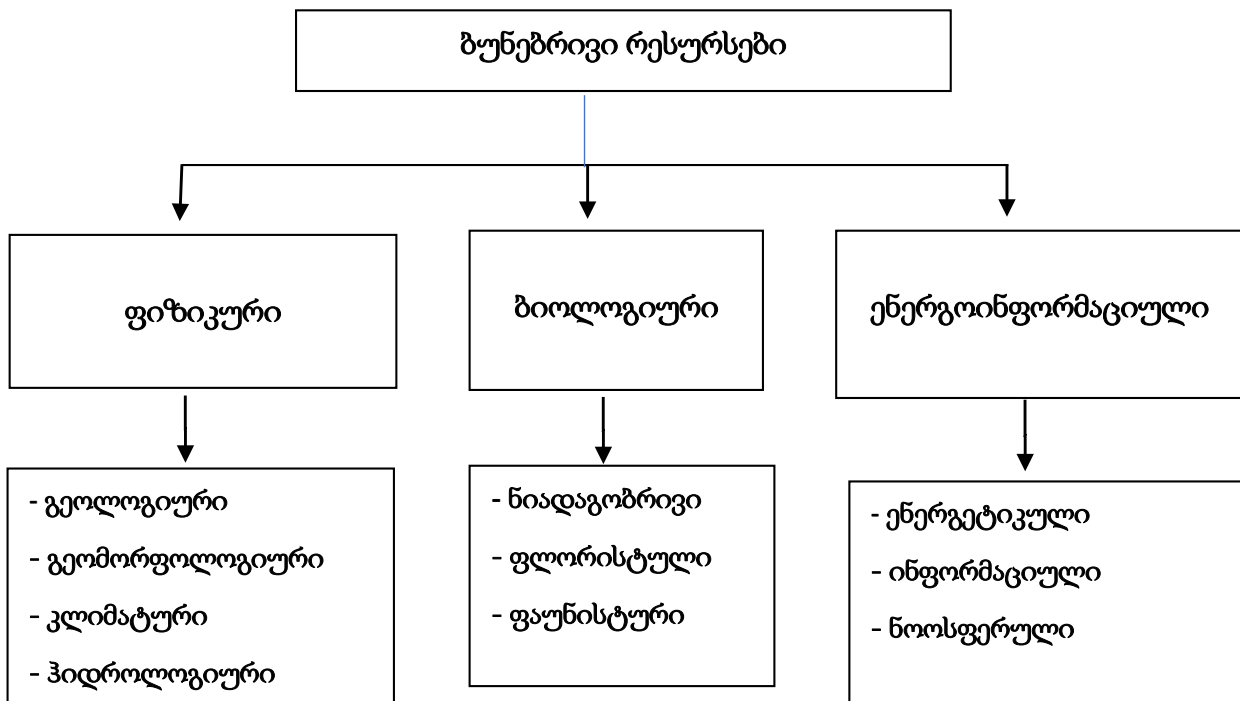
ბუნებრივი რესურსები ყოველთვის იყო ტურიზმის განვითარების საფუძველი. მნიშვნელოვანია ბუნებრივი რესურსების, როგორც ადამიანის ფიზიკური და სულიერი ძალების აღდგენის მიზნით გამოყენების შესაძლებლობა. ბუნებრივი ტურისტული რესურსები უნდა განიხილებოდეს როგორც რესურსები, რომლებიც ადამიანის ჯანმრთელობის შესანარჩუნებლად ან გასაჯანსაღებლად აქტიურად გამოიყენება.

ბუნებრივი ტურისტული რესურსები - ბუნებრივი კომპლექსის ელემენტებია, რომლებიც ვლინდებიან გარკვეულ ფართობზე, გარკვეულ დროს, და შეიძლება გამოყენებული იქნეს რეკრეაციისა და ტურიზმის მიზნით.

ნახ.4-ზე მოცემულია ბუნებრივი ტურისტული რესურსების კლასიფიკაცია. აღვნიშნავთ, რომ კლასიფიკაციის ზოგი ელემენტი გამოყენებულია რეკრეალოგიიდან, რეკრეაციული რესურსების კლასიფიკაციიდან.

ნახ.4.

ბუნებრივი ტურისტული რესურსების კლასიფიკაცია

ყველა ბუნებრივი რესურსი უნდა განვიხილოთ მათი რეკრეაციული ან ტურისტული თვალსაზრისით. თუმცა, ბუნებრივი რესურსების გამოყენების ხარისხი შეიძლება სხვადასხვანაირი იყოს და, უმთავრესად, დამოკიდებული რეგიონის სპეციალიზაციაზე.

ბუნებრივი რესურსების კლასიფიკაციის საფუძველში დევს ამ კატეგორიის გაორებული ბუნება, რაც, ერთი მხრივ, დაკავშირებულია მათ ბუნებრივ წარმოშობასთან, - მეორე მხრივ, აისახება ტურიზმისთვის მათ ეკონომიკურ მნიშვნელობაში.

გამოყოფენ ბუნებრივი რესურსების შემდეგ ჯგუფებს.

წარმოშობის მიხედვით ბუნებრივი ტურისტული რესურსებია:

- **ფიზიკური:** მზის სინათლე, მოქცევა-უკუქცევა, ქარის ძალა და სხვ.;
- **ბიოლოგიური:** ეს ცოცხალი ბუნებაა, ფლორა, ფაუნა;
- **ენერგონფორმაციული:** ნოსფერული ბუნების სპეციფიკური ველები, რომლებიც წარმოადგენენ მიზიდულობის ფაქტორებს ადგილის ან ლანდშაფტის სახით. რესურსების ეს ტიპი არის ბაზა ტურიზმის ისეთი სახეობების განვითარებისთვის, როგორცაა კულტურული, რელიგიური და სხვ.
- **რეკრეაციული** გამოყენების სახეობების მიხედვით გამოყოფენ მინერალურ წყლებს, ტალახებს, აბაზანებს, სოლარიუმებს და ტყეებს.

მიღვეის სიჩქარის მიხედვით ბუნებრივი ტურისტული რესურსები არსებობს:

• **მიღვეადი ბუნებრივი რესურსები** - ანუ რესურსები, რომელთა რაოდენობა სულ უფრო მცირდება მისი მოპოვების ან ამოღების შედეგად ბუნებრივი გარემოდან. ისინი, თავის მხრივ, იყოფიან განახლებად სუფთა ჰაერად, მტკნარ წყლად, ნაყოფიერ ნიადაგად, მცენარეულობად, ცხოველთა სამყაროდ და არა-განახლებად მინერალურ რესურსებად. რესურსები შეიძლება გამოიფიტოს, რადგან არ ხდება შევსება ბუნებრივი პროცესების შედეგად და ასევე იმიტომ, რომ მათი მარაგების შევსება ხდება უფრო ნელა, ვიდრე ხდება მოხმარება. მათ შეიძლება მივაკუთვნოთ ტალახები, მინერალური წყლები და ა.შ.;

• **არამიღვეადი ბუნებრივი რესურსები**, რომელთაც მიეკუთვნება ბუნებრივი რესურსების ნაწილი - მზის ენერჯია, ქარი, ზღვის მოქცევა, გამდინარი წყალი.

მოცემული კლასიფიკაცია მსგავსია ზემოთ განხილული რეგიონის **ბუნებრივი რესურსების** კლასიფიკაციის, მაგრამ უფრო დაზუსტებულია რესურსების მიღვეისა და აღდგენის სიჩქარის კრიტერიუმით.

თვითაღდგენისა და კულტივირების მიხედვით:

• **აღდგენადი რესურსები**, რომელთაც შეიძლება განეკუთვნებოდეს ტყე, თუმცა მისი აღდგენის პერიოდი საკმაოდ ხანგრძლივია;

• **არააღდგენადი**, როგორცაა შეუქცევადი კლიმატური ცვლილებები.

განსაკუთრებითაა გამოყოფილი ბუნებრივი სამკურნალო რესურსები - რეკრეაციული რესურსები, რომლებიც გამოიყენება ქვეყნის ან რეგიონის მოსახლეობის, ასევე ტურისტების სამკურნალოდ ან დასვენებისთვის.

საჭიროა განვასხვავოთ **ბუნებრივი რესურსები ტურისტული საქმიანობის პროცესში ჩართვის ხასიათის მიხედვით:**

• **ბუნებრივი რესურსების** აღქმა შეიძლება მზერით, მაგ., პეიზაჟების, მზის ჩასვლის ან ამოსვლის, ლამაზი ლანდშაფტის ყურება. ამ შემთხვევაში შეიძლება ეკოლოგიური ტურიზმის შესახებ საუბარი, ვინაიდან ტურისტულ-რეკრეაციული საქმიანობა არ ახდენს მათზე ნეგატიურ ზემოქმედებას;

• **ბუნებრივი რესურსები** გამოიყენება მათი პირდაპირი ხარჯვის გარეშე. მაგ., ტურისტების მიერ მუდმივად მონახულების შედეგად ხდება ტყის მასივების დეგრადაცია ან ზღვის სანაპირო ხაზის დაბინძურება. ტურისტების უკონტროლო მოზღვავებამ შეიძლება დაარღვიოს ეკოლოგიური ბალანსი ქვეყნის ეკოსისტემაში;

• ხორციელდება **ბუნებრივი რესურსების უშუალო ხარჯვა** ტურისტული საქმიანობის პროცესში. ბუნებრივი რესურსების არარაციონალურმა გამოყენებამ შეიძლება გამოიწვიოს პრაქტიკულად სრული გამოფიტვა და გაქრობაც კი; მაგალითად, მინერალური რესურსების უზომო მოხმარებამ (მლაშე წყლების, სამკურნალო თიხისა და ტალახების), რომლებიც გამოიყენება სამკურნალო და გამაჯანსაღებელი მიზნით, შეიძლება გამოიწვიოს რესურსების მარაგების შემცირება ან მათი გამოფიტვა.

კლიმატური ტურისტული რესურსები - ამინდის პირობები, რომლებიც განისაზღვრება ტერიტორიის გეოგრაფიული მდებარეობით, ქმნიან საფუძველს ტურიზმის სხვადასხვა სახეობის განსახორციელებლად, მაგ., ჰაერის საშუალო წლიური ტემპერატურა და მზიანი დღეების რაოდენობა.

ისტორიულ-კულტურული რესურსები - ეს არის ერთობლიობა ობიექტებისა და მოვლენების, რომლებიც დაკავშირებული არიან ადამიანის საქმიანობასთან და წარმოდგენილები არიან მატერიალური და არამატერიალური სახით.

მატერიალური ისტორიულ-კულტურული ობიექტები მოიცავენ წარმოების საშუალებებისა და საზოგადოების სხვა მატერიალური ღირებულების ერთობლიობას მისი განვითარების ყოველ ისტორიულ საფეხურზე. **არამატერიალური სულიერი ისტორიულ-კულტურული ობიექტები** - ეს არის საზოგადოების მიღწევების ერთობლიობა განათლებაში, მეცნიერებაში, ხელოვნებაში, ლიტერატურაში, სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ცხოვრების ორგანიზებაში, შრომასა და ყოფა-ცხოვრებაში.

ისტორიულ-კულტურულ ობიექტებს შორის წამყვანი როლი განეკუთვნება **ისტორიისა და კულტურის ძეგლებს**, რომლებიც გამოირჩევიან ყველაზე მაღალი მიმზიდველობით და წარმოადგენენ კულტურულ-შემეცნებითი ტურიზმის მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების მთავარ საშუალებას.

ისტორიისა და კულტურის ძეგლები დაყოფილია ხუთ ძირითად სახეობად: ისტორიის, არქეოლოგიის, ქალაქთმშენებლობისა და არქიტექტურის, ხელოვნების ძეგლები, დოკუმენტური ძეგლები.

ისტორიის ძეგლებს განეკუთვნება შენობები, ნაგებობები, დასამახსოვრებელი ადგილები და ნივთები, დაკავშირებული მნიშვნელოვან ისტორიულ მოვლენებთან, ასევე მეცნიერებისა და ტექნიკის, ხალხების

კულტურისა და ყოფის განვითარებასთან, სახელმწიფოს გამოჩენილ ადამიანებთან.

არქეოლოგიის ძეგლებს განეკუთვნება ნაქალაქარები, ყორღანები, უძველესი დასახლებების ნაშთები, სიმაგრეები, საწარმოები, არხები, გზები, სამაროვნები, ქვის ქანდაკებები, კლდეზე გამოსახულებები, ძველი ნივთები, უძველესი დასახლებული პუნქტების ისტორიული კულტურული ფენების უბნები.

ქალაქთმშენებლობისა და არქიტექტურის ძეგლებს განეკუთვნება არქიტექტურული ანსამბლები და კომპლექსები, ისტორიული ცენტრები, კვარტალები, მოედნები, ქუჩები, უძველესი დაგეგმარების ნაშთები და ქალაქებისა და სხვა დასახლებული პუნქტების განაშენიანება; სამოქალაქო, სამრეწველო, სამხედრო, საკულტო არქიტექტურის, ხალხური ხუროთმოძღვრების ნაგებობები, ასევე მათთან დაკავშირებული მონუმენტური, დეკორატიულ-გამოყენებითი, მებაღეობა-საპარკო ხელოვნების ქმნილებები, გარეუბნების ლანდშაფტები.

ხელოვნების ძეგლებს მიეკუთვნება მონუმენტური, სახვითი, დეკორატიულ-გამოყენებითი და ხელოვნების სხვა სახეობების ნაწარმოებები. დოკუმენტურ ძეგლებს განეკუთვნება სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მართვის ორგანოების აქტები, სხვა წერილობითი და გრაფიკული დოკუმენტები, კინოფოტოდოკუმენტები და ხმის ჩანაწერები, ასევე უძველესი და სხვა ხელნაწერები და არქივები, ფოლკლორისა და მუსიკის ჩანაწერები, იშვიათი ბეჭდური გამოცემები.

ისტორიულ-კულტურულ რესურსებს განეკუთვნება სხვა ობიექტებიც: მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის და ტრანსპორტის ორიგინალური საწარმოები, თეატრები, სამეცნიერო და საგანმანათლებლო დაწესებულებები, სპორტული ნაგებობები, ბოტანიკური ბაღები და სხვ.

ყველა ობიექტი, რომელიც გამოიყენება კულტურულ-შემეცნებით ტურიზმში, იყოფა ორ ჯგუფად: **მოძრავი და უძრავი.**

პირველ ჯგუფს შეადგენს ხელოვნების, არქეოლოგიური აღმოჩენების, მინერალოგიური, ბოტანიკური და ზოოლოგიური კოლექციების ძეგლები, დოკუმენტური ძეგლები და სხვა ნივთები, საგნები და დოკუმენტები, რომელთა გადაადგილება ადვილად შეიძლება. ამ ჯგუფის ტურისტული რესურსების გამოყენება უკავშირდება მუზეუმების, ბიბლიოთეკებისა და არქივების მონახულებას. უძრავი რესურსების ჯგუფს განეკუთვნება ისტორიის, ქალაქთმშენებლობისა და არქიტექტურის, არქეოლოგიისა და მონუმენტური ხელოვნების ძეგლები და სხვა ნაგებობები, რომელთა გადაადგილება შეუძლებელია.

უნდა აღინიშნოს, რომ **ბუნებრივი და ისტორიულ-კულტურული ტურისტული რესურსების** არსებობა ტურისტული პროდუქტის ღირებულების განმსაზღვრელია, მაგრამ **სოციალურ-კულტურული რესურსების** გარეშე ტურისტული საქმიანობის განვითარება შეუძლებელია. ტურისტული რესურსების სწორედ ეს ჯგუფი ხდის შესაძლებელს **ბუნებრივი და ისტორიულ-კულტურული რესურსების** ხელმისაწვდომობას, ქმნის გარკვეული ხარისხის ტურპროდუქტს, პირდაპირი გავლენა აქვს ტურიზმის ეფექტურობაზე.

ტურიზმის სოციალურ-ეკონომიკური რესურსები განისაზღვრება, როგორც ანთროპოგენური ბუნების ობიექტებისა და მოვლენების ერთობლიობა, რომლებიც აუცილებელია ტურიზმის ინდუსტრიის უფრო ეფექტიანი განვითარებისთვის ქვეყანასა და რეგიონში. ამავდროულად, **სოციალურ-ეკონომიკური ობიექტები და მოვლენები** დასვენების ორგანიზების პროცესში ერთდროულად წარმოადგენენ როგორც **პირობებს**, ასევე **რესურსებს**. მაგალითად, საკურორტო ადგილის მოსახლეობის ნაწილი, რომელიც არ არის ჩართული ტურისტულ საქმიანობაში, - გამოდის როგორც ამ საქმიანობის პირობა, ხოლო მოსახლეობის ნაწილი, რომელიც შეიძლება ჩართული იყოს ტურისტული დაწესებულებების საქმიანობაში, - გამოდის როგორც **ტურისტული მეურნეობის შრომითი რესურსები**.

ტურიზმის სოციალურ-ეკონომიკური რესურსები იყოფა ექვს ძირითად მიმართულებად:

1. ინფორმაციული რესურსები;
2. შრომითი და საგანმანათლებლო რესურსები;
3. ფინანსური რესურსები;
4. მატერიალური რესურსები;
5. მმართველობითი რესურსები;
6. ტურიზმის ინფრასტრუქტურა.

1. ტურიზმის ინფორმაციულ რესურსებს ქმნის სხვადასხვა სახის ინფორმაცია, რომელსაც ტურისტი ლეზულობს სხვადასხვა დროს:

- ტურისტული მოგზაურობის მომზადების პროცესში გზამკვლევების, ცნობარების, პერიოდული

ბეჭდური მასალების, ასევე მეგობრების, ნაცნობებისა და ნათესავების რჩევების გამოყენება;

- ტურისტული მოგზაურობის განხორციელებისას - დაკვირვებების დახმარებით, ექსკურსიამძღოლების მონათხრობით, ბუკლეტების, რუკების, გზამკვლევების გაცნობით ადგილზე;
- ტურისტული მოგზაურობის დასრულებისას - წარმოდგენებისა და შთაბეჭდილების გაღრმავებისა და განმტკიცების მიზნით.

ინფორმაციული რესურსები წარმოადგენენ საკმაოდ მნიშვნელოვან რესურსებს ტურისტული რეგიონებისა და ცალკეული ტურპროდუქტების წინასწარწავად. ისინი მოიცავენ კარტოგრაფიულ, სარეკლამო ბეჭდურ პროდუქციას, შენიშვნებს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში და ელექტრონულ მულტიმედია რესურსებში.

მსოფლიო ქვეყნების უმრავლესობაში ტურიზმს დიდი ყურადღება ექცევა. ქვეყნები, რომლებიც სპეციალიზებული არიან ტურისტების მიღებაზე, უდიდესი ტირაჟით გამოსცემენ გზამკვლევებს ძირითადი რეგიონებისა და ტურისტული ცენტრების შესახებ, ბუკლეტებს, ცნობარებს, რუკებს, ფურცლებს, კატალოგებს, სარეკლამო მასალას. ხშირად ეს მასალა ურიგდება ტურისტებს უფასოდ ან სიმბოლური გადასახადით საინფორმაციო ჯიხურებში, მუზეუმებში, მეტროს გადასასვლელებში და ა.შ.

2. ტურიზმის შრომით რესურსებს განეკუთვნება ტურისტული საწარმოების კადრები - როგორც საშტატო პერსონალი, ასევე ის მომუშავეები, რომლებიც მინვული არიან სამუშაოდ ტურისტულ სეზონზე. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ტურისტული ინდუსტრია მოიცავს ეკონომიკის როგორც ძირითადი, ასევე მასზე მიბმული წარმოებებისა და დარგების დიდ რაოდენობას. სწორედ ამ მიზეზით, ტურიზმის სფეროში დასაქმებულების საერთო რაოდენობის აღრიცხვა წარმოადგენს გარკვეულ სირთულეს.

საგანმანათლებლო ტურისტულ რესურსებში იგულისხმება პროფილური განათლების მქონე პროფესიონალი კადრების არსებობა. დიდი მნიშვნელობა აქვს რეგიონში სპეციალიზებული საგანმანათლებლო სასწავლო დაწესებულებების არსებობას, რომლებიც ამზადებენ ტურინდუსტრიის სპეციალისტებს. საქართველოში და მსოფლიოს რიგ ქვეყნებში შექმნილია დიდი რაოდენობით სასწავლო დაწესებულებები, რომლებიც ახორციელებენ სპეციალისტების მრავალდონიან მომზადებას ტურიზმისა და სტუმარმასპინძლობის სფეროსთვის. ტურისტული განათლების კარგი დონით ხასიათდებიან შვეიცარია, ავსტრია, გერმანია, პოლონეთი, საფრანგეთი. საქართველოში მრავალი სასწავლო დაწესებულებაა დაკავებული როგორც უმაღლესი, ასევე სპეციალური განათლების სპეციალისტების მომზადებით.

3. ტურიზმის ფინანსურ რესურსებს შეადგენენ ფულადი სახსრები, რომლებიც შეიძლება მიემართებოდეს ტურიზმის სფეროში და იხარჯებოდეს სხვადასხვა მიმართულებით: როგორც სახელმწიფო, ასევე კერძო ინვესტირებით; საერთაშორისო ტურისტებისგან შემოსავლებით; ფულადი საშუალებების ნყალობით, რომლებიც შეიძლება მიღებული იქნეს როგორც ძირითადი, ასევე დამატებითი მომსახურებით.

4. მატერიალური რესურსები შეადგენენ ტურიზმის ინდუსტრიის ძირითად ფონდებს. ამჟამად ფართოდ გამოიყენება ცნება „ტურიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა“. ტურიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის ქვეშ იგულისხმება მატერიალური და საწარმოო ძალების საგნობრივი ელემენტების ერთობლიობა, რომლებიც გამოიყენება ტურისტული მომსახურების გასანევად. მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა გამოიყენება მხოლოდ ტურისტების მიერ, განსხვავებით ტურიზმის ინფრასტრუქტურისგან, რომელიც გამოიყენება როგორც ტურისტების მიერ, ასევე ტურისტული მომსახურების მწარმოებლების მიერ. ტურიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის ობიექტების კლასიფიკაციის საფუძველში დევს სამი ძირითადი ნიშანი: შეთავაზებული მომსახურების სახეობები, ეკონომიკური ელემენტები და საკუთრების ფორმები იმ სუბიექტების, რომლებიც საქმიანობას ეწევიან.

5. მმართველობითი რესურსების ქვეშ ხშირად იგულისხმება ტურიზმის მართვის ინდუსტრიის იერარქიული სტრუქტურა, რომელიც არსებობს გარკვეულ ქვეყანაში ან რეგიონში (მართვის მუნიციპალური და რეგიონული ორგანოები, საზოგადოებრივი ორგანიზაციები და გაერთიანებები, ტურისტული საწარმოების ხელმძღვანელები).

6. ინფრასტრუქტურულ ტურისტულ რესურსებს სხვადასხვა მკვლევრები ჩვეულებრივ არ მიაკუთვნებენ სოციალურ-ეკონომიკურ რესურსებს, განიხილავენ განცალკევებულად. ვთვლით, რომ ტურიზმის ინფრასტრუქტურის მიკუთვნება სოციალურ-ეკონომიკურ რესურსებზე, მიზანშეწონილია. ეს ტურისტული რესურსების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კატეგორიაა, რომელიც პირდაპირ გავლენას ახდენს რეგიონში ტურისტული საქმიანობის განხორციელების ეფექტიანობაზე. ტურისტული ინფრა-

სტრუქტურის განვითარება ხელმისაწვდომს ხდის ტურისტულ რეგიონს და თვით ტურპროდუქტს, ამალღებს მის მიმზიდველობას და კონკურენტუნარიანობას.

ტურიზმის ინფრასტრუქტურას განეკუთვნება: განთავსების კოლექტიური საშუალებები (სასტუმროები, მოტელები), ტურისტული ბაზები, კვების და სავაჭრო სანარმოები, ტრანსპორტის სანარმოები, ტურისტული აღჭურვილობისა და ინვენტარის გაქირავების პუნქტები, ტურისტული კლუბები, სადგურები და სხვ.

ბუნებრივ-კლიმატური და ისტორიულ-კულტურული რესურსები პირობითად მუდმივი რესურსებია - ანუ აქვთ უნარი არ შეიცვალონ თვისებები დროის ხანგრძლივ პერიოდში. **სოციალურ-ეკონომიკური რესურსების** ჯგუფი ცვალებადია, მისი განვითარება დამოკიდებულია სახელმწიფო რეგულირების ხარისხზე, რეგიონის საინვესტიციო მიმზიდველობაზე, რეგიონული ტურპროდუქტის მოთხოვნის არსებობასა და სხვა ფაქტორებზე.

ყველაზე მიზანშეწონილია **ტურისტული რესურსების** იმ კლასიფიკაციის გამოყენება, რომელიც დაყოფილია სამ ჯგუფად (ბუნებრივ-კლიმატურ, ისტორიულ-კულტურულ და სოციალურ-ეკონომიკურად, რომლებიც მოიცავენ ტურისტულ ინფრასტრუქტურას), რადგან ეს კლასიფიკაცია ყველაზე სრულად ასახავს ნებისმიერი რეგიონის რესურსულ მდგენელს.

2. ბუნებრივი სამკურნალო რესურსების განვითარების ისტორიული ასპექტები და ტენდენციები

2.1 საქართველოს კურორტების კლასიფიკაცია

საქართველო ოდითგანვე ცნობილია თავისი ბუნებრივი სამკურნალო რესურსებით. უძველესმა გადმოცემებმა, უამრავმა არქეოლოგიურმა მასალამ, წერილობითმა ძეგლმა შემოინახა ცნობები და მაღალი შეფასებები მრავალგვარი დაავადების განკურნების სასწაულმოქმედი თვისებების მქონე ცნობილი თბილი წყაროებისა და ჰავის შესახებ. სხვადასხვა პერიოდში მტრების შემოსევების გამო, ქვეყანაში კურორტების განვითარება შეუძლებელი იყო. საქართველოში საკურორტო ადგილებისადმი ყურადღების გამახვილება და ახალი კურორტების გაშენება იწყება XIX საუკუნიდან. თუმცა, იმხანად საკურორტო რესურსების ათვისების დონე და დამსვენებელთა სოციალური ბაზა უმნიშვნელო და შეზღუდული იყო.

საკურორტო-რეკრეაციული მეურნეობის განვითარებამ პიკს მიაღწია გასული საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოს, როდესაც საქართველო, როგორც კურორტების ქვეყანა და ჯანმრთელობის კერა, საბჭოთა სივრცეში მესამე ადგილზე იყო რუსეთისა და უკრაინის შემდეგ, თუმცა, ერთ სულ მოსახლეზე გადაანგარიშებით - პირველ ადგილზე. საქართველო თითქმის ერთადერთი სუბტროპიკული მხარე იყო, სადაც მასობრივი ტურიზმის, საკურორტო მკურნალობისა და დასვენების მნიშვნელოვანი ობიექტების ფართო ქსელი შეიქმნა. ამ პერიოდში ბუნებრივი საკურორტო-რეკრეაციული რესურსების კურორტულ-სამკურნალო ფაქტორების გამოვლენის, მათი ყოველმხრივი, ღრმა შესწავლისა და გამოყენების მიზნით, ნაყოფიერი სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაო შესრულდა კურორტოლოგიაში, მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა საქართველოს კურორტების კეთილმოწყობისათვის.

გასული საუკუნის მინურულს ქვეყანაში 102 კურორტი ფუნქციონირებდა, რომელთაგან 6 - წყალტუბო, გაგრა, ბორჯომი, ქობულეთი, ახალი ათონი და ბიჭვინთა - საკავშირო მნიშვნელობის იყო, 35 - რესპუბლიკური, დანარჩენი კი - ადგილობრივი. კურორტების ძირითადი ნაწილი მდებარეობს ზღვისპირა და მთიან რაიონებში. კურორტის ტიპის მიხედვით - კლიმატურია 44 (მათ შორის 25 - ზღვისპირა), შერეული (კლიმატურ-ბალნეოლოგიური ან ბალნეოკლიმატური) - 31 და ბალნეოლოგიური - 28 კურორტი. ყოველწლიურად მილიონობით ადამიანი მკურნალობდა და ისვენებდა საქართველოს კურორტებზე არსებულ სანატორიუმებში, დასასვენებელ სახლებში, პანსიონატებსა და სასტუმროებში.

კურორტის ცნება (გერმ., Kur - მკურნალობა, OOrt - ადგილი) დროდადრო, შინაარსობრივი დატვირთვის შესაბამისად, განიცდიდა მოდიფიკაციას. ადრე ითვლებოდა, რომ კურორტი - სამკურნალო ადგილია, სადაც, განსაკუთრებით ზაფხულის პერიოდში, მიემგზავრებიან ავადმყოფები და გართობის

მსურველები /დალის ლექსიკონი/; მოგვიანებით იგი განიმარტებოდა, როგორც ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორებით (მინერალური და თერმული წყლები, უნიკალური ჰავა, მზე, ზღვა, ტალახი, მაგნიტური ქვიშა, მღვიმეები და სხვ.) მდიდარი ადგილი, რომელსაც აქვს აუცილებელი შენობა-ნაგებობები, სანატორიულ-ჰიგიენური და სამკურნალო-პროფილაქტიკური პირობები /საქართველოს 100 კურორტი/. თანამედროვე განმარტებით – კურორტი მკურნალობის, სამედიცინო რეაბილიტაციის, დაავადებების პროფილაქტიკისა და გაჯანსაღების მიზნით ათვისებული და გამოყენებული განსაკუთრებით დაცული ბუნებრივი ტერიტორიაა, რომელსაც გააჩნია ბუნებრივი სამკურნალო რესურსები და მათი ექსპლუატაციისათვის აუცილებელი შენობა-ნაგებობები, ინფრასტრუქტურის ჩათვლით/ვიკიპედია/. კურორტისგან განსხვავებით, საკურორტო ადგილი არ ფლობს შესაბამის ინფრასტრუქტურას აღნიშნული ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორების გამოსაყენებლად დასვენებისა და სამკურნალო-პროფილაქტიკური მიზნებისათვის.

კურორტების კლასიფიკაციას საფუძვლად უდევს მათი მთავარი ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორი. შესაბამისად, ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორების მრავალფეროვნებიდან გამომდინარე, საქართველოს კურორტები შეიძლება კლასიფიცირდეს შემდეგნაირად:

კლიმატური კურორტი – სადაც, ძირითადი სამკურნალო- პროფილაქტიკური ფაქტორია კლიმატი (მაგ., მთის, ტბის, მდინარის ან ზღვისპირა კურორტი), ხოლო მკურნალობის მეთოდები - აეროთერაპია, ჰელიოთერაპია, თალასოთერაპია;

ბალნეოლოგიური კურორტი – სადაც ძირითადი სამკურნალო-პროფილაქტიკური ფაქტორია ბუნებრივი მინერალური წყალი, რომელიც შეიძლება გამოიყენებოდეს გარეგანი მიზნით (აბაზანა, შხაპი, აუზი და სხვ.), სასმელად, ინჰალაციისთვის და სხვა პროცედურებისთვის. ბალნეოლოგიური კურორტი ალტურულია ბალნეოსამკურნალოებით, სასმელი გალერეებით, ბიუვეტებით, აუზებით, ინჰალატორებით და ა.შ. მკურნალობის მეთოდი - ბალნეოთერაპიული;

პელოიდური კურორტი – სადაც, ძირითად, ან ერთ-ერთ ძირითად ბუნებრივ სამკურნალო ფაქტორად – კლიმატთან და ბუნებრივ მინერალურ წყალთან ერთად, – გამოიყენება სამკურნალო ტალახი;

შერეული ტიპის კურორტი, სადაც ერთდროულად რამდენიმე ტიპის ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორი არსებობს. შესაბამისად, იგი შეიძლება იყოს კლიმატურ-ბალნეოლოგიური, ბალნეო-კლიმატური და კლიმატურ-ბალნეო-პელოიდური

• **კურორტი.**

კურორტებისა და საკურორტო ადგილების სხვადასხვა თერაპიული მოქმედების მქონე ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორები განაპირობებენ მათ სამედიცინო პროფილს, როგორიცაა კარდიოლოგიური, პულმონოლოგიური, ფტიზიატრიული, ალერგოლოგიური, ნევროლოგიური, გასტროენტეროლოგიური, ართროლოგიური, გინეკოლოგიური, ნეფროლოგიური, უროლოგიური, დერმატოლოგიური, პროფილაქტიკური. მნიშვნელოვანია, რომ ზოგიერთი კურორტი ორი, სამი, ან მრავალპროფილიანია.

საქართველოს კურორტული ფაქტორების შესწავლის მიზნით მეცნიერული კვლევები გასული საუკუნის 20-იან წლებამდე უსისტემოდ ტარდებოდა. 1931 წლიდან, დაიწყო როგორც ძველი (ბორჯომი, აბასთუმანი, გაგრა, სოხუმი, ქობულეთი), ასევე ამ პერიოდისთვის არსებული ახალი კურორტების (წყალტუბო, მენჯი, საირმე, ახტალა, შოვი, ჯავა; ბორჯომის, თბილისის, აფხაზეთის და აჭარის ჯგუფები და სხვა ადგილობრივი მნიშვნელობის კურორტები) კურორტული ფაქტორების გეგმაზომიერი, სისტემატური მეცნიერული შესწავლა. საკურორტო-რეკრეაციული რესურსების ახალი სახეობების გამოვლენისა და მათი პრაქტიკაში გამოყენების მეცნიერულ კვლევებს ხელმძღვანელობდა 1926 წ. დაარსებული საქართველოს კურორტოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი (შემდგომ – ი. კონიაშვილის სახელობის კურორტოლოგიისა და ფიზიოთერაპიის ს/კ ინსტიტუტი) მის სოხუმისა და წყალტუბოს ფილიალებთან, თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო ინსტიტუტის კათედრებსა და კლინიკებთან და ექიმთა დახელოვნების ინსტიტუტთან ერთად. ნიშანდობლივია, რომ ინსტიტუტმა გასული საუკუნის 30-იანი წლებიდან მოყოლებული 80-იანი წლების ბოლომდე, სიღრმისეულად შეისწავლა ქვეყნის ბუნებრივი საკურორტო რესურსები და შეიმუშავა კონკრეტული რეკომენდაციები, რომლებიც აისახა სხვადასხვა მეცნიერულ ნაშრომში. კვლევის შედეგები საფუძვლად დაედო კურორტებისა და საკურორტო ადგილების საბოლოო პროფილების დადგენას, მეცნიერულად და ექსპერიმენტულად დასაბუთებული სამედიცინო ჩვენებების, უკუჩვენებებისა და ქვეყნის კურორტებზე ავადმყოფთა კომპლექსური მკურნალობის მეთოდიკების

შემუშავებას. (დღეს ეს ინსტიტუტი დამოუკიდებლად აღარ არსებობს. იგი, თბილისის ბალნეოლოგიური კურორტის - კურორტოლოგიის, ფიზიოთერაპიის, რეაბილიტაციისა და სამკურნალო ტურიზმის სამეცნიერო-პრაქტიკული ცენტრის შემავალი ერთეული გახდა).

საქართველოს, გამორჩეულს მრავალფეროვანი ბუნებრივი სამკურნალო რესურსების პოტენციალით, განსაკუთრებით ბალნეო- და კლიმატოთერაპიული რესურსებით, ერთ-ერთი პირველი ადგილი ეკავა საბჭოთა რესპუბლიკებს შორის. მის ტერიტორიაზე არსებობდა საბჭოთა კავშირის სამკურნალო მინერალური წყლების თითქმის 1/3-ის გამოსავლები. ასევე, საქართველო გამოირჩეოდა უნიკალური მთაგორიანობით, რომლის მთელი ტერიტორიის 53.8% მდებარეობს ზღვის დონიდან 1000 მ-ზე მეტ სიმაღლეზე, 33.4% - 1000-დან 200 მ-მდე და მხოლოდ 12.8%-ია 200 მ-ზე დაბლა.

საქართველოში საკურორტო მეურნეობის განვითარება დაიწყო XIX საუკუნის პირველი ნახევრიდან. თავდაპირველად ათვისეს კურორტები - ბორჯომი და აბასთუმანი, აგარაკი კოჯორი. სოხუმი გამოცხადდა მაღალი სამკურნალო თვისებების მქონე კლიმატურ კურორტად. აშენდა საკურორტო კომპლექსი გაგრაში, რუსეთის იმპერიაში უდიდესი სანატორიუმი გულრიფში, პანსიონატები და აგარაკები აჭარის სანაპიროზე (ქობულეთი, მახინჯაური, ციხისძირი). მაგრამ არსებული საკურორტო რესურსების ათვისების დონე იყო უმნიშვნელო. მდგომარეობა ძირითადად შეიცვალა გასული საუკუნის 20-იანი წლებიდან, როდესაც კურორტები სახელმწიფო საკუთრებად გამოცხადდა და შეიქმნა ახალი კეთილმოწყობილი კურორტების, სანატორიუმების, პანსიონატების, დასასვენებელი სახლების მნიშვნელოვანი ქსელი. პირველად გაჩნდა საკავშირო, რესპუბლიკური და ადგილობრივი მნიშვნელობის კურორტები. ფუნქციონირება დაიწყო სამკურნალო-პროფილაქტიკურმა დაწესებულებებმა კურორტებზე - წყალტუბო, მენჯი, საირმე, შოვი, ახტალა, სურამი, ჯავა, ბახმარო, დარიალი, ლებარდე, ცაიში, აგრეთვე ბორჯომის ჯგუფის (ნალვერი, ცემი, ლიბანი, ბაკურიანი) და თბილისის ჯგუფის (კოჯორი, მანგლისი, წყნეთი) და აფხაზეთისა და აჭარის შავიზღვისპირა (ქობულეთი, ციხისძირი, მწვანე კონცხი, მახინჯაური, ახალი ათონი, გუდაუთა, განთიადი, ლესელიძე და სხვ.) კურორტებზე.

ძირეული რეკონსტრუქცია ჩაუტარდა საქვეყნოდ განთქმულ პირველი კლასის ბალნეოკლიმატურ კურორტ ბორჯომს, მთის კლიმატურ კურორტ აბასთუმანსა და ზღვისპირა კურორტებს - გაგრასა და ახალ ათონს. ამ კურორტებზე გაჩნდა გიგანტური კომფორტული სასახლე-სანატორიუმების უდიდესი ქსელი, რომლებიც გამოცხადდა საკავშირო კურორტებად. სოხუმი და ბათუმი იქცნენ მშვენიერ ქალაქ-კურორტებად უმდიდრესი სუბტროპიკული პარკებითა და სამედიცინო პლაჟებით.

კურორტ წყალტუბოში, რომელიც ადრე მიტოვებული სამკურნალო ადგილი იყო, ელემენტარული სანიტარიულ-ჰიგიენური ნაგებობებისა და სამკურნალო-პროფილაქტიკური დაწესებულებების გარეშე, აშენდა მრავალი გიგანტური სასახლე-სანატორიუმი, სააბაზანო ნაგებობა, პოლიკლინიკა, პანსიონატი, დიეტური სასადილო, სასტუმრო, რესტორანი და სხვ. შეიქმნა მუდმივი სამეცნიერო ბაზა - ი. ონიაშვილის სახ. კურორტოლოგიისა და ფიზიოთერაპიის ს/კ ინსტიტუტის ფილიალი, სადაც სისტემატურად ტარდებოდა კვლევები კურორტის ადამიანის ორგანიზმზე მოქმედი სამკურნალო ფაქტორების შესასწავლად. შედეგად ამისა, წყალტუბო პირველყოფილი, მიყრუებული სამკურნალო ადგილიდან იქცა მძლავრ, კომფორტულ პირველი კლასის პოპულარულ საკავშირო მნიშვნელობის კურორტად.

დაიწყო ფუნქციონირება რესპუბლიკური მნიშვნელობის ზოგიერთმა კურორტმა, რომლებიც ფაქტობრივად ემსახურებოდნენ მთელი საბჭოთა კავშირიდან ჩამოსულ ავადმყოფებს და დამსვენებლებს, როგორცაა: მენჯი, შოვი, უწერა; თითქმის ცარიელ ადგილას აღმოცენდა ჯავა; ახტალა, ერთადერთი კურორტი საბჭოთა სივრცეში, წარმოქმნილი ფსევდოვულკანური (ბორცვის) ტალახის ბაზაზე; სურამი (აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს შორის საზღვარზე განლაგებული კურორტი), რომლის კლიმატის უნიკალურობამ განაპირობა მისი პოპულარობა; ბახმარო და ლებარდე, რომლებიც საქართველოს სხვა ანალოგიური კურორტებისგან განსხვავდებიან განსაკუთრებული რბილი მთა-ზღვის კლიმატით; აჭარისა და აფხაზეთის შავიზღვისპირა კურორტები: ქობულეთი, ციხისძირი, მწვანე კონცხი, მახინჯაური, გუდაუთა, ტყვარჩელი, ლესელიძე.

აშენდა და ექსპლუატაციაში შევიდა ბორჯომის ჯგუფში შემავალი კურორტები (ნალვერი, ცემი, ლიბანი, ბაკურიანი) და თბილისის საგარეუბნო კურორტები (კოჯორი, მანგლისი, წყნეთი, კიკეთი), აგრეთვე სხვა სანატორიუმები და დასასვენებელი სახლები. თბილისში თერმული წყლების ბაზაზე აშენდა თბილისის ბალნეოკლიმატური კურორტის პირველი ობიექტი - კომფორტული საბაზო შენობა, ალჭურვილი პოლიკლი-

ნიკით, დიაგნოსტიკური და ბალნეო-ფიზიოლოგიური განყოფილებებისა და კაბინეტების ყველა სახეობით.

ამ პერიოდში უდიდესი როლი ენიჭება ახლად გამოვლენილ მრავალ ბალნეოთერაპიულ და კლიმატო-თერაპიულ ადგილობრივი მნიშვნელობის კურორტს, რომელთა შორის განსაკუთრებით პერსპექტიულია ბალნეოლოგიური კურორტი ცაიში, რომელიც უხსოვარი დროიდანაა ცნობილი თავისი მენჯი-მაცესტის ტიპის თერმული წყლებით. გასული საუკუნის 60-იან წლებში ჰიდროგეოლოგიური საძიებო სამუშაოების ჩატარებისას 750-800 მ სიღრმიდან ამოხეიქა ჰიპერთერმულმა (83°C) ძალიან რთული შედგენილობის (წყალტუბო-მენჯის ტიპის ნარევი) წყალმა, რომლის ბაზაზე საფუძველი ჩაეყარა პოპულარულ საკავშირო მნიშვნელობის ბალნეოლოგიურ კურორტს.

ბორჯომის კურორტული ფაქტორების შესწავლისა და მათი ავადმყოფ ორგანიზმზე ზეგავლენის დადგენის მიზნით ჩატარებული ექსპერიმენტული და კლინიკური კვლევის შედეგად, საქმლის მომწოდებელი ორგანოების ქრონიკული დაავადებების მკურნალობისას, დამტკიცდა ბორჯომის წყლის მაღალი სამკურნალო ეფექტურობა და შემუშავდა მკურნალობის მეთოდიკა; დადგინდა სამედიცინო ჩვენებები და უკუჩვენებები (გამოიცა სახელმძღვანელოს სახით).

წყალტუბოს კურორტული ფაქტორების ყოველმხრივი შესწავლის მიზნით (გეოლოგიური, კლიმატური, ექსპერიმენტულ-კლინიკური და სხვ.) შესრულდა სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოები. დადგინდა, რომ წყალტუბოს აბაზანები კარგად მოქმედებს გულ-სისხლძარღვთა დაავადებებზე, რევმატიზმზე; ააქტიურებს ქალის სასქესო ჯირკვლებს, აძლიერებს ვეგეტატიური ნერვული სისტემის ტონუსს; კარგად მოქმედებს ბავშვთა პოლიომიელიტის ნარჩენ მოვლენებსა და პერიფერიული ნერვული სისტემის დაავადებებზე; აძლიერებს ორგანიზმში ჟანგვით პროცესებს, დადებითად მოქმედებს კანის ზოგიერთი ქრონიკული დაავადებებისას. კარგი შედეგები მიიღეს სხვადასხვა ეტიოლოგიის სახსრების, ჰიპერტონიული და გინეკოლოგიური დაავადებების მკურნალობისას. ჩატარებული სამუშაოს შედეგად შემუშავდა ამ კურორტზე მკურნალობისა და ჩვენებების მეთოდიკა. შესრულდა ექსპერიმენტული კვლევა წყალტუბოს აბაზანების მოქმედების შესასწავლად.

დადგინდა აბასთუმის კურორტზე ტუბერკულოზით დაავადებული ავადმყოფების მკურნალობის მაღალი ეფექტურობა. შეიქმნა მკურნალობის, ჩვენებებისა და უკუჩვენებების მეთოდიკა.

თბილისის მინერალური წყლებისა და კუმისის სამკურნალო ტალახის, საირმის, შოვის, მენჯის, ახტალის, ბახმაროს, პატარა ცემის, ნაბელავის, ჯავისა და სხვა კურორტებისთვის ჩატარებულია წარმატებული მეცნიერული კვლევები ჯანმრთელ და ავადმყოფ ორგანიზმზე ზემოქმედების შესწავლისა და საკურორტო ფაქტორების მოქმედების მექანიზმის დადგენის, ასევე ჩვენებების, უკუჩვენებებისა და მკურნალობის მეთოდიკების შემუშავებისა და დაზუსტების მიზნით.

აფხაზეთისა და აჭარის კურორტების ჯგუფების, სხვა მრავალი რესპუბლიკური და ადგილობრივი კურორტის საკურორტო ფაქტორების შესწავლის მიზნით ჩატარდა მნიშვნელოვანი კვლევითი სამუშაოები.

ამრიგად, საბჭოთა პერიოდში განხორციელდა დიდი სამუშაოები შემდეგი მიმართულებებით: საქართველოს ბუნებრივ-სამკურნალო ფაქტორების ძიება და შესწავლა; საკურორტო-რეკრეაციული რესურსების გამოვლენა და, პირველ რიგში, ყველაზე მნიშვნელოვანი სამკურნალო მინერალური წყლების დებიტის გაზრდა, მათი ბალნეოთერაპიული თვისებების შესწავლა, კურორტული ფაქტორების გავლენა ორგანიზმზე; კურორტების (წყალტუბო, ბორჯომი, ქობულეთი, გაგრა, სოხუმი და სხვ.) გენერალური დაგეგმარება, ასევე საქართველოს მთის კურორტების სანიტარიული დაცვის ზონების დადგენა. ამან საფუძველი ჩაუყარა მეცნიერულად დამტკიცებული მკურნალობის რაციონალური მეთოდების შემუშავებას. იმავდროულად, შესრულდა და გამოქვეყნდა უამრავი ნაშრომი საკურორტო მეცნიერების სხვადასხვა აქტუალურ საკითხებზე, გამოიცა სახელმძღვანელოები და მონოგრაფიები კურორტოლოგიასა და ფიზიოთერაპიაში, ასევე მრავალი ბროშურა საკურორტო თემაზე. ამ სამუშაოთა შედეგები საფუძველად დაედო კურორტების საბოლოო პროფილების დადგენას, მეცნიერულად დასაბუთებული ჩვენებებისა და უკუჩვენებების, ქვეყნის კურორტებზე ავადმყოფთა კომპლექსური მკურნალობის მეთოდების შემუშავებას. ამრიგად, წარსულში (გასული საუკუნის 20-იან წლებამდე) უკიდურესად ცუდ მდგომარეობაში მყოფი საქართველოს კურორტები სრულიად შეიცვალა – ჩამოყალიბდა მეცნიერულ კვლევებზე დაფუძნებული საკურორტო-რეკრეაციული მეურნეობა, რომელიც ჩადგა საქართველოსა და, ასევე, სრულიად საბჭოთა მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაცვის სამსახურში.

საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდგომ, გასული საუკუნის 90-

იანი წლებიდან განვითარებულმა პოლიტიკურმა მოვლენებმა დამანგრეველი დარტყმა მიაყენა საკურორტო-რეკრეაციულ მეურნეობასაც – განადგურდა ძირითადი მატერიალურ-ტექნიკური და სამეცნიერო ბაზა, ინფრასტრუქტურა, დაინგრა საკურორტო მომსახურების სისტემა. ხელისუფლების არასწორი პოლიტიკის გამო დაიკარგა (დროებით) აფხაზეთისა და შიდა ქართლის (ე.წ. სამხრეთ ოსეთის) – სამაჩაბლოს საკურორტო პოტენციალი, გამოუსწორებელი ზარალი მიაღვა ფლორასა და ფაუნას. სუბიექტური თუ ობიექტური მიზეზების გამო, კურორტების უმრავლესობამ დაკარგა თავისი პროფილი, ფუნქცია და ზოგიერთი მათგანი (მაგ., წყალტუბო, ცხვარიჭამია, წყნეთი და სხვ.) იძულებით გადაადგილებულ პირთა თავშესაფრად იქცა. სამწუხაროდ, დღეს ქვეყნის საკურორტო პოტენციალის აღდგენა ბევრ სირთულესთან არის დაკავშირებული – შესასწავლია ბუნებრივი სამკურნალო რეკრეაციული რესურსების, კურორტებისა და საკურორტო ადგილების არსებული მდგომარეობა, შესაქმნელია მათი მონაცემთა ელექტრონული ბაზები, ანუ საჭიროა დიდი ძალისხმევა დარგის აღორძინება-განვითარებისთვის. ჯერჯერობით არ არის შემუშავებული განადგურებული საკურორტო მეურნეობის აღდგენა-განვითარების სრულყოფილი სამთავრობო სტრატეგია, თუმცა, ცხადია, ქვეყანაში უცხოური ინვესტიციების მოზიდვისა და ეკონომიკური და სოციალური განვითარების დაჩქარების საქმეში ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს კომპონენტს წარმოადგენს სწორედ საქართველოს მრავალფეროვანი და უნიკალური სამკურნალო-საკურორტო რესურსები.

2.2 საკურორტო - კლიმატური და ჰიდრომინერალური რესურსები

გეოგრაფიული მდებარეობა, რელიეფის სირთულე და მრავალფეროვნება – დაწყებული უმაღლესი მარადთოვლიანი მთებითა და მყინვარებით და დამთავრებული თბილი შავი ზღვის სუბტროპიკული სანაპიროთი; აღმოსავლეთ საქართველოს გაშლილი დაბლობის ველები; მთების, ტბებისა და მდინარეების (რომლებიც ქვეყნის ტერიტორიას კვეთენ სხვადასხვა მიმართულებით) სიმრავლე, - განაპირობებენ კლიმატების, მიკროკლიმატებისა და ლანდშაფტების განსაკუთრებულ მრავალგვარობას. ქვეყანას დასავლეთიდან საზღვრავს შავი ზღვის სანაპირო, ჩრდილოეთიდან - კავკასიონის მთავარი ქედი, სამხრეთიდან - ამიერკავკასიის მთიანეთი, ხოლო სამხრეთ-აღმოსავლეთით - სტეპური დაბლობი. აღნიშნული ფიზიკურ-გეოგრაფიული პირობები განსაზღვრავენ ქვეყნის ტერიტორიაზე ყველა ტიპის (გარდა ტროპიკულისა) კლიმატის არსებობას - დაწყებული კავკასიონის მთავარი ქედის მუდმივი თოვლის კლიმატით და დამთავრებული შავიზღვისპირეთის ნოტიო სუბტროპიკული და აღმოსავლეთ საქართველოს დაბლობების ზომიერი სუბტროპიკული და მშრალი (სტეპური) კონტინენტური კლიმატით.

საქართველოს მდიდარი ბუნებრივი საკურორტო-რეკრეაციული რესურსების განსაკუთრებულ მიმზიდველობას განაპირობებს შედარებით მცირე ტერიტორიაზე, დროის მოკლე პერიოდში (2-3 დღეში), სრულიად განსხვავებული ეკოსისტემების მონახულების შესაძლებლობა - ნოტიო სუბტროპიკებით (დასავლეთ საქართველოში) და ნახევარუდაბნოებით (აღმოსავლეთ საქართველოში) დაწყებული და თბილი ზღვის პლაჟებითა და მარადიული თოვლითა და მყინვარებით დაფარული მთებით დამთავრებული.

საკურორტო-კლიმატური რესურსები. ბუნებრივ საკურორტო-რეკრეაციულ რესურსებს შორის მნიშვნელოვანია კლიმატი (ჰავა). კლიმატურ რესურსებს დამოუკიდებელი საქართველოსთვის უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება. მათი ეფექტიანი გამოყენება განსაკუთრებით პერსპექტიულია კურორტების განვითარების საქმეში. ამ მხრივ საყურადღებოა ისეთი ქვეყნების გამოცდილება, რომლებიც საკურორტო მეურნეობიდან და ტურიზმიდან დიდ სარგებელს ღებულობენ (შვეიცარია, ავსტრია, ლუქსემბურგი, ისლანდია, გერმანია, იტალია და სხვ.).

კლიმატური რესურსები ატმოსფეროში არსებული სხვადასხვა სახეობის ენერჯის, ნივთიერებისა და ინფორმაციის ის მარაგია, რომლის გამოყენება შეიძლება კონკრეტული სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადასაწყვეტად.

საკურორტო-რეკრეაციული საქმიანობა მიმდინარეობს ადგილობრივი კლიმატის პირობებში, შესაბამისად, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ყოველ კლიმატურ ელემენტს. საქართველოს ჰავას განსაზღვრავს მზის რადიაციის, ატმოსფერული ცირკულაციისა და რთული რელიეფის ურთიერთქმედების თავისებურებები. სუბტროპიკულ სარტყელში მისი განსაკუთრებული მდებარეობის გამო, აქ აღინიშნება მზის რადიაციის მაღალი მაჩვენებლები. განსაკუთრებით ულტრაიისფერი რადიაციის ყველაზე მაღალი

მაჩვენებლებია მთიან რაიონებში, რაც მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მთის ჰავის სამკურნალო თვისებებს. მზის რადიაცია საქართველოსთვის ხასიათდება მზის ნათების მნიშვნელოვანი ხანგრძლივობით თითქმის ყველგან (გარდა აჭარა-გურიის ტერიტორიისა) და აღემატება 2000 სთ/წ.

ატმოსფეროს ადგილობრივი ცირკულაცია კლიმატის ფორმირების ერთ-ერთი ძირითადი ფაქტორია. ჰაერის მასები, რომელთა პერიოდული შემოჭრა ხდება საქართველოში, ფორმირდება არქტიკაში, ზომიერ განედებში ან ტროპიკებში. ჩვენი ქვეყნის მთიანი სისტემები – კავკასიონის მთავარი ქედი და სამხრეთი მთიანეთი – ძლიერ ცვლის ჰაერის მასების მოძრაობის მიმართულებას და მნიშვნელოვნად მოქმედებს ატმოსფერულ და რადიაციულ პროცესებზე, რომლებიც ხშირად ინვევენ ჭექა-ქუხილს, ნალექებსა და სეტყვას.

კლიმატური რეჟიმის ჩამოყალიბებაზე დიდ გავლენას ახდენს კავკასიონის მთავარი ქედის განლაგება, რომელიც განაპირობებს დასავლეთის და აღმოსავლეთის ქარების მასების გადატანის მიმართულებებს. ამინდის მკვეთრი ცვლილებები დაკავშირებულია სწორედ ამ მიმართულებებით საჰაერო მასების შემოჭრასთან, სხვა მიმართულებით ჰაერის მასების გადაადგილება კი შეზღუდულია. ჩრდილოეთიდან ჰაერის მასების შემოჭრა თითქმის გადაუღებავია, ხოლო სამხრეთიდან მცირე კავკასიონის ქედები გარკვეულწილად აფერხებენ მათ შემოჭრას მინისპირა ფენებში და თავისუფლად ვრცელდებიან მხოლოდ უფრო მაღალ ფენებში.

კავკასიონის მთიანი სისტემა არის ის ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზი, რომელიც განაპირობებს საქართველოს კლიმატურ თავისებურებას – იგულისხმება კლიმატური ელემენტების – ჰაერის ტემპერატურის, ატმოსფერული ნალექების და სხვ. ცვლილებები სიმაღლებრივი სარტყლების მიხედვით დასავლეთიდან აღმოსავლეთისკენ (საქართველოში, როგორც ყველგან დედამიწაზე, ჰაერის ტემპერატურა სიმაღლის მიხედვით, ყოველ 100 მ-ზე საშუალოდ 0.5°C-ით ეცემა).

ადამიანის ორგანიზმზე, მის თბომიმოცვლაზე და სუნთქვაზე ზემოქმედების თვალსაზრისით ჰავის მნიშვნელოვანი ელემენტია ჰაერის ჰიდროთერმული მდგომარეობა, გამოხატული შეფარდებითი ფიზიოლოგიური ტენიანობის ერთეულებში (შეფარდებითი ტენიანობა დაყვანილი სხეულის ტემპერატურასთან). კურორტების ჰავის კომპლექსური შეფასება საშუალებას იძლევა განისაზღვროს ამინდის პირობების სტრუქტურა წლის სხვადასხვა დროს და დადგინდეს საკურორტო მკურნალობის ოპტიმალური პერიოდები.

ატმოსფერულ სინოტივეს კარგად ახასიათებს ჰაერში შემავალი წყლის ორთქლის პარციალური წნევა და შეფარდებითი სინოტივე. განსაკუთრებით მაღალი საშუალო წლიური შეფარდებითი სინოტივით გამოირჩევა ზღვისპირა ზოლი ბათუმიდან ანაკლიამდე (80-82%). დაბალი შეფარდებითი სინოტივით ხასიათდება უკიდურესი აღმოსავლეთი ნაწილის სტეპური ზონა (66-70%) და სამხრეთ მთიანეთის მნიშვნელოვანი ნაწილი (64-70%). სიმაღლის მატებასთან ერთად, ნალექების მსგავსად, 2500-3000 მ სიმაღლეზე ზღვის დონიდან, შეფარდებითი სინოტივე იზრდება, შემდეგ კი მცირდება. მშრალ დღეთა რიცხვი (30%-ზე ნაკლები შეფარდებითი სინოტივე) ზღვის სანაპირო ზოლში 2-სა და 10-ს შორის მერყეობს. მშრალი დღეებით გამოირჩევა ივრის ზეგანი და ქვეყნის სამხრეთი მთიანეთის მნიშვნელოვანი ნაწილი. ნოტიო დღეთა (შეფარდებითი სინოტივე 13 სთ-ზე მეტია, ან უდრის 80%-ს) რიცხვი ზღვის სანაპირო ზოლში მნიშვნელოვანია (70-211 დღე). ასეთი დღეები უმნიშვნელოა ახალქალაქის პლატოზე და ივრის ზეგანზე.

ატმოსფერული ნალექები ერთ-ერთი ძირითადი კლიმატური ელემენტია მშრალი სტეპებისა (400 მმ-ზე ნაკლები ნალექების წლიური ჯამი) და ჭარბად ნოტიო რაიონებისთვის (4000 მმ-ზე მეტი). ყველაზე მეტი ნალექი მოდის მესხეთის ქედის ზღვისკენ მიქცეულ ფერდობებზე – საშუალოდ წელიწადში 4500 მმ (მაგ., მთა მტირალა). ყველაზე ნაკლები (400 მმ-ზე ნაკლები) – აღმოსავლეთ საქართველოს უკიდურეს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილშია. ცნობილია, რომ რაც დაბალია ნალექების ჯამი, მაღალია კონტინენტურობა. ნალექების დღელამურ მსვლელობაში არჩევენ ორ ძირითად ტიპს: ზღვიურს და კონტინენტურს. პირველი გაბატონებულია დასავლეთ საქართველოს დიდ ნაწილში – ნალექები უმეტესად დილის საათებში მოდის; მეორე – კონტინენტური, კი აღმოსავლეთ საქართველოშია – აქ ნალექები უმეტესად საღამოს მოდის. საქართველოს ტერიტორიის უმეტეს ნაწილში წლის განმავლობაში მოსული ნალექების 50-70% თბილ პერიოდზე მოდის (ტერიტორიულად იცვლება 300-800 მმ-ის – დასავლეთში, ხოლო აღმოსავლეთში – 160-600 მმ-ის ფარგლებში).

თოვლის საფარი – მთაგორიანი რელიეფისა და კლიმატის ნაირგვარობის გამო, თოვლიან დღეთა რაოდენობა და მისი სიმაღლე ქვეყნის ტერიტორიაზე ცვალებადია.

ქარების წარმოშობა მჭიდრო კავშირშია ქვეყნის ტერიტორიის არათანაბარ გათბობასა და წნევის განაწილებასთან. ბრიზები - დასავლეთ საქართველოს ადგილობრივი ქარები და ფიონები - აღმოსავლეთის ქარები, აძლიერებენ ქარების სიხშირეს. გარდა აღნიშნული ქარებისა, საქართველოში საკმაოდ ხშირად წარმოიშობა ადგილობრივი - მთა-ხეობათა ქარები. ქარის სიჩქარე ძლიერი ფიონის დროს შეიძლება 40 მ/წმ-ს აჭარბებდეს, ამ დროს ტემპერატურა მატულობს 10-15°C-ით, ხოლო შეფარდებითი სინოტივე 10%-მდეც კი ეცემა.

საქართველოსთვის საშიში მეტეოროლოგიური მოვლენებია - სეტყვა, ძლიერი ქარები (15 მ/წმ-ზე მეტი), ელჭექი, ნისლიანი (ბურუსიანი) დღეები, გვალვა.

საქართველოს კურორტები, სუბტროპიკული ზონისა და ზომიერი ღრუბლიანობის ჩრდილოეთ საზღვარზე მდებარეობის გამო, წელიწადის ყველა დროს ხასიათდება რადიაციის მაღალი ხანგრძლივობითა და ინტენსივობით. აქ მზის ნათების ხანგრძლივობა მერყეობს წელიწადში 2000-2500 სთ საზღვრებში. ზაფხულის თვეებში იგი უტოლდება დღელამეში 9-10 სთ-ს, ხოლო ზამთრის თვეებში 4-6 სთ. კურორტების კლიმატურ თავისებურებებს შორის ერთ-ერთია მზის სპექტრის - განსაკუთრებით მისი ულტრაიისფერი ნაწილის - მაღალი აქტივობა, რომელსაც განაპირობებს მზის ნათების ინტენსივობის მომატება ადგილის სიმაღლის მატებასთან ერთად.

ზომიერი და სუბტროპიკული განედების ატმოსფეროს ცირკულაციური პროცესების ზემოქმედების გამო, საქართველოში ჰაერის მასების გადატანა ძირითადად ხდება დასავლეთიდან აღმოსავლეთისკენ და შავი ზღვის წყლით გაჯერებული ჰაერის მასები, გაივლიან რა დასავლეთ საქართველოს მთების ჩაკეტილ ზონას, თავისუფლდებიან ჭარბი ტენიანგან, გამოყოფენ ნალექებს სურამის ქედის გავლით, ნაკლები სინოტივით, ხვდებიან აღმოსავლეთ საქართველოში. ამრიგად, ქმნის რა ამინდის პირობების მკვეთრ სხვაობას - მისგან დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის - მერიდიანის გასწვრივ გაჭიმული სურამის (ლიხის) ქედი ასრულებს მთავარ როლს საქართველოს ორ ერთმანეთისგან განსხვავებულ კლიმატურ ოლქად გაყოფაში - ზღვის ნოტიო სუბტროპიკული ჰაერის ოლქად, რომელსაც უკავია დასავლეთ საქართველოს ტერიტორია, და ზომიერად ნოტიო სუბტროპიკული ჰაერის ოლქად, რომელიც მოიცავს ქვეყნის აღმოსავლეთ ტერიტორიას. დასავლეთ საქართველო, აღმოსავლეთისგან განსხვავებით, ხასიათდება მომატებული სინოტივით, ნალექების დიდი რაოდენობით, შედარებით თბილი ზამთრით, ნაკლებად ცხელი ზაფხულით და ჰაერის ტემპერატურის ნაკლები ამპლიტუდით. აღმოსავლეთ საქართველოში სჭარბობს შუა განედების კონტინენტური და ტრანსფორმირებადი ზღვის ჰაერის მასები. აქ ჰაერის სინოტივე უფრო დაბალია, ნალექების რაოდენობა გაცილებით ნაკლები, ზამთარი უფრო ცივი და, შესაბამისად, ტემპერატურის წლიური ამპლიტუდა უფრო დიდია, ვიდრე დასავლეთ საქართველოში. აღმოსავლეთ საქართველოში გამოიყოფა ქვეოლქი გარდამავალი ჰავით - ზომიერი ნოტიო სუბტროპიკულიდან წინა აზიის ზეგანის მშრალ ჰავამდე. ქვეოლქი გამოირჩევა უფრო მშრალი და კონტინენტური ჰავით, ვიდრე აღმოსავლეთ საქართველოს დანარჩენი ტერიტორიები. ყოველ კლიმატურ ოლქსა და ქვეოლქში დაცულია მისთვის დამახასიათებელი ამინდის ხასიათი, მაგრამ მნიშვნელოვანი განსხვავება სიმაღლეში და მიდამოს მთაგორიანობა განაპირობებს კლიმატური მაჩვენებლების დიდ მრავალფეროვნებას. ჰაერის ვერტიკალური ზონალობის თავისებურებები საფუძვლად უდევს საქართველოს საკურორტო-კლიმატურ დარაიონებას.

საქართველოს კურორტების მნიშვნელოვანი წილი საკურორტო კლიმატურ რესურსზე მოდის. ამ ჯგუფში აღრიცხულ 400-მდე კურორტსა და საკურორტო ადგილს შორის უმეტესობა კლიმატური პროფილისაა, ანუ ხასიათდება სამკურნალო თვისებების ჰავით. საქართველოს კურორტების კლიმატის განსაკუთრებული მრავალფეროვნება ასახულია (მ. კორძახია, 1961) კურორტების ლანდშაფტურ კლასიფიკაციაში, რომელიც ეყრდნობა მზის რადიაციულ რეჟიმს, ატმოსფეროს ცირკულაციის ხასიათსა და მათთან დაკავშირებულ ამინდის პირობებს და საქართველოს ტერიტორიას ჰყოფს ორ ცირკულაციურ-კლიმატურ ოლქად და ერთ ქვეოლქად, რომლებიც, თავის მხრივ, დაყოფილია კლიმატურ ზონებად და ქვეზონებად.

2.3 საკურორტო-რეკრეაციული რაიონები

ტერიტორიული დარაიონება რთული სამეცნიერო-შემეცნიებითი პროცესია, რომლის მიზანს წარმოადგენს ერთმანეთისგან რაიმე მკაცრად განსაზღვრული ნიშნით განსხვავებული სივრცითი ერთეულების გამოვლენა. რეკრეაციული დარაიონების არსი მდგომარეობს საერთო-სახელმწიფოებრივი, რეგიონული

ან ლოკალური დონის ტერიტორიულ-რეკრეაციული სისტემების (კომპლექსების) თანადაქვემდებარების გამოყოფაში, კლასიფიკაციასა და დადგენაში. რეკრეაციული რაიონი ყალიბდება რეკრეაციული მომსახურების სფეროში (საკურორტო მკურნალობა, ზოგადგამაჯანსაღებელი დასვენება, ტურიზმი), შრომის გეოგრაფიული განაწილების პროცესში. სხვადასხვა რანგის რეკრეაციული რაიონების გამოყოფის ძირითადი კრიტერიუმებია:

1. ბუნებრივ-რეკრეაციული და ისტორიულ-კულტურული რესურსების არსებობა, მათი კონცენტრაცია გარკვეულ ტერიტორიაზე;
2. რეკრეაციული მომსახურების თვალსაზრისით ტერიტორიის გამოხატული სპეციალიზაცია;
3. მატრიალური წარმოებისა და მომსახურების სფეროს შეუღლებული დარგების განვითარების დონე;
4. დამსვენებლებისა და ტურისტების მომსახურებასთან პირდაპირ ან არაპირდაპირ დაკავშირებული ადგილობრივი მოსახლეობის ხვედრითი წილი;
5. საკურორტო და ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების დონე.

ქვეყნის საკურორტო მეურნეობისა და ტურიზმის განვითარების რეგიონული თავისებურებების კვლევამ შესაძლებელი გახადა საქართველოს რეკრეაციული დარაიონების სქემის შემუშავება, რომელიც ითვალისწინებს საკურორტო-ტურისტული მეურნეობის როგორც თანამედროვე მდგომარეობას, ასევე პერსპექტიულ განვითარებას.

სხვადასხვა რეგიონის კლიმატური და ბალნეოლოგიური საკურორტო რესურსების ხასიათისა და განლაგების გათვალისწინებით, საქართველოს ტერიტორია დაყოფილია 12 საკურორტო-რეკრეაციულ რაიონად, რომლებიც ერთმანეთისგან განსხვავდება სპეციალიზაციით, დანესებულებების სტრუქტურითა და განვითარების პოტენციური შესაძლებლობებით.

თბილისი - თბილისის ბალნეოლოგიური კურორტი, ლისის ტბა, კუს ტბა, წყნეთი, კოჯორი და თბილისის წყალსაცავი (ზღვა). გამორჩეული მრავალფუნქციური რაიონი, როგორც საკურორტო-რეკრეაციული, ასევე ტურისტული თვალსაზრისით. დედაქალაქი-კურორტი თბილისი ვითარდება როგორც საერთაშორისო ტურიზმის ცენტრი და, იმავდროულად, საერთაშორისო ბალნეოლოგიური ცენტრი.

იმერეთი - წყალტუბო, საირმე, ზეკარი, სულორი, სამტრედია, გორდი, ცხრაჯვარი, კვერეთი, ზვარე, ნუნისი და იმერეთის მღვიმეები. მსხვილი ტურისტული ცენტრია ქუთაისი - საქართველოს მეორე დედაქალაქი. აქ ფუნქციონირებს ცნობილი უროლოგიური პროფილის კურორტი საირმე, ბალნეოლოგიური კურორტი წყალტუბო. იმერეთის მღვიმეების მიკროკლიმატი გამოიყენება სამკურნალოდ.

კახეთი - თუშეთი (თორღვას აბანო), ომალო, დართლო, თუშეთის ეროვნული პარკი, თელავი, ზინობიანი, ყვარლის ტბები, ლაგოდეხი, ახტალა, უჯარმა, არხილოსკალო, ვაშლოვანის ეროვნული პარკი და სიღნაღი. აქ არის პოპულარული ტალახით სამკურნალო კურორტი ახტალა, მნიშვნელოვანი ტურისტული ცენტრები - სიღნაღი, თელავი, ლაგოდეხი, გურჯაანი, წინანდალი, ყვარელი. რაიონი არმოადგენს ქვეყანაში ღვინის ტურიზმის განვითარების ცენტრს.

სამეგრელო-ზემო სვანეთი - მესტია, სქური, ლუგელა, ლებარდე, მენჯი, ცაიში, ანაკლია და პალიასტომის ტბა. მოიცავს კოლხეთის დაბლობს ზღვისპირა სანაპირო ზოლით და მიმდებარე მთისწინეთს. აქ განლაგებულია სხვადასხვა მინერალურ წყაროებზე დაფუძნებული ბალნეოლოგიური კურორტები - ცაიში, მენჯი; ზღვისპირა კლიმატური კურორტები - ანაკლია, მალთაყვა. მთის ჰავა, მაღალმთის ლანშაფტები, მრავალრიცხოვანი მინერალური და თერმული წყაროები - ერთ-ერთ ყველაზე პერსპექტიულ რაიონად წარმოაჩენს როგორც საკურორტო-რეკრეაციული, ასევე ტურისტული თვალსაზრისით (არის ალპინიზმისა და სამთო ტურიზმის მნიშვნელოვანი არეალი).

ქვემო ქართლი - კუმისი, დმანისი და მანგლისი. აქ მდებარეობს ცნობილი კლიმატური კურორტი მანგლისი.
გურია - ბახმარო, ნაბეღლავი, გრიგოლეთი, შეკვეთილი, ურეკი, ნასაკირალი და ასკანა. მთისა და ზღვის ჰავა, მაღალმთის ლანდშაფტები, მრავალრიცხოვანი მინერალური წყაროები - ერთ-ერთ ყველაზე პერსპექტიულ რაიონად წარმოაჩენს როგორც საკურორტო-რეკრეაციული, ასევე ტურისტული თვალსაზრისით. განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს უნიკალური კურორტული თვისებებით გამორჩეული **ბახმარო და ურეკი**.

შიდა ქართლი - ჯავა, სურამი, ქვიშხეთი, აბანო, გორიჯვარი და ხოვლე. აქ მდებარეობს პოპულარული ბალნეოკლიმატური კურორტი ჯავა, სურამი და ქვიშხეთი. ძალიან პერსპექტიული რაიონია სამკურნალო ტურიზმის განვითარებისთვის.

რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი - უნერა, შოვი, ლაშიჭალა, ხიდიკარი, შაორის ნყალსაცავი და მუაში. ბუნებრივი ფაქტორებით ანალოგიურია სამეგრელო-ზემო სვანეთის საკურორტო-რეკრეაციული რაიონის; აქ განსაკუთრებით ცნობილია ბალნეო-კლიმატური კურორტი უნერა და მთის კლიმატურ-ბალნეოლოგიური კურორტი შოვი, რომელიც იმავდროულად არის ტურისტული ცენტრი.

მცხეთა-მთიანეთი - გუდაური, საგურამო, სიონი, ბაზალეთის ტბა, ფასანაური, ფშავ-ხევსურეთი, სტეფანწმინდა და ყანჩავეთი. მოიცავს საქართველოს სამხედრო გზის გასწვრივ ტერიტორიას, გააჩნია მდიდარი ტურისტული ტრადიციები. ალპინიზმის მნიშვნელოვანი ცენტრია სტეფანწმინდა. განსაკუთრებული ყურადღებით სარგებლობს საერთაშორისო სამთო-სათხილამურო ცენტრი და ბალნეოლოგიური კურორტი გუდაური. ფუნქციონირებს ტურისტული ცენტრი ქ. მცხეთაში.

სამცხე-ჯავახეთი - ბორჯომი, აბასთუმანი, ბაკურიანი, ნალვერი, ცემი, მიტარბი, ლიკანი, ჯავახეთის ეროვნული პარკი, ასპინძა და ურაველი. ფუნქციური თვალსაზრისით ყველაზე მრავალფეროვანია ცნობილი ბორჯომის საკურორტო-რეკრეაციული კომპლექსი, რომელიც, პირველ რიგში, მოიცავს საკურორტო მკურნალობას და იმავდროულად არის ტურიზმისა და დასვენების ცენტრი. ბაკურიანის ლოკალურ კომპლექსს გააჩნია ორმაგი ფუნქცია: ზაფხულში მთის კლიმატური კურორტია, ხოლო ზამთარში - უმსხვილესი საერთაშორისო სამთო-სათხილამურო კურორტი. მნიშვნელოვანი კურორტებია - ნალვერი, ცემი, პატარა ცემი, ლიბანი და სხვ.

უნიკალური სამკურნალო თვისებების მქონე მთის ჰავამ და მრავალი მინერალური წყაროს არსებობამ განაპირობა აქ კლიმატური და ბალნეოლოგიური კურორტების განვითარება. მათ შორის მნიშვნელოვანია ცნობილი ფტიზიატრიული პროფილის კურორტი აბასთუმანი და უნიკალური კლდეში ნაკვეთი ქალაქი - კურორტი ვარძია.

აფხაზეთი - სოხუმი, გულრიფში, კინდლი, ტყვარჩელი, ახალი ათონი, გუდაუთა, რინა, ავადჰარა, ბიჭვინთა, გაგრა და ლესელიძე. მათთვის დანახასიათებელია რბილი სუბტროპიკული ჰავა, თბილი ზღვა, მზის ნათების მაღალი ინტენსივობა, მრავალრიცხოვანი მინერალური წყაროების შერწყმა, ლანდშაფტი, - რამაც განაპირობა კურორტებისა და ტურიზმის განვითარების ბუნებრივი ფონის შექმნა.

აჭარა - ბათუმი, ქობულეთი, მახინჯაური, გონიო, სარფი, ციხისძირი, მწვანე კონცხი, ჩაქვი, კოკოტაური, ბაბანური, გომარდული და ბეშუმი. სპეციალიზაცია ანალოგიურია აფხაზეთის საკურორტო-რეკრეაციული რაიონის. ძირითადი ცენტრებია - ბათუმი, ქობულეთი, მახინჯაური, მწვანე კონცხი, ციხისძირი. ყველაზე პერსპექტიულია ქობულეთი, გამორჩეული განსაკუთრებული სამკურნალო კლიმატით.

3. ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების შეფასების მეთოდის სრულყოფის საკითხები

3.1 ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების ეკონომიკური შეფასება

ტურიზმის განვითარება თანამედროვე პირობებში ახალ მასშტაბებს იძენს და რიგი თავისებურებებით ხასიათდება. საქართველოს მდგრადი ეკონომიკური ზრდისთვის სათანადო პირობების შექმნა და რეგიონების დაბალანსებული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების უზრუნველყოფა სახელმწიფოსათვის მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს. მოსახლეობის გაჯანსაღება და დასვენების ორგანიზება წარმოადგენს გამყვანი ტურიზმის ალტერნატივას (განსაკუთრებით მიმდინარე პანდემიის პირობებში) და ხელს უწყობს ტურისტული მომსახურების ტერიტორიული ბაზრის განვითარებას.

ტურიზმი და რეკრეაცია საქართველოში სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება. შიდა ტურიზმის განვითარება გახდა სახელმწიფოს მნიშვნელოვანი ამოცანა.

ცივილიზებულ სამყაროში ეკონომიკური განვითარების თანამედროვე ეტაპზე განსაკუთრებული მნიშვნელობა ქვეყნის რესურსული პოტენციალის რაციონალურ გამოყენებას ენიჭება. საზოგადოებასა და ბუნებრივ გარემოს შორის კავშირურთიერთობების პრობლემა საზოგადოებრივი ურთიერთობების განვითარების თავისებურებათა შესწავლის განსაკუთრებული ასპექტია და ამდენად, თეორიისა და პრაქტიკის განუყოფელი შემადგენელი ნაწილი. ბუნების დააცვა, მისი რესურსების ოპტიმალური და ეფექტიანი გამოყენება შეიძლება განხილული იქნეს სოციალურ-ეკონომიკური, პოლიტიკური და სხვა

სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის ამოცანათა ჰარმონიული გადანაცვების კონტექსტში.

საქართველოში ეფექტიანი რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავებისა და რეალიზაციის პროცესში უდავოდ პრიორიტეტულ მნიშვნელობას იძენს ქვეყნის რეგიონების ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალის თავისებურებათა გათვალისწინება, ვინაიდან მისი ზეგავლენის ხარისხი (სანარმოო ძალების ტერიტორიების რაოდენობა, ხარისხი და შეხამება) განსაზღვრავს ტერიტორიის, რეგიონის ბუნებრივ-რესურსულ პოტენციალს, რომელიც თავის მხრივ მოსახლეობისა და სამეურნეო საქმიანობის განლაგების მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს. ბუნებრივი რესურსების მდიდარი წყაროების ათვისება ხელს უწყობს მსხვილი სამრეწველო ცენტრების წრმოქმნას, სამეურნეო კომპლექსებისა და ეკონომიკური რაიონების ჩამოყალიბებას. ბუნებრივ რესურსული პოტენციალი დიდ ზეგავლენას ახდენს რეგიონის საბაზრო სპეციალიზაციისა და შრომის ტერიტორიულ დანაწილებაზე. ამასთანავე ბუნებრივი რესურსების მოპოვებისა და გამოყენების ხასიათი ზეგავლენას ახდენს რეგიონული განვითარების ეკონომიკურ ზრდასა და ტემპებზე. აღნიშნულიდან გამომდინარე, როგორც ქვეყნის ასევე რეგიონული ეკონომიკის მნიშვნელოვანი მიმართულებაა ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალის განსაზღვრა, მისი ტერიტორიული შეთანწყობის ეკონომიკური ეფექტიანობის საკითხების გამოვლენა და რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკურ კომპლექსში მისი რაციონალური და დაბალანსებული გამოყენების პრობლემების განზოგადება.

ტურისტული რესურსების გამოყენების ეფექტიანობის ამაღლებისა და ტურიზმის მართვის სფეროში მომზადებისა და მხარდაჭერის გადანაცვებების მიღების სისტემა ამჟამად საჭიროებს შემდგომ დახვეწას.

საქართველოში ტურიზმის განვითარების სწორად დაგეგმვისთვის აუცილებელია ტურიზმის განვითარების არსებული რესურსების კომპლექსური შეფასება, რაც შესაძლებელს გახდის ბუნებრივი, ისტორიულ-კულტურული პოტენციალის, საერთოდ, რეგიონში ტურისტული საქმიანობის არსებული შესაძლებლობების უფრო სრულად გათვალისწინებას.

ტურიზმის განვითარების რეგიონული და მუნიციპალური მიზნობრივი პროგრამების ღონისძიებების მეცნიერული დასაბუთება ხელს შეუწყობს მიმზიდველი რეგიონების გამოვლენას ინვესტიციების მოსაზიდად, შესაძლებელს გახდის ფინანსური საშუალებების რაციონალურ და ეფექტიან ხარჯვას, ტურიზმის განვითარებით მთლიანი რეგიონული პროდუქტის ზრდას. ტურიზმის განვითარების კომპლექსური შეფასების მეთოდიკა გამოიყენება ქვეყნის და სხვადასხვა რეგიონის ტურისტული პოტენციალის ეფექტიანი გამოყენების ანალიზისთვის.

მიუხედავად თავისი სოციალური და ეკონომიკური მნიშვნელობის როლისა, ტურისტულ-რეკრეაციული საქმიანობა ინვესტ გარემოს სახეცვლილებას. ბუნებრივ გარემოზე მიყენებული ზიანის შემცირების მიზნით, აუცილებელია განხორციელდეს ტურისტულ-რეკრეაციული საქმიანობის ეკონომიკურ-სამართლებრივი რეგულირება. რეგულირების ყველაზე მოთხოვნად ეკონომიკურ ინსტრუმენტს დღესდღეობით წარმოადგენს ბუნებრივი გარემოს ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის ეკონომიკური შეფასების მეთოდიკა.

ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების ეკონომიკური შეფასების მეთოდების სისტემატიზაცია და უნივერსალური მეთოდიკის შემუშავება ყველა ეკონომიკური ინსტრუმენტის ბუნებრივი გარემოს გაჭუჭყიანებისგან დაცვის საკითხებში გამოყენების და ამით გარემოს ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის დაცვა - შენარჩუნების საშუალებას იძლევა

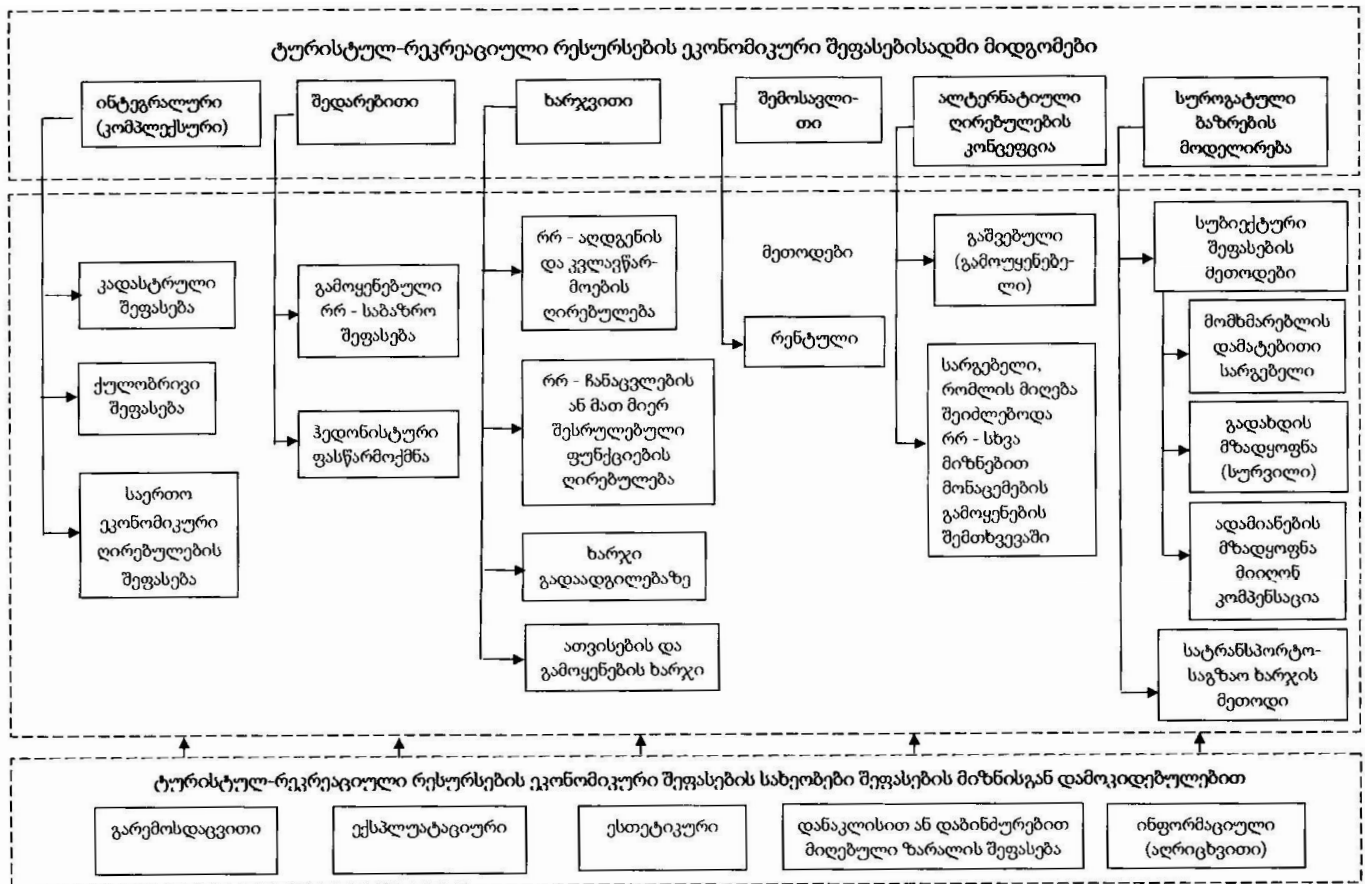
ბუნებრივი რესურსების ეკონომიკური შეფასების არსებულ მიდგომებს შორის, ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების **(ტრრ)** შეფასებისას გამოიყენება:

- ინტეგრალური მიდგომა;
- შედარებითი მიდგომა (საბაზრო ფასების გამოყენება);
- შემოსავლითი მიდგომა (მინის რენტის კაპიტალიზაცია);
- ხარჯვითი მიდგომა (ჩანაცვლებაზე ხარჯის განსაზღვრა, კვლავწარმოება, აღდგენა და გადაადგილება);

- ალტერნატიული ღირებულების ხარჯის ან ხელიდანგაშვებული მოგების კონცეფცია;
- სუროგატული ბაზრების მოდელირება.

ტრრ-ის ეკონომიკური შეფასების მიდგომა უნდა შეირჩეს წარმოებული შეფასების მიზნებიდან გამომდინარე **(ნახ.5)**.

ტრრ ეკონომიკური შეფასების მეთოდების კლასიფიკაცია

ტრრ-ის ეკონომიკური შეფასებისთვის რეკომენდებული მეთოდები დაჯგუფებულია გამოყოფილი მეტობის შესაბამისად.

ინტეგრალური (კომპლექსური) მიდგომა გულისხმობს სავარაუდო საქმიანობის თანაფარდობას მისი განხორციელების შესაძლებლობასთან მიმართებაში, სოციალურ-ეკონომიკურ შედეგებთან დაბალანსებული გადანყვეტილების მიღების მიზნით. სოციალურ-ეკონომიკური შედეგების გათვალისწინება ხდება გარემოზე ზემოქმედების მაჩვენებლების სისტემის მეშვეობით. ეს სისტემა შეიცავს საზოგადოებრივ წარმოებაზე, ჯანმრთელობასა და მოსახლეობის კეთილდღეობაზე, ბუნებრივი რესურსების გამოყენების ეფექტიანობაზე ასეთი ზემოქმედების პირდაპირ და ირიბ შედეგებს.

რეკრეაციული რესურსების ეკონომიკური შეფასებისთვის კომპლექსური მიდგომის შემადგენლობაში შეიძლება შემდეგი მეთოდების გამოყენება: **კადასტრული შეფასება; ქულობრივი შეფასება; საერთო ეკონომიკური ღირებულების შეფასება.**

კადასტრული შეფასება. შეფასების მოცემული მეთოდი ეფუძნება ბუნებრივი რესურსის კონკრეტული სახეობის შესახებ ინფორმაციის ერთობლიობას; შეიცავს მისი რაოდენობის (მარაგების), ასაკის, ხარისხობრივი შემადგენლობისა და სტრუქტურის, ადგილმდებარეობის მახასიათებლებს და სხვა მრავალ მაჩვენებელს (ინდიკატორებს). კადასტრული ჯგუფები (რომლებაც იყოფა ესა თუ ის ბუნებრივი რესურსი) განსაზღვრულია ქულებით (1-დან 100-მდე). არსებული კადასტრების მონაცემების მიხედვით, უნდა განისაზღვროს ყველაზე მაღალი სუფთა შემოსავლის და ყველაზე დაბალი დანახარჯის ათვისების, გამოყენების, კვლავწარმოების და ბუნებრივი აქტივების მოცემული სახეობის დაცვის პირობები. კადასტრული მეთოდი უზრუნველყოფს ბუნებრივი რესურსების უფრო დეტალიზებულ შეფასებას შედარებით გამარტივებულ ხარჯვით და რენტულ მეთოდებთან და გამოყენებადია თითოეულ მათგანთან ერთობლიობაში.

3.2 ტურისტული რესურსების შეფასების მეთოდების შედარებითი ანალიზი

განვიხილოთ ტურისტული რესურსების ტერიტორიების პოტენციალის შეფასების ყველაზე ცნობილი მიდგომები.

ტურისტული პოტენციალის სიდიდისა და ეფექტიანობის შეფასების მეთოდი. ტურისტული პოტენციალის სიდიდისა და ეფექტიანობის შეფასებისას მოცემულ მეთოდებში გამოყენებულია შემდეგი მაჩვენებლები:

- ტურისტული პოტენციალის რესურსების ჯამური მოცულობა;
- ტურისტული პოტენციალის სიდიდე;
- ტურისტული პოტენციალის რეალიზაციის მაჩვენებელი.

ტერიტორიების **ტურისტული პოტენციალის რესურსების ჯამური მოცულობა** ახასიათებს მაქსიმალურად შესაძლებელ მოცულობას ტურისტული რესურსების, რომლებსაც ფლობს ტერიტორია დროის მოცემულ მომენტში, რაც გამოისახება ერთიან განზომილებაში.

ტერიტორიის ტურისტული პოტენციალის კომპლექსური შეფასება მიზანშეწონილია შესრულდეს ეკონომიკური მეთოდების გამოყენებით, რაც საშუალებას იძლევა შეირჩეს ერთიანი ღირებულებითი საზომები და პოტენციური მთლიანი შემოსავლის დათვლა განხორციელდეს ტურისტული პოტენციალის ყველაზე სრული გამოყენების პირობებში.

ეს შესაძლებელია ტურისტული დანახარჯების ჯამური სიდიდის შეფასებისა და ტურისტების მომსახურე სხვადასხვა საწარმოებს შორის მათი განაწილების შესწავლის საშუალებით. მათი შესრულების პროცესში მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს დიდი მოცულობის პირველადი ინფორმაციის გამოყენების აუცილებლობა. ეს კი, ინფორმაციის შეგროვებისა და დამუშავებისთვის მოითხოვს დიდ ფინანსურ ხარჯებს. ტერიტორიის ტურისტული პოტენციალის ეკონომიკური შეფასება შეიძლება იყოს შუალედური სიდიდის (მაგ., წლიური) ან ჯამური იმ პერიოდის, რომელიც უტოლდება ტურისტული პოტენციალის აღწარმოების საშუალო ციკლს.

ტურისტული პოტენციალის რაოდენობრივ გამოსახულებად შეიძლება გამოდგეს ტურისტების გარკვეული რაოდენობა, რომელიც განთავსდება მოცემულ ტერიტორიაზე ზიანის მიყენების გარეშე გარემოზე, ისტორიულ-კულტურულ ობიექტებზე, ადგილობრივ მოსახლეობაზე, დასვენების ხარისხზე, ასევე მეურნეობის სხვა დარგების განვითარებაზე. ტურისტული პოტენციალის ღირებულებითი შეფასება ასევე შესაძლებელია, პირველ რიგში, მისი ძირითადი მდგენელის - ტურისტული რესურსების საშუალებით.

ტერიტორიის ტურისტული პოტენციალის ანალიზისას აუცილებელია რესურსების გამოყენების ეფექტიანობის შეფასება - ანუ უნდა შეფასდეს ტურისტული რესურსების არა მხოლოდ პოტენციალი, არამედ მათი გავლენა ტურიზმის განვითარებაზე რეგიონში. დღესდღეობით, ტერიტორიის ტურისტული პოტენციალის ეფექტიანი გამოყენების შეფასების მეთოდური ამოცანა ტურიზმის განვითარებისთვის ჯერ კიდევ გადასაჭრელია.

ტერიტორიის ტურისტული პოტენციალის ეფექტიანი გამოყენების კრიტერიუმი შეიძლება წარმოდგენილი იყოს შემდეგი თანაფარდობის სახით:

$$K_e = E_p / E_e, (8)$$

სადაც, K_e - ეფექტიანი გამოყენების კრიტერიუმი;

E_p - ტერიტორიული ტურისტული პოტენციალის რეალიზაციიდან მიღებული ეფექტი;

E_e - ხარჯები, რომლებიც საჭიროა E_p მისაღწევად.

თავის მხრივ, E_p - შეიძლება წარმოდგენილი იყოს ორი მდგენელის ჯამის სახით, რომელთაგან ერთ-ერთი ახასიათებს ტურიზმის წილს რეგიონული და სახელმწიფო პრობლემების გადაჭრაში, ხოლო მეორე, - საკუთრივ რეკრეაციულ ეფექტს, ანუ სხვაობას ტურიზმის ტურისტული ციკლის საწყის და საბოლოო მდგომარეობას შორის. რაც შეეხება აუცილებელ ხარჯებს E_e - ისინი დამოკიდებულია პოტენციალის რეალიზაციის კონკრეტული ღონისძიებების სპეციფიკაზე და მათი განსაზღვრა შეიძლება მსხვილი საინვესტიციო პროექტების ეფექტიანობის გათვლების პრაქტიკაში ცნობილი მეთოდების საშუალებით.

ტერიტორიების ტურისტული პოტენციალის შეფასების მეთოდика. ტურისტული პოტენციალის შეფასების მოცემული მეთოდика მიმართულია განსაკუთრებული დაცული ბუნებრივი ტერიტორიების - ეროვნული პარკების პირობებში გამოყენებაზე; თუმცა, მისი გამოყენება სრულიად შესაძლებელია სხვა ტერიტორიებისთვისაც, რადგან მეთოდოლოგიური განსხვავებები მისი სხვა ტურისტული ტერიტორიების შეფასებისთვის გამოყენებაში არ არსებობს.

აღნიშნული მეთოდика ითვალისწინებს რეგიონის ტურისტული პოტენციალის ძირითადი კომპონენტების გამოყოფას, რომლებიც ექვემდებარება შეფასებას. კომპონენტები იყოფა ორ ძირითად ჯგუფად:

1. ბუნებრივი და კულტურული ლანდშაფტები;

2. ტურების განხორციელების საშუალებები და პირობები (პროგრამები, ექსკურსიები).

პრაქტიკაში შესაძლებელია ბევრი კომპონენტის რაოდენობრივი შეფასება. ჯამური შეფასების მისაღებად აუცილებელია რაოდენობრივი შეფასების გადაყვანა ხარისხობრივში. მეთოდის თანახმად, ხარისხობრივი სკალის ჩვეულებრივი დაყოფა შემდეგია: ძალიან დაბალი, დაბალი, საშუალო, მაღალი, ძალიან მაღალი. ხარისხობრივი სკალა შეიძლება შეიცავდეს დამატებით გრადაციასაც, მაგ., უკიდურესად დაბალი და უკიდურესად მაღალი.

ხარისხობრივი სკალა შემდეგ უნდა გარდაიქმნას ქულებად, შემდეგ - ხდება ქულების უბრალო შეკრება. მაგ., ქვეჯგუფის - „ტურების განხორციელების პირობები“-ისეთი კომპონენტების შეფასებისას, როგორცაა ობიექტის ტერიტორიის ხელსაყრელობა და ვარგისობა, ტურის კონკრეტული მახასიათებლებით განსახორციელებლად აუცილებელია მათი დაყოფა ტურის განხორციელების ხელისშემწყობ და ხელისშემშლელ კომპონენტებად. უკანასკნელებს აუცილებელია მიენიჭოს ქულები უარყოფითი მნიშვნელობით, გამოაკლდეს შეფასების საერთო საბოლოო ჯამს.

ტურიზმის განვითარების რესურსების შეფასებისთვის მოცემული მეთოდика მოითხოვს არსებით საბოლოო დამუშავებას, ვინაიდან იგი ორიენტირებულია მხოლოდ ბუნებრივი რესურსების შეფასებაზე, მაშინ, როცა ჩვენთვის აუცილებელია კომპლექსური მეთოდика, რომელმაც უნდა მოიცვას ასევე ისტორიულ-კულტურული და სოციალურ-ეკონომიკური რესურსების აღრიცხვა.

რეგიონის ტურისტული პოტენციალის შეფასების მეთოდика გვთავაზობს ტერიტორიის ტურისტული პოტენციალის შეფასებას შემდეგი გეგმით:

ა) **ისტორიული მემკვიდრეობის მიმზიდველი ობიექტების არსებობა** - არქეოლოგიის ძეგლები, მონასტრები, სოფლის ტაძრები; ადგილები, რომლებიც დაკავშირებულია საინტერესო ისტორიულ მოვლენებთან; სოფლებისა და დასახლებების შემორჩენილი არქიტექტურული ცენტრები, ღირსსახსოვარი ადგილები და სხვ.;

ბ) **უნიკალური ბუნებრივი და კულტურულ ლანდშაფტებთან დაკავშირებული ობიექტების არსებობა** - სამონასტრო პარკები, სათავადაზნაურო კარ-მიდამოები და სოფლის პარკები, უძველესი წყალგაყვანილობები, დასვენების თვალსაზრისით მიმზიდველი ტბები, ძველი ნისქვილები მდინარეებზე და წყალსატევები, უძველესი ხეივნები და ცალკეული ხე-მცენარეები და ა.შ.;

გ) **ადგილების არსებობა, რომლებიც მოსახლეობამ დამოუკიდებლად აირჩია დასვენებისთვის** - ტყე-პარკები დასვენებისა და გასეირნებისთვის; ადგილები კარგების ქალაქების მოსაწყობად; ადგილები მდინარეებთან საზაფხულო პლაჟების მოსაწყობად; ჭაობიანი მასივები, ადგილები ტბების ნაპირებზე; კენკრის მოსაგროვებლად გამოყენებული ტყის მასივები; სპორტული ბაიდარებით და რეზინის ნავებით დაშვებისთვის ათვისებული მდინარეები და ა.შ.;

დ) **დასკვნა რეგიონის ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის ხასიათის შესახებ:**

- რეგიონის ფარგლებში რეკრეაციული ან ტურისტული საქმიანობის სახეობები;
- აქტიურად გამოყენებადი ობიექტები ტურიზმში;
- ტურიზმის სახეობები, რომელთაც გააჩნიათ განვითარების პერსპექტივები;
- ტურისტებისთვის შეთავაზებული ახალი მარშრუტები;
- ტერიტორიის ბუნებრივი და კულტურულ-ისტორიული პოტენციალის გამოყენების შეზღუდვების პრობლემები.

მოცემულ მეთოდिकास გააჩნია შეფასების გამოკვეთილი ალგორითმი, მაგრამ მასში სკალების კრიტერიუმების შეფასების ინსტრუმენტები არ არის დამუშავებული.

ტერიტორიის ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის შეფასების მეთოდика. აქ შემოთავაზებულია

ტერიტორიების პოტენციალის ქულობრივი შეფასება. გამოვლენილია ძირითადი კომპონენტები - ბუნებრივი, ისტორიულ-კულტურული და სოციალურ-ეკონომიკური.

ტურისტული პოტენციალი ფასდება ტურიზმის შედარებით ყველაზე მასობრივ ფორმებთან - გამაჯანსაღებელი, შემეცნებითი, სპორტული, საქმიანი და სამკურნალო, მიმართებაში. ამ შემთხვევაში შეფასების ობიექტს წარმოადგენს აბსტრაქტული ტურისტი, რომელიც ცხოვრობს რეგიონის ფარგლებს გარეთ.

ტურისტული პოტენციალის ბუნებრივი და ისტორიულ-კულტურული კომპონენტების სიდიდე შემოთავაზებულია გაიზომოს ტერიტორიის მემკვიდრეობის ღირებულების საფუძველზე.

ტურისტული პოტენციალის რაოდენობრივი შეფასების მიზნებისთვის აუცილებელია ვიცოდეთ: მემკვიდრეობის ობიექტები, რომლებიც მკაფიოდ არის დაფიქსირებული ნორმატიულ დოკუმენტებში და ხელმისაწვდომ ლიტერატურულ წყაროებში; მათი შედარებითი მნიშვნელობის დონე, რაც საშუალებას იძლევა საკმაოდ ადვილად გამოვსახოთ მათი მნიშვნელობა ქულებში. ამავდროულად, ისეთი ფაქტორების მნიშვნელობა, როგორცაა, კლიმატი, რელიეფი და სხვა, - შეიძლება გათვალისწინებული იქნეს შესწორებითი კოეფიციენტების საშუალებით.

ტურისტული პოტენციალის **სოციალურ-ეკონომიკური კომპონენტის** შეფასებისას ითვალისწინებენ ტრანსპორტსა და სპეციალურ ტურისტულ ინფრასტრუქტურას, რომლებიც გავლენას ახდენენ ტურიზმის სხვადასხვა სახეობების განვითარებაზე. ტრანსპორტის როლის შეფასებისთვის საკვანძო კრიტერიუმი შეიძლება იყოს სატრანსპორტო მაგისტრალების სიმჭიდროვე, რომელიც ახასიათებს სხვადასხვა ტერიტორიული ობიექტის ხელმისაწვდომობის ხარისხის დონეს. **ტურისტული ინფრასტრუქტურა ფასდება გაანგარიშებითი მაჩვენებლის** საფუძველზე, რომელიც ასახავს განთავსებისა და კვების საწარმოების რიცხვის ფარდობას ტერიტორიის მოსახლეობის რიცხოვნობასთან.

მეთოდიკას აქვს ქულების დათვლის შესაძლებლობები ყველა კომპონენტის მიხედვით. ბუნებრივი კომპონენტის გამოთვლისას ადგილობრივი მნიშვნელობის ობიექტებს მინიჭებული აქვს ერთი ქულა, რეგიონულს - ორი, ცენტრალურს - სამი ქულა, რეგისტრირებულ ობიექტებს - ერთი ქულა. დამატებით შემოყვანილია კოეფიციენტები შემდეგი ფაქტორების მიხედვით:

- მემკვიდრეობის ობიექტების ფართობრივი გავრცელება (განსაკუთრებული დაცული ბუნებრივი ტერიტორიების ფართობის შეფარდება ტერიტორიის საერთო ფართობთან);
- კლიმატის კომფორტულობა;
- ლანდშაფტური მიმზიდველობა;
- ბუნებრივ-კეროვანი დაავადების დონე;
- ტერიტორიაზე არსებული გეოგრაფიული ობიექტების ცნობადობა გამოითვლება ენციკლოპედიურ წყაროში ხსენების სიხშირის საფუძველზე.

ისტორიულ-კულტურული კომპონენტის ქულებით გაანგარიშებისას მხედველობაში მიიღება არამხოლოდ ცენტრალური მნიშვნელობის ძეგლების ობიექტების მნიშვნელობა - სამი ქულა, ადგილობრივის - ერთი ქულა, - არამედ უძრავი ობიექტის მრავალფეროვნებაც. მისი შეფასება ხდება კოეფიციენტების საშუალებით, გამომდინარე ტურისტული მიმზიდველობიდან: არქეოლოგიური და მონუმენტური ძეგლები - 0.6, ისტორიულები - 0.8, ქალაქთმშენებლობების, არქიტექტურული და კომპლექსური ძეგლები - ერთი ქულა. ჩვენი აზრით, წარმოდგენილმა შეფასებითმა სკალამ უკვე დაკარგა აქტუალობა, - საჭიროებს შეფასებითი მნიშვნელობების კორექტირებას.

შემოთავაზებულია **მაკორექტირებელი კოეფიციენტების დათვლის მეთოდიკა.** რეკომენდებულია ქვეყნის ან რეგიონის ერთ-ერთი ყველაზე სრული ენციკლოპედიური გამოცემის გამოყენება. ყოველი ენციკლოპედიური სტატია შეფასებულია ხუთი ქულით, მისი მოხსენიება - ერთ ქულად. თუ ობიექტი იყო ნახსენები, ემატება ქულები. შემდეგ ქულები ჯამდება და გაითვალისწინება შესწორებითი კოეფიციენტის გამოთვლისას. ამჟამად, საზოგადოების ინფორმაციზაციის პირობებში, ენციკლოპედიური ინფორმაცია აღარ ითვლება ძირითად წყაროდ ობიექტების ცნობების შესახებ. ბეჭდური წყაროები თამამად შეიძლება შეივსოს ინტერნეტის ქსელის ელექტრონული რესურსებით. ინტერნეტში ტურისტული ობიექტების მოხსენიების რაოდენობა, ვიკიპედიასა და სხვა საიტებზე სტატიების არსებობა - ტურისტული რესურსების პოპულარობის დამადასტურებელია.

ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების დონის გაანგარიშება, მეთოდიკის თანახმად, მოცემულია ორი რიცხვის დაჯამებით: განთავსების კოლექტიური ობიექტების რიცხვის ადგილობრივი მოსა-

ხლეობის ათას კაცზე შეფარდებით და კვების სანარმოების როცხვის ადგილობრივი მოსახლეობის ათას კაცზე შეფარდებით. ეკონომიკის თვალთახედვით, წარმოდგენილი მაჩვენებლები მთლად კორექტული არ არის და ისინი არ იძლევიან ინფრასტრუქტურის განვითარების ობიექტურ შეფასებას.

შეფასების საბოლოო შედეგი წარმოადგენს არა ქულების რაოდენობას, არამედ ყოველი კონკრეტული ტერიტორიის წილს პოტენციალის ბუნებრივ, ისტორიულ-კულტურული და სოციალურ-ეკონომიკურ კომპონენტებში.

ტურისტული პოტენციალის სიდიდე - ეს არის ტურისტული მომსახურების წარმოებისა და რეალიზაციის მაქსიმალურად შესაძლებელი მოცულობა არსებული რესურსების გარკვეული რაოდენობისა და ხარისხის პირობებში, რომლებიც უზრუნველყოფენ ყველაზე სრულ მათ გამოყენებას. მოცემული მახასიათებელი ახასიათებს ტურისტული პოტენციალის მაქსიმალურად შესაძლებელ უკუგებას. ტურისტული პოტენციალის რეალიზაციის ეს მაჩვენებელი აჩვენებს მისი გამოყენების დონეს, ახასიათებს ტურისტული რესურსების რეალურ უკუგებას. პრაქტიკაში ამ მაჩვენებლის გამოთვლა რთულია - პოტენციალს უნდა ჰქონდეს ღირებულებითი გამოსახვა.

ტურისტული რესურსების შეფასების მეთოდის შედარებითი დახასიათების შედეგები აჩვენებს, რომ ტერიტორიების ტურისტული და რეკრეაციული პოტენციალის ყოველი განხილული შეფასების მეთოდიკას აქვს გარკვეული უპირატესობები და ნაკლოვანებები. ტურისტული რესურსების ცნობილი შეფასების მეთოდის შედარების საფუძველზე შეიძლება შემდეგი დასკვნების გაკეთება:

- პოტენციალის შეფასება ყველაზე სწორია ტურიზმის განვითარების რესურსების ყველა სახეობის გათვალისწინებით;

- შეფასებისას მნიშვნელოვანია ტურისტული პოტენციალის გამოყენების მაჩვენებელი, განსაზღვრული ტურპროდუქტზე მოთხოვნის მიხედვით, რომელიც ფორმირდება ტურიზმის რესურსების გამოყენებით და ტურისტული სანარმოებისა და მომიჯნავე დარგების საქმიანობის შედეგების მიხედვით.

ამრიგად, არსებობს რაოდენობრივ და ხარისხობრივ მეთოდიკაზე დაფუძნებული რეგიონების ტურისტული პოტენციალის შეფასების რამდენიმე სხვადასხვა მეთოდიკა. ბოლოხანს ინტერესი გაიზარდა **ტურიზმის რესურსული ბაზის კომპლექსური შეფასების ჩატარების მიმართ. ინტეგრალური შეფასებისას** შეთავაზებულია, მაგალითად, **ტურიზმის განვითარების საკვანძო ფაქტორების გამოყოფა**, რომლებიც გავლენას ახდენს ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის სიდიდეზე: **რესურსული, ეკოლოგიური, ინფრასტრუქტურული და სამომხმარებლო ფაქტორები**.

ეს მეთოდიკა იწვევს სამეცნიერო ინტერესს, მაგრამ გააჩნია თავისი ნაკლოვანებები. ავტორი გვთავაზობს პოტენციალის შეფასებას რესურსული, ეკოლოგიური, ინფრასტრუქტურული და სამომხმარებლო ფაქტორების ზემოქმედების ერთობლიობით, რეგიონული მნიშვნელობის კრიტერიუმების გამოყენებით.

რესურსული ფაქტორისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანია ადმინისტრაციული რაიონების ბუნებრივ-რეკრეაციული, კულტურულ-ისტორიული რესურსებით გაჯერების მაჩვენებლები. **ეკოლოგიური ფაქტორისთვის** უმნიშვნელოვანესია - რადიოაქტიური დაბინძურების, ტექნოგენური გარდაქმნების, ეკოლოგიური წონასწორობის მაჩვენებლები. **სამომხმარებლო ფაქტორის** შეფასება ხდება ტურისტული ნაკადების ინტენსივობის მაჩვენებლის მიხედვით. **ინფრასტრუქტურული** - ფასდება სასტუმრო და სატრანსპორტო ქსელის, კვების სანარმოების, გასართობ-სანახაობითი სფეროების, სანატორიულ-კურორტული მეურნეობების, ტურისტული სანარმოების განვითარების დონის მიხედვით. **გაერთიანებული მაჩვენებლის** მიღების საშუალებას იძლევა რესურსული, ეკოლოგიური, სამომხმარებლო, ინფრასტრუქტურული, ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის ფორმირების საკვანძო ფაქტორების შეფასებების შეკრება.

აღვნიშნავთ, რომ **შეფასებების კრიტერიალური ბაზა** ამ მეთოდის საშუალებით შეიცავს პარამეტრების არასაკმარის რაოდენობას, რომლებიც ტურიზმის განვითარების რესურსული ბაზის სრულ დახასიათებას არ იძლევა, - ეკოლოგიური ფაქტორის მაჩვენებლის გამოთვლა შეესაბამება არახელსაყრელი ეკოლოგიური სიტუაციის ტერიტორიას. არსებობს სირთულეები ტერიტორიის ტურისტული მიმზიდველობის შეფასებების შეზღუდვების განსაზღვრაში.

ეს მეთოდიკა შეიძლება გამოყენებული იქნეს **ნებისმიერი რეგიონის ტურიზმის განვითარების რესურსების შესაფასებლად**, კრიტერიუმების შეფასების დაზუსტების, ტურიზმის განვითარების რესურსების პოტენციალის გამოსათვლელი ფორმულების შემდგომი დაზუსტებისა და პოტენციალის გამოყენების შეზღუდვების გათვალისწინებით.

ტურისტული კომპლექსის განვითარების ეფექტიანობის ინტეგრალური მაჩვენებლის გამოთვლის მეთოდის შედგენა ტურისტული საქმიანობის ეფექტიანობის, განთავსების კოლექტიური საშუალებების დატვირთვის, რეგიონში ტურიზმის ადგილების დამახასიათებელი მაკროეკონომიკური მაჩვენებლებისგან და რეგიონის საზღვრისპირა უპირატესობების ეფექტიანობის გამოყენების მაჩვენებლებისგან. ვფიქრობთ, რთულია ეფექტიანობის მაჩვენებლების დაკავშირება მეზო და მაკროდონეზე, მაგრამ, ტურიზმის განვითარების რესურსების შეფასების კომპლექსური მეთოდის სტრუქტურაში, - კერძოდ, სოციალურ-ეკონომიკური რესურსების შეფასების კრიტერიუმების ფორმირებისთვის, - წარმოდგენილი მიდგომის გამოყენება შეიძლება.

ტურისტული რესურსების შეფასების არსებული მიდგომების ანალიზი საშუალებას იძლევა აუცილებელი კრიტერიალური ბაზის ფორმირებისთვის და რეგიონის ტურისტული მიმზიდველობის ინტეგრალური მაჩვენებლის პარამეტრების გამოსათვლელად გაკეთდეს შემდეგი დასკვნები:

- ტურისტული რესურსების შეფასების მეთოდებში გამოიყენება შეფასების პარამეტრების შეზღუდული რაოდენობა, რომელიც არ იძლევა რეგიონის განვითარების რესურსული პოტენციალის სრულ წარმოდგენას, - ჩვეულებრივ, გამოიყენებენ ცალკეული რესურსების - ბუნებრივი, რეკრეაციული, ისტორიულ-კულტურული, იშვიათად, ინფრასტრუქტურული რესურსების შეფასების პარამეტრებს;

- შეფასების პარამეტრებში გამოვლენილია ტურიზმის რესურსების გამოყენების ეფექტიანობის მაჩვენებლების არარსებობა, მაგალითად, ტურისტული მოთხოვნისა და მიწოდების მდგომარეობა, რესურსების ათვისების ტექნოლოგიურობა, ტურისტული საქმიანობის სახელმწიფო რეგულირება და სხვ.;

- თანამედროვე ავტორების მიერ შეთავაზებული ტურიზმის რესურსების კომპლექსური შეფასების ნებისმიერი მეთოდისა მოითხოვს კრიტერიალური საფუძვლის დაზუსტებას ბუნებრივ-კლიმატური, ლანდშაფტური პირობებისა და ტერიტორიის ისტორიული და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების თავისებურებების შესაბამისად.

- არსებობს ინფორმაციის შეგროვების პრობლემა, რომელიც აუცილებელია ტურიზმის განვითარების კომპლექსური შეფასების ჩასატარებლად;

- ავტორების მიერ ჩატარებული ინტეგრალური შეფასება, არაიშვიათად, არის სუბიექტური.

ამრიგად, ჩატარებული ანალიზი იძლევა დასკვნის გაკეთების საშუალებას იმის შესახებ, რომ რეგიონის ტურიზმის განვითარების რესურსების შეფასების ტიპური მეთოდის ფორმირება, - რომელსაც შეიძლება ეწოდოს „საყოველთაოდ მიღებული“ და „უნივერსალური“, - წარმოადგენს რთულ ამოცანას, რომლის გადაწყვეტა გაძნელებულია სუსტად დამუშავებული ტურიზმის განვითარების რესურსების შეფასების თეორიული და მეთოდოლოგიური ბაზით.

3.3 ტურიზმის განვითარების რესურსების კომპლექსური შეფასების მეთოდის

ნებისმიერი ქვეყნის რეგიონი წარმოადგენს რთულ სოციალურ-ეკონომიკურ სისტემას, რომლის რესურსული მდგენელი გადამწყვეტ გავლენას ახდენს მთელი სისტემის ფუნქციონირების შედეგებზე. ტურიზმის განვითარების რესურსების შეფასებისთვის აუცილებელია გამოვთიშოთ შეფასების ყველაზე მნიშვნელოვანი პარამეტრები და შევიყვანოთ შეფასების ისეთი კრიტერიუმები, რომელთა დახმარებით შესაძლებელი იქნება ტურიზმის განვითარების პოტენციალის ობიექტური შეფასების ჩატარება, რომელიც გავლენას იქონიებს მთელი რეგიონის ეკონომიკის განვითარებაზე.

ჩვეულებრივ, ლექსიკონში „შეფასების“ ქვეშ მიღებულია:

1. მოქმედება, ზმნა შეფასების მნიშვნელობის მიხედვით - დაინიშნოს ფასი, განისაზღვროს ღირებულება ვისიმე, რისიმე; შედგეს წარმოდგენა, განსჯა ვინმეზე, რაღაცაზე; განისაზღვროს მნიშვნელობა, ხასიათი, როლი და ა.შ. ვილაცის, რაღაცის.

2. აზრი, მსჯელობა ხარისხზე, ღირსებაზე, მნიშვნელობაზე და ა.შ. ვილაცის, რაღაცის.

მეთოდის - ეს არის რაიმე მიზანმიმართული მოქმედებების ჩატარების პროცედურა, კვლევის სუბიექტისა და ობიექტის ურთიერთქმედების გამომუშავებული მეთოდი, კონკრეტული მასალისა და კონკრეტული პროცედურის ბაზაზე.

ანალიზის მეთოდი საშუალებას იძლევა კვლევის ობიექტის სტრუქტურის შესახებ აუცილებელი

ინფორმაციის მიღების, ასევე, გამოიყოს ფაქტების საერთო მასიდან ისინი, რომლებიც უშუალოდ განეკუთვნება განსახილველ საკითხს.

რეგიონის ტურიზმის განვითარების რესურსების ანალიზის მეთოდის ქვეშ იგულისხმება საშუალებების, ხერხების, შეკრების საშუალებების, დამუშავების, ანალიზისა და რეგიონის ტურიზმის განვითარების რესურსების შესახებ ინფორმაციის შეფასების სისტემა. **შეფასების მეთოდიკა ანალიზის მეთოდისგან განსხვავდება** იმით, რომ ის გულისხმობს კვლევის შედეგიანობას ანუ გულისხმობს ტურიზმის რესურსების გამოყენების ეფექტიანობის შედეგების წარმოდგენას (კოეფიციენტების, მაჩვენებლების გაანგარიშება) და მათ შედარებას რეგიონების ეტალონურ მაჩვენებლებთან (ტურისტული რესურსების ათვისებაში ლიდერი რეგიონების).

რეგიონში ტურიზმის განვითარების რესურსების პოტენციალის კომპლექსური შეფასების მეთოდიკა შეიცავს შეფასების სისტემას, ტურიზმის განვითარების რესურსების შეფასების კრიტერიუმების ძირითადი ჯგუფების გამოყენებით; ტურისტული პოტენციალის კერძო მაჩვენებლების ფორმირებას - ამ ჯგუფების მიხედვით რეგიონული ტურიზმის ორგანიზატორებისა და მომხმარებლების პოზიციიდან გამომდინარე; ასევე, რეგიონში ტურიზმის განვითარების პოტენციალის ინტეგრალური მაჩვენებლის გამოთვლას.

ტურისტული რესურსის პოტენციალის შეფასებას ხშირად განსაზღვრავენ მისი გამოყენების კონტექსტში ტურიზმის საბაზო სახეობებთან შედარებით - შემეცნებითი, რეკრეაციული და სხვ. კულტურული და ბუნებრივი ობიექტების, როგორც ტურიზმის განვითარების ცალკეული რესურსების ობიექტური შეფასება მოითხოვს მნიშვნელოვანი რაოდენობის ფაქტორების გათვალისწინებას, კვლევის შედეგების ფორმირებას ცალკეული ობიექტის ან ტურისტული რაიონის მიხედვით შეფასების მისაღებად. შეფასებების შედარება საშუალებას იძლევა გამოვლენილი იქნეს ყველაზე მიმზიდველი ობიექტები ან რაიონები, შედგენილი იქნეს რეგიონების, ობიექტების ან ცალკეული რაიონების ტურისტული მიმზიდველობის რეიტინგი.

ჩვენ შემთხვევაში შეფასება ჩატარდება ცალკეული ობიექტების მიხედვით კი არა, არამედ მათი ერთობლიობის მიხედვით. ზემოთ აღინიშნა, რომ რეგიონის ტურიზმის განვითარების რესურსების მიმართ შეფასებითი მიდგომის გამოყენება შეფერხებულია მრავალი მისი თეორიული და მეთოდოლოგიური საკითხის სუსტი დამუშავების გამო.

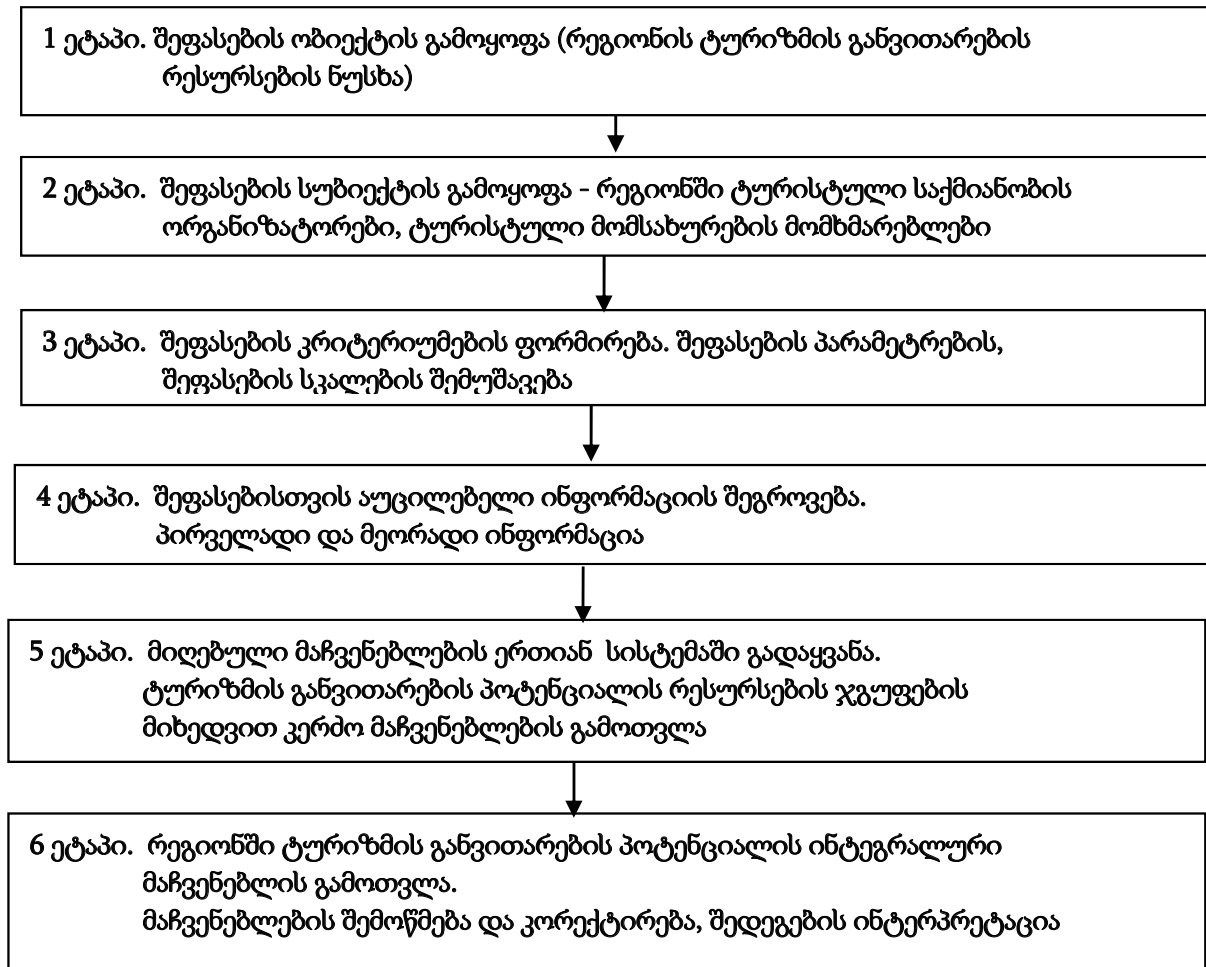
რეგიონის ტურიზმის განვითარების რესურსების შეფასების მეთოდოლოგიის ფორმირებისთვის განსაზღვრეთ კომპლექსური შეფასების ჩატარების ძირითადი ეტაპები. რეგიონის ტურიზმის განვითარების რესურსების კომპლექსური შეფასების მეთოდიკა ფორმირებულია ტერიტორიის ტურისტული პოტენციალის საერთო მეთოდის საფუძველზე. **სიახლე მდგომარეობს მოცემული შეფასების კრიტერიუმებისა და პარამეტრების ნაკრებში, შეთავაზებულია შეფასების სკალა ეკოლოგიური ფაქტორის უარყოფითი მნიშვნელობებით.** შევჩერდეთ **ნახ.6.-ზე** მოცემულ ეტაპების ჩამონათვალზე, დაწვრილებით განვიხილოთ თითოეული ეს ეტაპი.

პირველი ეტაპი. „შეფასების ობიექტის“ (ის, რაც უნდა შევაფასოთ) გამოყოფა. რეგიონული დონის გეოგრაფიულ კვლევებში ყველაზე ხშირად შეფასების ობიექტებად გამოიყენება გეოსისტემები. ჩვენ გთავაზობთ, შეფასების ობიექტად გამოვიყენოთ რეგიონის ტურისტული კომპლექსი, რომლის საზღვრები შეესაბამება რეგიონის ადმინისტრაციულ საზღვრებს. უფრო ზუსტი შეფასებისთვის რეგიონი დაყოფილია ადმინისტრაციულ ერთეულებად - მუნიციპალიტეტები, ქალაქების გარეუბნები (შემოგარენი) და სხვ.

მეორე ეტაპი. „შეფასების სუბიექტის“ გამოყოფა, რომლის პოზიციიდან ჩატარდება „ობიექტის“ შეფასება. როგორც წესი, „შეფასების სუბიექტად“ მოიაზრება ტურისტების გარკვეული კატეგორიები, ტურისტული საქმიანობის ორგანიზატორები, ტურისტულ-რეკრეაციული საქმიანობის სახეობები ან ეტაპები. მოცემულ კვლევაში შეფასების სუბიექტებს წარმოადგენენ რეგიონში ტურისტული საქმიანობის ორგანიზატორები, დარგის საწარმოების ხელმძღვანელები, რეგიონში ტურიზმის მართვის სახელმწიფო ორგანოების წარმომადგენლები და ტურისტული მომსახურების მომხმარებლები.

მესამე ეტაპი. ობიექტის შეფასების კრიტერიუმების (ფაქტორების და პირობების) განსაზღვრა (შეფასების მიზნის ფორმულირებიდან გამომდინარე), რომლებსაც აქვთ არსებითი მნიშვნელობა მისი ღირებულების განსაზღვრისათვის. შეფასების ჩატარების მიზანი - **ტურიზმის განვითარების რესურსების პოტენციალის გამოვლენა** შემდგომი განვითარების დაგეგმვისა და რეგიონში ტურისტული საქმიანობის

ტურიზმის განვითარების რესურსების კომპლექსური შეფასების ჩატარების ეტაპები

უფრო ეფექტიანი მართვისთვის. ფაქტობრივად, შეფასების კრიტერიუმების ჩამონათვალი დადგენილია გადასაწყვეტი პრობლემის ანალიზისა და მკვლევარის წინადადებების საფუძველზე. ტგრ-ის შეფასების პარამეტრების საერთო ჩამონათვალიდან შეთავაზებულია, ექსპერტული მეთოდით გამოიყოს ყველაზე ხელსაყრელი, განისაზღვროს შეფასების ყოველი პარამეტრის წონა, წილი რეგიონში ტურიზმის განვითარების პოტენციალის მაჩვენებლის განსაზღვრაში.

მეოთხე ეტაპი. შეფასებისთვის აუცილებელი ინფორმაციის შეგროვება. მეორადი ინფორმაციის დამუშავება (ტურიზმის მართვის ადგილობრივი ორგანოს საანგარიშო დოკუმენტაციის) და პირველადი ინფორმაციის შეგროვება, გამოკითხვისა და ექსპერტული შეფასების ჩატარება.

მეხუთე ეტაპი. შეფასების კრიტერიუმების გაზომვის ერთიან სისტემაში მოყვანა. ამისთვის ჩვეულებრივ იყენებენ შეფასებით სკალებს, ნორმირებას, რანჟირებას და ა.შ. ხორციელდება რეგიონში ტურიზმის განვითარების პოტენციალის შეფასებითი კრიტერიუმების კერძო და ინტეგრალურ მაჩვენებლებში „გადატანის“ გზების განსაზღვრა, შემდგომ მათი საშუალებით შეფასების შედეგების მიღებით. ამის შემდეგ ხდება ტურიზმის განვითარების პოტენციალის კერძო მაჩვენებლების გამოთვლა რესურსების ჯგუფების მიხედვით - ბუნებრივ-კლიმატური, ისტორიულ-კულტურული და სოციალურ-ეკონომიკური. გამოყენებულია რანჟირების და შეფასებითი სკალების სისტემა.

მეექვსე ეტაპი. რეგიონში ტურიზმის განვითარების პოტენციალის ინტეგრალური მაჩვენებლის გამოთვლა. შემოწმება, შეფასების შედეგების კორექტირება და რეგიონში ტურიზმის განვითარების რესურსების პოტენციალის შეფასების მიღებული შედეგების ინტერპრეტაცია. ტურიზმის განვითარების პოტენციალის რესურსების ჯგუფების მიხედვით მიღებული მაჩვენებლების შედარების საფუძველზე შეიძლება განისაზღვროს რეგიონის პოზიცია ტურისტულ ბაზარზე, გაკეთდეს მისი განვითარების

სტრატეგიის პროგნოზირება. მაგალითად, შეფასების შედეგად მიღებული შემდეგი სურათი: ბუნებრივ-კლიმატური რესურსების პოტენციალის მნიშვნელობა საშუალოა ან საშუალოზე მაღალი და მნიშვნელოვნად მაღალია სოციალურ-ეკონომიკურ პოტენციალზე, ამასთან, ისტორიულ-კულტურული რესურსების მაჩვენებელი დაბალია. ამ შემთხვევაში შეიძლება განვითარდეს ბუნებრივ რესურსებზე ორიენტირებული ტურიზმის სახეობები: სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი, რეკრეაციული, ეკოლოგიური ტურიზმი (იხ. ცხრ.2).

ცხრილი 2.

ტურისტული რესურსების შეფასების მეთოდების კლასიფიკაცია

მეთოდის დასახელება	დახასიათება	გამოყენების სფერო
რაოდენობრივი მეთოდები		
კარტოგრაფიული მეთოდი	შეფასება ტარდება საყოველთაო გეოგრაფიული და თემატიკური ტურისტული რუკებით	წინასწარი შეფასება, შეფასების შედეგების ინტერპრეტაცია
მათემატიკური მეთოდი	ბუნებრივი და ისტორიულ-კულტურული რესურსების რეესტრების შედგენა, შეიძლება შეიცავდეს ტურიზმის რესურსების ხარისხობრივი შეფასების ელემენტებს	რესურსების ყველა სახეობა
ხარისხობრივი მეთოდები		
სამედიცინო-ბიოლოგიური შეფასება	ტარდება ტერიტორიის კლიმატის კომ-ფორტულობისა და ბუნებრივი ფაქტორების ადამიანის ორგანიზმზე ზემოქმედების კვლევა. გამოიყენება პირობითი ტემპერატურების სისტემა და კომპლექსური კლიმატოლოგიის მეთოდი	ბუნებრივ-რეკრეაციული მეთოდი
ესთეტიკური შეფასება	განისაზღვრება რესურსების ეგზოტიკურობისა და უნიკალურობის ხარისხი, ადამიანზე ემოციური ზემოქმედების ხარისხი	ბუნებრივი და ისტორიულ-კულტურული რესურსები
ტექნოლოგიური შეფასება	შეიცავს ბუნებრივი რესურსების ტურისტული საქმიანობისთვის ტექნიკისა და ტექნოლოგიის გამოყენების საკითხებს, ტერიტორიის საინჟინრო-სამშენებლო ათვისების შესაძლებლობების განსაზღვრებას. განისაზღვრება რესურსების ტექნოლოგიური მზადყოფნის, ვარგისობის, კომფორტულობის და ტურისტების მიერ მონახულების უსაფრთხოების ხარისხი	ბუნებრივი რესურსები ისტორიულ-კულტურული რესურსები

ეკონომიკური შეფასება	სხვადასხვა ღონისძიებების ეფექტიანობა, მიმართული რესურსების უფრო სრულ და რაციონალურ გამოყენებაზე. გამოიყენება ქულობრივი მეთოდები, რენტული შეფასებების მეთოდი, საერთო ეკონომიკური ღირებულების კონცეფცია, რესურსების გამოყენების პირდაპირი მოხმარების ღირებულება და სხვ.	რესურსების ყველა სახეობა
იუნესკოს მეთოდისა	კულტურული მემკვიდრეობისთვის გამოიყოფა შემოქმედების შედეგები, ბუნებრივისთვის - განსაკუთრებული სილამაზისა და ესთეტიკური ღირებულების ფენომენები	ბუნებრივი და ისტორიულ-კულტურული რესურსები
ეკოლოგიური შეფასება	ხორციელდება გარემოს დაბინძურების მონიტორინგი, განისაზღვრება ტურისტული რეგიონის ტერიტორიაზე და მასთან ახლოს განთავსებული სამრეწველო ობიექტების ნეგატიური გავლენის ხარისხი	ბუნებრივი და ისტორიულ-კულტურული რესურსები
კომპლექსური მეთოდები		
ტურისტული რესურსების კადასტრი	ტურისტული რეგიონის შესახებ ცნობების კრებული შეიცავს ეკონომიკური შეფასების ობიექტების რაოდენობრივ და ხარისხობრივ აღწერას, დინამიკისა და ხარისხის შესწავლის შესახებ მონაცემებს თანდართული კარტოგრაფიული და სტატისტიკური მასალებით.	რესურსების ყველა სახეობა
ტერიტორიების ტურისტული განვითარების გეოინფორმაციული სისტემები	იქმნება ტურისტული რეგიონის ინფორმაციული მოდელი, რომელიც შეიცავს რეგიონის ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის დახასიათებას, რეგიონის რეკრეაციულ დარაიონებას და სპეციფიკაციას	რესურსების ყველა სახეობა

4. საქართველოში ტურიზმის განვითარების თავისებურებები და ტენდენციები

4.1 საქართველოს ტურიზმი ინტეგრაციულ პროცესებში

მოგზაურობისა და ტურიზმის ინდუსტრია მომსახურებებს შორის ერთ-ერთი სწრაფად აღდგენადი სექტორია. მოგზაურობისა და ტურიზმის მსოფლიო საბჭოს (ჭთთჩ) მონაცემებით, 2021 წელს ამ დარგის კონტრიბუციამ მთლიან მშპ-ში 5.8 ტრილიონი აშშ დოლარი შეადგინა (ზრდა წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან +21.7%) და ხელი შეუწყო 289 მილიონი სამუშაო ადგილის შექმნას. მისი პირდაპირი და გვერდითი ეფექტების მხედველობაში მიღების შემდეგ, აღნიშნული სექტორის წვლილი მსოფლიო ეკონომიკის განვითარებაში შემდეგია: მსოფლიოს მშპ-ს 6.1%, ერთი ადგილი ყოველი 11 სამუშაოდან.

საქართველოში საერთაშორისო მოგზაურების ვიზიტების რაოდენობამ 1,881,281 შეადგინა - აღდგენა 2019 წლის მაჩვენებელთან 20,1%. წინა წლის მონაცემების მიხედვით აღსანიშნავია პოზიტიური ზრდა (+7.7). შემოსავალმა უცხოელების მოგზაურობიდან საქართველოში შეადგინა 1.24 მილიარდი დოლარი (ზრდა +129.8%) აღდგენა 2019 წლის მაჩვენებელთან 38.1%. წინასწარი მონაცემებით მთლიანმა დამატებულმა ღირებულებამ 3.38 მილიარდ ლარამდე შეადგინა, გაზრდილი მოთხოვნის გამო (ზრდა +32.3%).

შედეგად, ტურიზმთან ასოცირებული ინდუსტრიების წმინდა დამატებული ღირებულება, როგორც მშპ-ს წილი 5.9%-დან 6.4%-მდე გაიზარდა STR GLOBAL-ის თანახმად, 2021 წელს საქართველოში სასტუმროების დატვირთვის კოეფიციენტი 45.7% იყო, ზრდამ წინა წელთან შედარებით +106.8% შეადგინა. ყველაზე მაღალი დატვირთვა ივლისის თვეში 73.1%, აგვისტოსა 65% და ივნისში 58.4% დაფიქსირდა, ხოლო ყველაზე დაბალი იანვარში 16.1%, თებერვალსა 18.8% და მარტში 23.9%.

მიუხედავად კოვიდ პანდემიის გავლენისა, საავიაციო ბაზარი წინა წელთან შედარებით მნიშვნელოვნად დატვირთული იყო. 2021 წელს საქართველოს ყველა აეროპორტის ჯამურმა მგზავრთნაკადმა 2,489,368 მგზავრი შეადგინა, რაც ორჯერ მეტია წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს საერთაშორისო აეროპორტებმა მგზავრთნაკადის, 2020 წელთან შედარებით, +200%-იანი ზრდა, ხოლო პანდემიამდელ პერიოდთან შედარებით 47.9%-იანი აღდგენა აჩვენა.

2021 წლის განმავლობაში დაცულ ტერიტორიებს 589,098 ვიზიტორი ესტუმრა, ზრდამ წინა წელთან შედარებით 145.2% შეადგინა, ხოლო 2019 წელთან აღდგენის მაჩვენებელი 49.1%-ს გაუტოლდა. უცხოელ ვიზიტორთა რაოდენობა დაცულ ტერიტორიებზე 311,014 იყო, ზრდამ კი -1,077% შეადგინა, აღდგენა 2019 წელთან - 50.8%. გაზრდილი ვიზიტორების რაოდენობა დაცული ტერიტორიების შემოსავლებზეც აისახა. დაცული ტერიტორიების ტურისტული სერვისებიდან მიღებულმა შემოსავლებმა 5,832,764 ლარი შეადგინა, ზრდა წინა წელთან - 548.8%-ია, აღდგენის მაჩვენებელი კი 62.3%.

საქართველოში პანდემიის გავლენის შესამცირებლად ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის მიერ განხორციელებულ აქტივობებს შორისაა: კერძო სექტორის მხარდაჭერისა და ოპერირების ადაპტირების მიმართულებით ჩატარებული ტრენინგები, კომუნიკაცია კერძო სექტორთან, რეკომენდაციების და სამომავლო ქმედებების დაგეგმვა, პროექტი „იმუშავე საქართველოდან“, საერთაშორისო თანამშრომლობის გაღრმავება.

კორონავირუსის გავრცელებიდან გამომდინარე, ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ მაღალი რისკის ზონად ნომინირებული არეებიდან შემოსულ საქართველოს მოქალაქეებსა და საერთაშორისო ვიზიტორებს სავალდებულო კარანტინისა და კოვიდ-სასტუმროების ფარგლებში 2021 წლის განმავლობაში მომსახურება გაენია, ჯამში 43,310 ადამიანს. აღნიშნული მომსახურება მოიცავს განთავსებას, ტრანსპორტირებას, კვებას, დასუფთავებას, უსაფრთხოებასა და საკარანტინო პერიოდში შესაბამისი პირობების შექმნასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა მომსახურებას. ასევე, „იმუშავე საქართველოდან“ პროექტში ჩართულ კომერციულ საკარანტინე სასტუმროებთან ყოველდღიურ რეჟიმში კომუნიკაცია (აღნიშნული პროექტის ფარგლებში ქვეყანაში ჩამოსული უცხო ქვეყნის მოქალაქეების აღრიცხვა, სტუმრების და დამხვედრი სატრანსპორტო საშუალებების შესახებ მონაცემების გადაგზავნა სასაზღვრო პოლიციასთან, წარმოქმნილი პრობლემების მოგვარება და. ა.შ).

2021 წლის მესამე კვარტალში დაინიცირდა კოვიდ19-ის პოსტპანდემიურ პერიოდში ტურიზმის აღდგენის ტექნიკური დახმარების პაკეტი, რომელიც შემოთავაზებულ იქნა და დაფინანსდება ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკისა (EBRD) და გაეროს მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის (WTO) მიერ. პროექტის ფარგლებში, მთავარი აქცენტები გაკეთდება ეკონომიკის აღდგენაზე, მარკეტინგსა და ინსტიტუციურ განვითარებაზე. პროექტის განხორციელების მიზნით, მოხდა შესაბამისი მემორანდუმის ხელმოწერა. ტურიზმის კერძო სექტორის მხარდაჭერისა და შიდა ტურიზმის პოპულარიზაციის მიზნით, ქვეყნის მასშტაბით ჩატარდა რიგი საინფორმაციო ტურები სხვადასხვა რეგიონში, რამაც უზრუნველყო მოსახლეობის ცნობიერების კიდევ უფრო ამაღლება საქართველოს ტურისტული დანიშნულების ადგილების შესახებ. ასევე განხორციელდა საერთაშორისო მარკეტინგული კამპანიები, ქვეყნის, როგორც უსაფრთხო მასპინძელი ტურისტული დანიშნულების ადგილის პოპულარიზაციის მიმართულებით. წლის განმავლობაში ადმინისტრაციის ბაზაში არსებულ ყველა შემომყვან და გამყვან ტურისტულ კომპანია-სთან, ავიაკომპანია-სთან, გიდებთან, კვების და განთავსების ობიექტებთან იგზავნებოდა ყოველდღიური საინფორმაციო ხასიათის წერილები სხვადასხვა ონლაინ სემინარების, ვებინარების და კონფერენციების შესახებ. ასევე ტურიზმის სფეროში არსებული სიახლეები (გამოფენები, ტრენინგები, ფესტივალები, ახალი ობიექტები, საინფორმაციო ტურები და სხვადასხვა სახის ღონისძიებები).

2021 წელი გამორჩეული იყო შიდა ტურიზმის სტიმულირების თვალსაზრისით, მთელი ქვეყნის მასშტაბით ჩატარდა არაერთი ინფო და გასტრო ტური, რომლის მთავარი მიზანი ადგილობრივი ტურისტული რესურსების უფრო მეტად განვითარება და პოპულარიზაციაა, ასევე აღსანიშნავია ადმინისტრაციის

მიერ ჩატარებული გასტრო ტურები, რომელიც უდიდესი დაინტერესებით გამოირჩევა როგორც შიდა, ასევე საერთაშორისო ვიზიტორების მიერ. ამის კიდევ ერთი დასტური საფრანგეთში, ქალაქ ლიონში ჩატარებული გამოფენაა, სადაც საქართველოს ტურიზმის ეროვნულმა ადმინისტრაციამ, საქართველოს გასტრონომიის ასოციაციისთან ერთად მიმდინარე წლის სამოქმედო გეგმით მონაწილეობა მიიღო. საქართველოს სტენდზე წარმოდგენილი იყო ქვეყნის უნიკალური პროდუქტები და ღვინო. დამთვალიერებლებს შესაძლებლობა ჰქონდათ გაცნობოდნენ საქართველოს, როგორც გასტრონომიულ კულტურას და მიეღოთ ინფორმაცია ქვეყანაზე, როგორც ტურისტულად მიმზიდველი მიმართულების შესახებ.

2021 წელს საქართველომ გაიმარჯვა მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის აღმასრულებელი ნე-ვრობის არჩევნებში და 4 წლის ვადით გახდა WTO-ს აღმასრულებელი წევრი. ასევე საკმაოდ დიდ წარმატებას მიაღწია საერთაშორისო პროექტებისა და თანამშრომლობის კუთხით. დაინიჭირდა პროექტი საქართველოში ტურიზმის მდგრადი განვითარების მხარდაჭერის მიმართულებით. პროექტის მიზანს წარმოადგენს მდგრადი და კონკურენტუნარიანი პროდუქტებისა და მომსახურების შექმნისა და განვითარების მხარდაჭერა და მათი დივერსიფიკაცია რაჭის, გურიის და ქვემო ქართლის რეგიონებში. პროექტით გათვალისწინებული აქტივობები მოიცავს ციფრულ ტრანსფორმაციის მხარდაჭერას, შესაბამისი კვალიფიკაციის ასამაღლებელი ტრენინგ კურსების ორგანიზებას და რეგიონული თემატური ფესტივალების, ასევე გასტრონომიული და გაცნობითი ტურების ორგანიზების მხარდაჭერას.

2021 წელს ტურიზმის კერძო სექტორის მხარდაჭერის მიზნით ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციისა და აშშ-ის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) ეკონომიკური უსაფრთხოების პროგრამის მხარდაჭერით, შეიქმნა ტურიზმის მხარდაჭერი ფონდი. რომლის მთავარი ამოცანაა ხელი შეუწყოს ტურიზმში ჩართულ კომპანიებს ციფრული მარკეტინგული კამპანიების განხორციელებაში. ინიციატივის ფარგლებში, კონკურსისა და წინასწარ დადგენილი კრიტერიუმების საფუძველზე შეირჩევა საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში ტურიზმის სექტორში მომუშავე კომპანიები. 2021 წელს თბილისი გახდა „სკანდინავიის ქვეყნების ტურისტული გაერთიანების“ წევრი. აღნიშნული ორგანიზაციის ძირითად საქმიანობას წევრებს შორის თანამშრომლობის ხელშეწყობა, ტურისტული პროდუქტების შესახებ ცნობადობის გაზრდა და თემატური შეხვედრების ორგანიზება წარმოადგენს.

2021 წელს მიუხედავად პანდემიის ეფექტის გავლენისა საქართველოში ტურიზმის ინდუსტრია სტაბილურად უბრუნდება ძველ მაჩვენებელს. საერთაშორისო მოგზაურების ვიზიტების რაოდენობამ 1,881,271 (+7.7%) შეადგინა, საერთაშორისო მოგზაურების ვიზიტების რაოდენობა მოიცავს საერთაშორისო ვიზიტორების მიერ განხორციელებულ ვიზიტების რაოდენობას 1,721,242 (+13.7%) და სხვა ვიზიტებს (არატურისტული) 160,029 (-31.5%). საერთაშორისო ვიზიტორების მიერ განხორციელებული ვიზიტებიდან 1,577,463 (+45.1%) ტურისტული ვიზიტი (ვიზიტი ღამისთევით) იყო, ხოლო 143,779 (-66.3%) ერთდღიანი ვიზიტი.

ყველაზე მეტი საერთაშორისო ვიზიტი წლის განმავლობაში მესამე კვარტალში დაფიქსირდა: აგვისტო 308,674 (წილი 16.4%), ივლისი 259,641 (13.8%) და სექტემბერი 247,105 (13.1%). ამ პერიოდში ვიზიტების რაოდენობამ 2021 წელს დაფიქსირებული მთლიანი საერთაშორისო ვიზიტების 43.3% შეადგინა. ყველაზე ნაკლები ვიზიტით კი იანვარი 34,909 (1.9%), თებერვალი 42,075 (2.2%) და მარტი 57,728 (3.1%) გამოირჩა.

საერთაშორისო ვიზიტებში (საქართველოს არარეზიდენტი მოქალაქეების გათვალისწინების გარეშე) მეზობელი ქვეყნების და სხვა ქვეყნების წილი ერთმანეთს გაუტოლდა. 50.1% (786,889) მეზობელ ქვეყნებს უკავიათ, ხოლო 49.9% (782,794) მოდის სხვა ქვეყნებზე. წლის ლიდერი ვიზიტების რაოდენობით (326,494) თურქეთია.

საერთაშორისო ვიზიტების უმრავლესობა 877,158 (51%) საჰაერო ტრანსპორტის მეშვეობით განხორციელდა, შემდეგ არის სახმელეთო ტრანსპორტი 826,355 (48%). სარკინიგზო და საზღვაო გზით ვიზიტების რაოდენობამ, შესაბამისად 10,879 (0.6%) და 6,850 (0.4%) შეადგინა. ყველაზე დატვირთული საზღვარი იყო თბილისის აეროპორტი 568,149 (33%). მას მოსდევს სარფი 253,859 (14.7%), ბათუმის აეროპორტი 221,853 (12.9%), ყაზბეგი 220,788 (12.8%) და სადახლო 125,047 (7.3%). საერთაშორისო ვიზიტების უდიდესი წილი სწორედ ამ ხუთი საზღვრიდან ფიქსირდება, რაც მთლიანი საერთაშორისო ვიზიტების 80.7%-ია.

ევროკავშირის ქვეყნებიდან საერთაშორისო ვიზიტების რაოდენობამ 139,157 (+96.7%) შეადგინა. ყველაზე მეტი ვიზიტი პოლონეთიდან 30,988 (+189.9%), გერმანიიდან 21,194 (+127%) და საფრანგეთი-

დან 10,646 (+103.9%) განხორციელდა.

საერთაშორისო ვიზიტების უმრავლესობა მამაკაცების მიერ განხორციელდა 1,186,831 (69%), ქალების ვიზიტებს კი 534,411 (31%) შეადგენდა. ყველაზე მეტი ვიზიტი 31-50 ასაკობრივი ჯგუფის წარმომადგენლებმა განხორციელეს 885,473 (51.4%). მას მოსდევს 51-70 ასაკობრივი ჯგუფი 428,309 (24.9%) და 15-30 ასაკობრივი სეგმენტი 385,563 (22.4%). ყველაზე მცირე ასაკობრივი ჯგუფი 71 წლის და მეტი - მხოლოდ ვიზიტების 1.3%-ს აერთიანებს, რაც რაოდენობრივად 21,897 ვიზიტია.

საერთაშორისო ვიზიტების წილი საერთაშორისო მოგზაურების რაოდენობაში გაიზარდა, ტურისტული ვიზიტების წილი კი საერთაშორისო ვიზიტების რაოდენობაში. საერთაშორისო ვიზიტების წილი საერთაშორისო მოგზაურების რაოდენობაში 86.6%-დან 91.5%-მდე გაიზარდა, რაც ძირითადად გამომწვეული იყო 15 ნაკლები ასაკის ვიზიტების შემცირებით. ასევე ტურისტული ვიზიტების წილი 71.8%-დან 91.6%-მდე გაზარდა.

საერთაშორისო ვიზიტებში მეზობელი ქვეყნების და სხვა ქვეყნების წილი გათანაბრდა. საერთაშორისო ვიზიტებში (საქართველოს არარეზიდენტი მოქალაქეების გათვალისწინების გარეშე) მეზობელი ქვეყნების წილი 80.1%-დან 50.1%-მდე შემცირდა. წილობრივი შემცირება პირველად დაფიქსირდა ბოლო წლების განმავლობაში. შესაბამისად არამეზობელი ქვეყნების წილი 19.9%-დან 49.9%-მდე გაიზარდა. აღნიშნული სტრუქტურული ცვლილებები საქართველოს ტურიზმის სტრატეგიითაც არის გათვალისწინებული.

ტოპ 15 ქვეყნის სტრუქტურა (საქართველოს არარეზიდენტი მოქალაქეების გათვალისწინების გარეშე) შეიცვალა, ასევე აღინიშნება პოზიციების მნიშვნელოვანი გადაინაცვლებები. მეზობელ ქვეყნებს შორის თურქეთი ვიზიტების რაოდენობით ინარჩუნებს პირველ ადგილს. რუსეთი დანინაურდა (+2) პოზიციით და მეორე ადგილი დაიკავა. სომხეთმა (0) ძველი პოზიცია შეინარჩუნა და მესამე ადგილზე იმყოფება, ხოლო აზერბაიჯანმა (-4) მეექვსე პოზიციაზე გადაინაცვლა. დანინაურებულ ქვეყნებს შორის იყო უკრაინა (+1) პოზიციით, რომელმაც აზერბაიჯანი ჩაანაცვლა და მეოთხე ადგილი დაიკავა, შემდეგ მოდის ისრაელი (+1), ყაზახეთი (+3) და ინდოეთი (+1). პოზიციები დაკარგეს ირანმა (-8), უზბეკეთმა (-2), გერმანიამ (-1). პოზიციები კი შეინარჩუნეს ბელარუსმა, პოლონეთმა და ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა. ტოპ 15-ში ადგილი დაკარგა ფილიპინებმა, რომელიც ჩაანაცვლა საუდის არაბეთმა და დაიკავა მერვე ადგილი.

საერთაშორისო ვიზიტების რაოდენობაში საჰაერო ვიზიტების წილი გაიზარდა, თბილისის აეროპორტის სასაზღვრო პუნქტმა პირველ ადგილზე გადაინაცვლა, ხოლო შარშანდელი ლიდერი წითელი ხიდი მეექვსე ადგილზე ჩამოქვეითდა. საჰაერო ვიზიტების წილი 18%-დან 51%-მდე გაიზარდა, სახმელეთო ვიზიტების კლების ხარჯზე, რომელიც 80%-დან 48%-მდე შემცირდა.

ყველაზე მეტი ვიზიტი თბილისის აეროპორტის (წილი 33%) საშუალებით განხორციელდა, რომელმაც წითელი ხიდი ჩაანაცვლა. ასაკობრივი სეგმენტის წილობრივი გადაინაცვლება მნიშვნელოვნად არ შეცვლილა. პირველ ადგილზე 31-50 ასაკობრივი სეგმენტი, რომლის წილიც 51%-ია, მას მოსდევს 51-70 ასაკობრივი ჯგუფი (წილი 25%) და 15-30 ასაკობრივი სეგმენტი (წილი 22%). მამაკაცების წილი საერთაშორისო ვიზიტების რაოდენობაში წინა წელთან შედარებით შემცირდა. მამაკაცების წილმა 69% შეადგინა, წინა წელს ეს მაჩვენებელი 77%-ს შეადგინა. ქალების წილი შესაბამისად 23%-დან 31%-მდე გაიზარდა. არამეზობელი ქვეყნებიდან საერთაშორისო ვიზიტების რაოდენობის (საქართველოს არარეზიდენტი მოქალაქეების გათვალისწინების გარეშე) მნიშვნელოვანი ნაწილი ტურისტული ვიზიტების კატეგორიაში ხვდება. მეზობელი და არამეზობელი ქვეყნების საერთაშორისო ვიზიტების სტრუქტურა მნიშვნელოვნად განსხვავდება ერთმანეთისგან. მეზობელი ქვეყნებიდან ვიზიტების მხოლოდ 84.1% ტურისტული ვიზიტი (662,011), იგივე მაჩვენებელი არამეზობელი ქვეყნების შემთხვევაში 97.9%-ს (766,011) აღწევს.

2022 წელს საქართველოს ტერიტორიაზე დაფიქსირდა საერთაშორისო არარეზიდენტი მოგზაურების 5.4 მილიონი შემოსვლა, რაც 2.9-ჯერ მეტია წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელზე. შემოსვლების უდიდესი ნაწილი, 45.6 პროცენტი, განხორციელდა 31-50 წლის მოგზაურების მიერ. აღნიშნული რაოდენობიდან საერთაშორისო ვიზიტორების მიერ განხორციელებული ვიზიტების რაოდენობამ 4.7 მილიონი შეადგინა, რაც 2.7-ჯერ მეტია 2021 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელზე.

2022 წელს ყველაზე მეტი ვიზიტი (53.6 პროცენტი) განხორციელდა დასვენების, გართობისა და რეკრეაციის მიზნით.

საერთაშორისო მოგზაურების კლასიფიკაცია

ვიზიტის ტიპი	2020	2021	ცვლილება	ცვლილება %	წილი %
საერთაშორისო მოგზაურების ვიზიტები	1,747,110	1,881,271	134,161	7.7%	100.0%
საერთაშორისო ვიზიტორების მიერ განხორციელებული ვიზიტები	1,513,421	1,721,242	207,821	13.7%	91.5%
ტურისტული ვიზიტი	1,087,093	1,577,463	490,370	45.1%	91.6%
ერთდღიანი ვიზიტი	426,328	143,779	-282,549	-66.3%	8.4%
სხვა (არატურისტული)	233,689	160,029	-73,660	-31.5%	8.5%

საერთაშორისო ტურისტული ვიზიტები, პირველი 10 ქვეყანა

	ქვეყანა	2020	2021	ცვლილება	ცვლილება %
1	თურქეთი	257,671	284,909	27,238	10.6%
2	რუსეთი	154,881	191,005	36,124	23.3%
3	უკრაინა	38,690	142,456	103,766	268.2%
4	სომხეთი	137,205	110,632	-26,573	-19.4%
5	ისრაელი	25,491	99,351	73,860	289.7%
6	აზერბაიჯანი	152,025	75,465	-76,560	-50.4%
7	ყაზახეთი	12,110	63,817	51,707	427.0%
8	საუდის არაბეთი	4,887	62,971	58,084	1188.5%
9	ბელარუსი	12,361	51,798	39,437	319.0%
10	უზბეკეთი	13,713	35,537	21,824	159.1%

წყარო: საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო

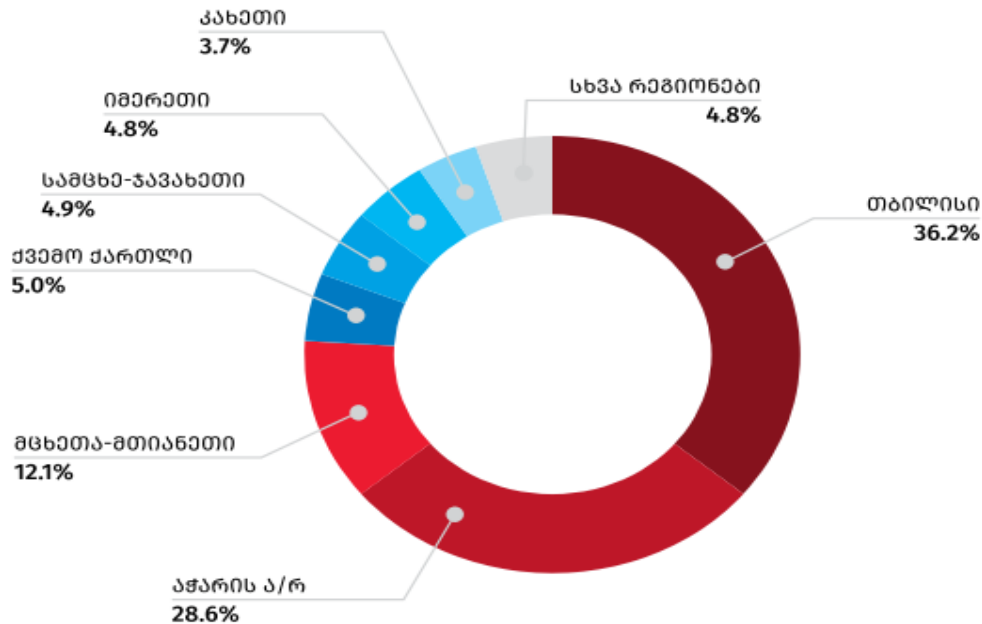
2022 წელს საქართველოს არარეზიდენტი ვიზიტორების მიერ განხორციელებული ვიზიტების რაოდენობის განაწილება ვიზიტის მიზნის მიხედვით, ათასი

	რაოდენობა	%
დასვენება, გართობა, რეკრეაცია	2 522.6	53.6
მეგობრების/ნათესავების მონახულება	941.8	20.0
ტრანზიტი სხვა ქვეყანაში გადასასვლელად	639.2	13.6
პროფესიული/ეკონომიკური საქმიანობა	311.8	6.6
შოპინგი	199.1	4.2
მკურნალობა, გაჯანსაღება	21.6	0.5
სხვა	67.9	1.4
სულ	4 703.9	100.0

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

ვიზიტების უმრავლესობა განხორციელდა თბილისსა და აჭარის ა/რ-ში, შესაბამისად, 2.6 მილიონი და 2.1 მილიონი ვიზიტი. ქვემოთ მოცემული დიაგრამა ასახავს ვიზიტების რაოდენობის პროცენტულ განაწილებას მონახულებული რეგიონების მიხედვით.

2022 წელს საქართველოს არარეზიდენტი ვიზიტორების მიერ განხორციელებული ვიზიტების რაოდენობის განაწილება მონახულებული რეგიონების მიხედვით

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

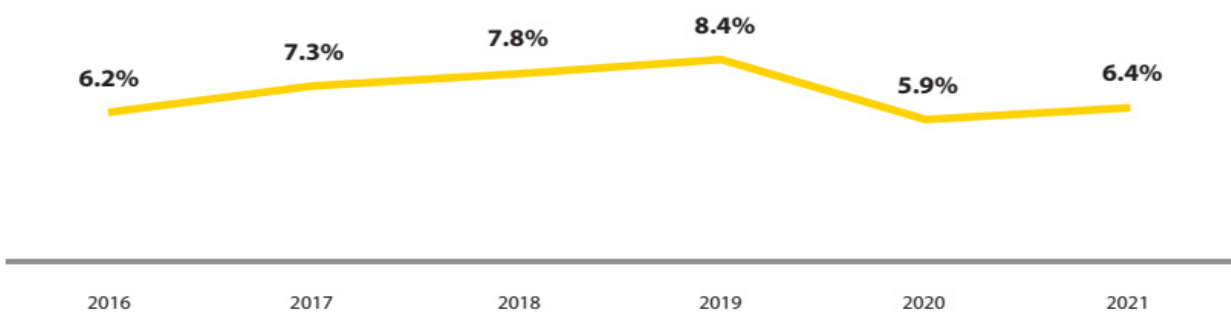
2022 წელს განხორციელებული ვიზიტებისას განეული ხარჯები 10.8 მილიარდ ლარს გაუტოლდა. ვიზიტზე საშუალო ხარჯმა 2 297.7 ლარი შეადგინა.

2022 წელს საქართველოს არარეზიდენტი ვიზიტორების მიერ განეული ხარჯების განაწილება ხარჯების კატეგორიების მიხედვით

კატეგორია	ხარჯი (მლნ. ლარი)	%	საშუალო ხარჯი ვიზიტზე (ლარი)
საკვები და სასმელი	3 591.9	33.2	763.6
განთავსება	3 351.5	31.0	712.5
საყიდვები	1 669.7	15.4	355.0
გასართობი, გამაჯანსაღებელი, კულტურული და სპორტული ღონისძიებები	1 164.5	10.8	247.6
ადგილობრივი ტრანსპორტი	858.7	7.9	182.6
სხვა	171.7	1.6	36.5
სულ ხარჯი	10 808.1	100.0	2 297.7

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

ტურიზმის წილი მშპ-ში

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

უცხოელი მოგზაურების დანახარჯებს ქვეყანაში დიდი გავლენა აქვს საქართველოს ეკონომიკაზე და მისი შემცირება შესაბამისად აისახა ეკონომიკურ მაჩვენებლებზე, მათ შორის საგადასახდლო ბალანსზე. აქტივების მხარეს საგადასახდლო ბალანსი აღწერს საქართველოს შემოსავალს არარეზიდენტების მოგზაურობიდან საქართველოში, ხოლო ვალდებულების მხარეს აჩვენებს საქართველოს რეზიდენტების დანახარჯებს საზღვარგარეთ ყოფნის დროს. 2021 წელს შემოსავალმა უცხოელების მოგზაურობიდან საქართველოში შეადგინა 1.24 მილიარდი დოლარი (ზრდა +129.8%), ხოლო საქართველოს მოქალაქეების დანახარჯებმა უცხოურ მოგზაურობაზე 184.7 მილიონი დოლარი (ზრდა +2.4%). შედეგად საერთაშორისო მოგზაურობის ბალანსი საქართველოში 1.03 მილიარდი დოლარით (ზრდა +193.5%) განისაზღვრა. აღნიშნული ზრდა აისახა საერთაშორისო მოგზაურობის წილზე სერვისის ექსპორტში, რომელიც 34.3%-დან 48.9%-მდე გაიზარდა.

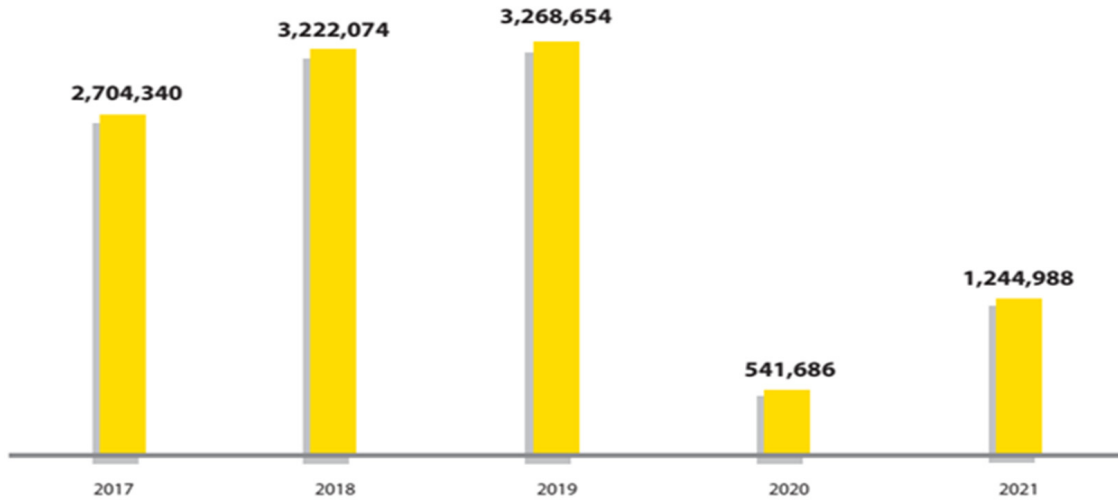
2021 წელს საერთაშორისო მოგზაურების მიერ უცხოური საგადასახდლო ბარათებით განხორციელებულმა ოპერაციებმა 2.26 მილიარდი ლარი შეადგინა, წინა წელთან შედარებით +104.7%-იანი ზრდა დაფიქსირდა. მნიშვნელოვანია, რომ აღნიშნული მაჩვენებელი თითქმის გაუტოლდა 2019 წლის მონაცემებს და აღდგენის მაჩვენებელმა 84.1% შეადგინა.

ტურიზმთან ასოცირებული ინდუსტრიების წილი ეკონომიკაში 2021 წელს წინასწარი მონაცემებით მთლიანმა დამატებულმა ღირებულებამ 3.38 მილიარდ ლარამდე შეადგინა, გაზრდილი მოთხოვნის გამო (ზრდა +32.3%). შედეგად, ტურიზმთან ასოცირებული ინდუსტრიების წმინდა დამატებული ღირებულება, როგორც მშპ-ს წილი 5.9%-დან 6.4%-მდე გაიზარდა. 2021 წელს ტურიზმის სექტორში დამატებული ღირებულება ძირითადად შეიქმნა ტრანსპორტში (წილი 53%), განთავსების საშუალებებში (წილი 25%), კვების საშუალებებში (წილი 21%) და ტურისტულ კომპანიებში (წილი 1%).

ტურიზმის სფეროში შექმნილი დამატებული ღირებულება 2018 - 2021 (ათასი ლარი)

	2018	2019	2020	2021	ცვლილება % 2020 - 2021
სულ	3,015,937	3,629,700	2,547,504	3,384,888	32.3%
მათ შორის	↓	↓	↓	↓	↓
განთავსების ობიექტები	1,185,401	1,559,500	773,658	1,017,847	59.9%
კვების ობიექტები	614,601	663,500	547,211	706,523	24.4%
ტრანსპორტი	1,095,931	1,252,300	1,200,273	1,617,217	22.3%
ტურისტული კომპანიები	120,004	154,400	26,362	43,301	37.1%

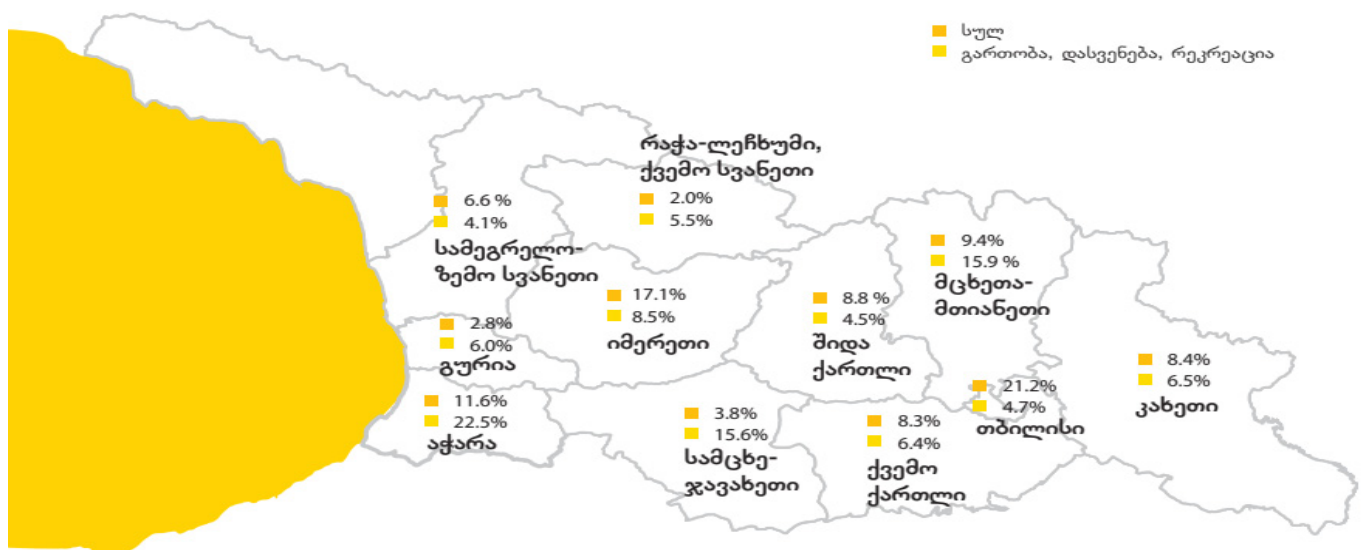
შემოსავლები საერთაშორისო ტურიზმიდან
(ათასი აშშ დოლარი)

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

შიდა ტურიზმის ინტეგრაციული პროცესების ტენდენციები. შიდა ვიზიტორებმა მოცემულ პერიოდში მთლიანობაში 16.9 მილიონი ვიზიტი განახორციელეს, წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით ზრდა +35.8% დაფიქსირდა. ყველაზე მეტი ვიზიტი 41.8% თბილისიდან დაფიქსირდა. შიდა ვიზიტების უმეტესობა საქართველოს მთავარი ქალაქების მიმართულებით განხორციელდა. ვიზიტის ხანგრძლივობა და მიზნები ვიზიტის საშუალო ხანგრძლივობა 2 ღამეს შეადგენდა. თბილისის მკვიდრთა ვიზიტების საშუალო ხანგრძლივობა ყველაზე მაღალი იყო - 2.9 ღამე, ხოლო სხვა რეგიონებისთვის ეს მაჩვენებელი ერთ ღამეს შეადგენდა. შიდა ვიზიტების დიდი ნაწილი 46.9% საქართველოს რეზიდენტებმა მეგობრების, ნათესავების მოსანახულებლად განახორციელეს. მოგზაურობის მთავარ მიზანს მეორე სახლის მონახულება ვიზიტების 15.9%-სთვის შეადგენდა, ასევე მნიშვნელოვანი წილით 13.2%-ით იყო წარმოდგენილი შოპინგის მიზნით განხორციელებული ვიზიტები. რაც შეეხება მკურნალობა/გაჯანსაღების

მონახულებული რეგიონები

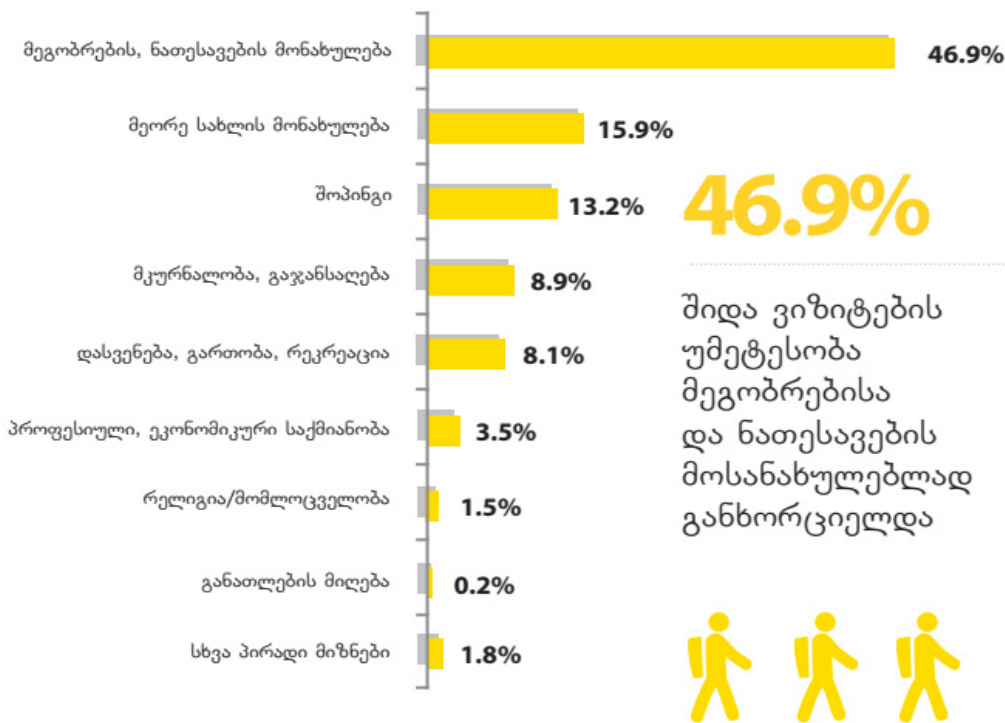

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

მიზნით განხორციელებულმა ვიზიტებმა 8.9% შეადგინა, ხოლო დასვენება, გართობა, რეკრეაციის მიზნით კი ვიზიტების 8.1% განხორციელდა. სხვა სპირად დაფიქსირებულ მიზნებს შორის იყო ბიზნესი და პროფესიული საქმიანობა 3.5% ვიზიტის დანიშნულების ადგილი შიდა ვიზიტების 21.2% თბილისის მოსანახულებლად განხორციელდა. მას მოჰყვება ბათუმი 7.7% და ქუთაისი 5.8%. სხვა დანიშნულების ადგილებს შორის იყო რუსთავი 3.1%, მცხეთა 2.9%, გორი 1.6%, ხაშური 1.6% და ზუგდიდი 1.4%. რეგიონებს შორის ყველაზე პოპულარული იმერეთი 17.1%, აჭარა 11.6% და კახეთი 8.4% იყო. განთავსების საშუალებები შიდა ვიზიტორების მიერ განხორციელებული ღამისთევების საერთო რაოდენობამ 35.5 მილიონი შეადგინა. მათ შორის, ვიზიტორებმა ღამისთევების 46.4% მეგობრის, ნათესავის ბინაში გაატარეს, 41.5% - საკუთარ სახლში, ხოლო 4.3% კი სასტუმრო სახლი, ჰოსტელში.

დანახარჯები შიდა ვიზიტორების მიერ განხორციელებული დანახარჯების ჯამური მაჩვენებელი 2.7 მილიარდ ლარს აღემატებოდა, ხოლო ერთი ვიზიტისას განეული საშუალო დანახარჯი 160.1 ლარს შეადგენდა. დანახარჯების ყველაზე დიდი წილი 35% საყიდლებზე დაფიქსირდა.

ვიზიტის მთავარი მიზანი

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

5. რეკრეაციული რესურსების რაციონალურად და ეფექტიანად გამოყენების პერსპექტივები

5.1 რეკრეაციული რესურსებისა და კურორტების გამოყენების პრობლემები

მდიდარი და მრავალფეროვანი საკურორტო-რეკრეაციული რესურსების არსებობა, ზღვისა და მთის ლანდშაფტების შეხამება, ასევე ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონში უძველესი კულტურის ძეგლებისა და ბუნებრივი ღირსშესანიშნაობების სიმრავლე, განაპირობებს საქართველოს საკურორტო-ტურისტულ სპეციალიზაციას. აღნიშნული წინაპირობების ერთობლიობა ქვეყნის ტერიტორიის უმეტესი ნაწილის საკურორტო-რეკრეაციული მიზნით გამოყენების საშუალებას იძლევა. ყოველი გამოყოფილი 12 საკურორტო-რეკრეაციული რაიონი ხასიათდება რეკრეაციული რესურსების მეტ-ნაკლები პოტენციალით, საკურორტო-ტურისტული დაწესებულებების სტრუქტურისა და პროფილის თავისებურებებით. რე-

სურსულ-რეკრეაციული პოტენციალის სივრცითი განაწილების ანალიზი აჩვენებს, რომ პოტენციალის ნახევარზე მეტი მოდის ზღვისპირა რეკრეაციული რაიონების – აფხაზეთის, აჭარის, სამეგრელოსა და გურიის წილზე; დაახლოებით მესამედი – თბილისის, იმერეთის, სამცხე-ჯავახეთისა და შიდა ქართლის რეკრეაციულ რაიონებშია კონცენტრირებული, ხოლო დაახლოებით მეხუთედი კი – მთიანი ლანდშაფტების მქონე რეკრეაციული რაიონების საზღვრებში.

საქართველოს საკურორტო-ტურისტული მეურნეობის განვითარების თანამედროვე მდგომარეობის ანალიზი აჩვენებს, რომ ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსების პოტენციურ შესაძლებლობებსა და მათი გამოყენების ხარისხს შორის არსებობს დისპროპორცია. გასული საუკუნის ბოლო პერიოდში გამოიყენებოდა პოტენციური შესაძლებლობების დაახლოებით 18%, განსაკუთრებით დაბალი იყო ქვეყნის მთიანი რაიონების ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსების გამოყენების დონე.

საკურორტო-ტურისტული პოტენციალის გაზრდა შესაძლებელია ფაქტობრივად ყველა რეკრეაციულ რაიონში არსებული რესურსულ-რეკრეაციული ბაზის გამოყენებელი ნაწილისაგან შექმნილი რეზერვებით, ასევე, რეკრეაციულ სფეროსა და მომიჯნავე დარგებში მეცნიერების მიღწევების გამოყენების დაჩქარებით. კერძოდ, გასული საუკუნის 80-იან წლებში შესწავლილია მინერალური წყლების ახალი წყაროები, შექმნილია სპელეოთერაპიის მეთოდები (კარსტული მღვიმეების მიკროკლიმატის სამკურნალოდ გამოყენების მიზნით), ქვეყანაში პირველად გამოკვლეულია მაგნიტური ქვიშის (კურორტ ურეკის მაგნეტიტური ქვიშების) უნიკალური სამკურნალო თვისებები, დადგენილია

ცალკეული კლიმატური ზონების სამკურნალო-პროფილაქტიკური FAQ ფაქტორები და კლიმატის გავლენა სხვადასხვა დაავადებებზე და სხვ.

რესურსულ-რეკრეაციული პოტენციალის გამოყენების მაღალი დონის მიღწევა დამოკიდებულია მრავალ ფაქტორზე, სახელდობრ – მატერიალური წარმოებისა და სოციალური სფეროების ამოცანების გადაჭრაზე; ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონში ეკოლოგიური მდგრადობის უზრუნველყოფის მიზნით ლონისძიებების განხორციელებაზე, თვით რეკრეაციული რესურსების ოპტიმალურ გამოყენებასა და დაცვაზე. ამრიგად, რესურსული ბაზის გამოყენების პრობლემასთან მიმართებაში იკვეთება რეალისტური, მეცნიერული მიდგომის, საკურორტო-ტურისტული ბაზის ეფექტური განვითარების აუცილებლობა; ანუ საქართველოს მთელ რიგ რეგიონებში, ბოლო წლებში ჩამოყალიბებული არასახარბიელო ეკოლოგიური სიტუაციის გამო, იზრდება მოთხოვნები ქვეყნის ტერიტორიის სხვადასხვა ნაწილში რეკრეაციული რესურსების ათვისების გზების ფრთხილი შეფასებების მიმართ. არანაკლებ მნიშვნელოვანია ეკონომიკური, სოციალური და სხვა პირობების შეფასება, რომლებიც თავისი არსით განსაზღვრავენ კურორტული რეგიონების რეკრეაციული პოტენციალის გამოყენების რეალისტურ პროგნოზულ მაჩვენებლებს.

მრავალი მოუგვარებელი პრობლემა არსებობს მკურნალობისა და დასვენების ორგანიზებაში. თანამედროვე მოთხოვნებს ვერ პასუხობს ქვეყნის კურორტებზე არსებული სფეროების ინფრასტრუქტურის მდგომარეობა. ეს, პირველ რიგში, ეხება კომუნალურ ინფრასტრუქტურას. მიუხედავად იმისა, რომ ექსპლუატაციაშია შეყვანილი ახალი ობიექტები და რეკონსტრუქცია აქვთ ჩატარებული მთელ რიგ მოქმედ წყალგაყვანილობის სიმძლავრეებს, წყალმომარაგება ვერ აკმაყოფილებს მოთხოვნებს, განსაკუთრებით ზაფხულის თვეებში, როდესაც კურორტებზე ყველაზე მეტი რაოდენობის დამსვენებელი იყრის თავს. მიუხედავად სასამელი წყლის ხარისხიანი რესურსების არსებობისა, რეკრეაციული რაიონების თითქმის ყველა კურორტი განიცდის სირთულეებს სასამელი წყლით მომარაგებაში. სუსტი ადგილია, ასევე, კურორტების თბომომარაგება. აუცილებელია თანამედროვე გათბობის სისტემების მოწყობა (კერძოდ, საქვაბების გაზიფიკაცია – კომუნალური მეურნეობის შემდგომი განვითარების ერთ-ერთი ძირითადი მიმართულება). არანაკლებ მნიშვნელოვანია საკანალიზაციო, სანიაღვრე სისტემების მდგომარეობა და განვითარება. საჭიროა გამწმენდი ნაგებობების, ნარჩენების გადამამუშავებელი ქარხნების აშენება და თანამედროვე, ბიოტექნოლოგიური მეთოდების დანერგვა.

საკურორტო-ტურისტული დანესებულებების მნიშვნელოვანი ნაწილი ხასიათდება სუსტი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზით, რაც გამოწვეულია საკურორტო-ტურისტული მეურნეობის ძირითადი ფონდების ამორტიზაციის მაღალი დონით. თანამედროვე მოთხოვნებს ვერ პასუხობს სამკურნალო-პროფილაქტიკური დანესებულებებისა და სამკურნალო პანსიონატების სამედიცინო აპარატურითა და დანადგარებით აღჭურვა; პრობლემატურია კვალიფიციური სამედიცინო კადრებით უზრუნველყოფა, დაბალია მომსახურე პერსონალის კულტურის დონე სასტუმროებში, დასასვენებელ პანსიონატებსა და ტურბაზებში.

ქვეყნის საკურორტო-ტურისტული მეურნეობის განვითარება დაკავშირებულია კურორტების საფუძვრო ობიექტების, საზოგადოებრივი კვების, საყოფაცხოვრებო და საბანკო მომსახურების უზრუნველყოფის პრობლემების გადაჭრასთან, როგორც ადგილობრივი მოსახლეობის, ასევე დამსვენებლებისთვის. კურორტების დიდი ნაწილი არ არის სათანადოდ უზრუნველყოფილი სპორტული ნაგებობებითა და კულტურის ობიექტებით (სპორტდარბაზები, ჩოგბურთის კორტები, საცურაო აუზები, ბიბლიოთეკები, კინოთეატრები, საკონცერტო მოედნები, დისკოთეკები, ინტერნეტ-კაფეები და სხვ.), თითქმის არ არსებობს გასართობი ინფრასტრუქტურა.

ბევრი საკურორტო ადგილი ვერ აკმაყოფილებს თანამედროვე მოთხოვნებს საავტომობილო გზების (შიგა და ავტომაგისტრალების) მიმართ, განსაკუთრებით მწვავე მდგომარეობაა ქვეყნის მთიან რეგიონებში. მნიშვნელოვანია ავტომაგისტრალების რეკონსტრუქცია, საკურორტო ცენტრებთან დამაკავშირებელი გზების მშენებლობა და ტექნიკური გაუმჯობესება, სატრანსპორტო საშუალებების პარკის განახლება, პერსპექტიული სპეციალური ტრანსპორტის სახეობების ფართო დანერგვა (მაგ., ბაგირგზების), შვეულმფრენების პარკის, საჰაერო ტრანსპორტის მინისზედა ინფრასტრუქტურის, საქართველოს შავი ზღვისპირეთის სანაპიროზე საზღვაო ფლოტის სანაპირო ბაზის განვითარება. ყველა ზემოჩამოთვლილი პრობლემა ქვეყნის საკურორტო-ტურისტული მეურნეობის შემდგომი განვითარებისა და სრულყოფის გლობალურ პრობლემას წარმოადგენს.

განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს რეკრეაციული ზონების დამსვენებლებით გადატვირთვა ზაფხულის პერიოდში (სეზონური დატვირთვის პრობლემა). ზღვისპირეთის პოპულარულ კურორტებზე არაორგანიზებული დამსვენებლების რაოდენობა ზოგჯერ მნიშვნელოვნად აჭარბებს ადგილობრივი მოსახლეობის რაოდენობას და სირთულეებს უქმნის მათ ფუნქციონირებას, აძნელებს ადგილობრივი მოსახლეობის კვების პროდუქტებით მომარაგებასა და ნორმალურ სატრანსპორტო მომსახურებას. შექმნილი მდგომარეობა არღვევს რეკრეაციულ რაიონებში ეკოლოგიურ წონასწორობას, აუარესებს კურორტების სანიტარიულ-ჰიგიენურ პირობებს. ბუნებრივ გარემოზე რეკრეაციული საქმიანობის უარყოფითი ზემოქმედების მაგალითს წარმოადგენს საქართველოს უნიკალური რეკრეაციული რესურსების მდგომარეობა (მაგ., განსაკუთრებული ღირებულების მქონე ტერიტორიების – მათ შორის დაცული ტერიტორიები, არაგვისა და ბზიფის ხეობები, რინის ტბა, ახალი ათონის მღვიმე და სხვ., – სადაც ყოველწლიურად უამრავი ვიზიტორი სტუმრობს). საჭიროა მათი რაოდენობის გარკვეული შეზღუდვა და სხვა ქვეყნების გამოცდილების გაზიარება.

ამრიგად, ზემოაღნიშნული რეალობა და ისეთი მალიმიტირებელი ფაქტორი, როგორცაა თავისუფალი სამშენებლო სივრცეების მზარდი შეზღუდულობა (განსაკუთრებით ზღვისპირეთში), – განაპირობებს საქართველოში ახალი ტიპის საკურორტო-ტურისტული კომპლექსების – სამკურნალო-სარეაბილიტაციო ცენტრების – განვითარების პრიორიტეტულობას, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს საკურორტო-რეკრეაციული რესურსების რაციონალურ გამოყენებას. ასევე, ქვეყნის დღევანდელი მდგომარეობიდან გამომდინარე, დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს უკვე არსებული საკურორტო ობიექტების რეაბილიტაცია-რეკონსტრუქციასა და გაფართოებას, მათი გამტარობის შესაძლებლობის გაზრდას და გადაყვანას არასეზონურ ფუნქციონირებაზე.

კურორტულ-რეკრეაციული რესურსების გამოყენების პრობლემის გადაწყვეტისას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ეკოლოგიური ფაქტორის ყოველმხრივი აღრიცხვა. ქვეყნის საკურორტო ზონებში, განსაკუთრებით შავი ზღვის სანაპიროსა და მთიან რეგიონებში, საკურორტო ფუნქციების შენარჩუნებისა და გახანგრძლივებისთვის, აუცილებელია ეკოლოგიური სტაბილურობის მიღწევა. დადგენილია, რომ ზღვისპირა კურორტების ფუნქციონირების ზონებში სამეურნეო საქმიანობის გააქტიურება იწვევს ბუნებრივი გარემოს გადაჭარბებულ (მეტისმეტ) დატვირთვას და განაპირობებს ეკოლოგიური სიტუაციის საგრძნობ გაუარესებას, როგორც სანაპიროს ნაწილში, ისე მის აკვატორიაში. უარყოფითი მომენტების მხრივ, აღსანიშნავია წყლის ჩადინების შემცირება შავი ზღვის აუზის მდინარეების შესართავებთან და ზღვის თვითგასუფთავების პროცესის დარღვევა; მზარდი გოგირდწყალბადის ფენის ზეგავლენით ტოქსიკური და ბაქტერიული მდგომარეობის გამწვავება; ზედაპირული დაბინძურება მავნე ნივთიერებებით, რომლებიც ჩამოაქვთ მდინარეებს აქტიური ანთროპოგენური საქმიანობის შედეგად. ზღვაში დამაბინძურებელი ნივთიერებები ხვდება ასევე ატმოსფერულ ნალექებთან ერთად და საზღვაო გადაზიდვების პროცესში.

სანაპირო ზღვის ნყლებს გაუარესებული ხარისხი ინვესტორებს ეკონომიკურ, ისე სოციალურ ზარალს. აუცილებლად გასათვალისწინებელია ზღვისპირა რეკრეაციული რაიონების კურორტული სპეციალიზაცია და მათი ტერიტორიების რეკრეაციული მიმზიდველობის (ატრაქციულობის) მაღალი ხარისხი. ქალაქებსა და

საკურორტო ცენტრებში საჭიროა ჩამდინარე ნყლების თანამედროვე მექანიკური და ბიოლოგიური გამწმენდი ნაგებობების აშენება.

შავიზღვისპირა კურორტების ფუნქციონირების ზონაში ინტენსიური სამეურნეო საქმიანობის ნეგატიური შედეგია რეკრეაციული ფართობების მკვეთრი შემცირება, ხოლო ზოგ შემთხვევაში – პლაჟების, ამ მნიშვნელოვანი რეკრეაციული რესურსის, სრული გაქრობა, რაც გამოწვეულია ნაპირების ფორმირების ბუნებრივი სვლის დარღვევით მათი წარეცხვის მაღალი სიჩქარით (უახლოეს წარსულში ნაპირების წარეცხვის სიჩქარე სანაპიროს სხვადასხვა მონაკვეთზე დაფიქსირებულია დაახლოებით 7 მ წელიწადში). მთლიანად ინტენსიურ წარეცხვას განიცდის შავი ზღვის 306 კმ სიგრძის სანაპირო ზოლი (საქართველოს ფარგლებში), აბრაზიული პროცესების გაძლიერების მდგრადი ტენდენციის პირობებში. ჰიდროტექნიკური ნაპირგამაგრების ნაგებობების შექმნის მრავალწლიანმა პრაქტიკამ არათუ შეაჩერა წარეცხვა, არამედ პირიქით, უფრო გააძლიერა წარეცხვის პროცესი (იგულისხმება გასული საუკუნის ბოლო).

საზღვაო ნაპირების წონასწორობის აღდგენის პრობლემის გადაწყვეტა მნიშვნელოვანწილად არის დამოკიდებული მეცნიერულად გადამწყვეტილ დაშლის პროცესებთან ბრძოლის ახალ მეთოდებსა და ფორმებზე (შედეგად, სანაპირო ზოლის წარეცხვის ზონა შემცირდება; იმავდროულად, შემცირდება ეკონომიკური ხარჯებიც). გარდა ამისა, არანაკლებ მნიშვნელოვანია ზღვისპირა კურორტების ესთეტიკური მხარეც – შენარჩუნდება მათი ლანდშაფტური განუმეორებლობა, როგორც მნიშვნელოვანი მიმზიდველი რეკრეაციული ფაქტორი.

მრავალი კურორტი და საკურორტო ადგილი მდებარეობს მაღალი ზვავსაშიშროების ზონაში. ბოლო წლებში თოვლიანი ზამთარი ხშირად ინვესტორებს ზვავების ჩამოსვლას, რაც განაპირობებს ზვავსანინაალმდეგო სამსახურის, მისი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნის მწვავე აუცილებლობას. რეკრეაციული რეგიონების მთიანი რაიონები გამოჩნეულია მაღალი ღვარცოფული და მენყრული აქტივობით. ამ პროცესების კატასტროფული შედეგები განაპირობებს მოსახლეობის გაყვანას საშიში ზონიდან. სამუხაროდ, შესაბამისი სანდო ტექნიკური საშუალებები ზვავებისა და ღვარცოფებისგან დასაცავად, ქვეყანაში ჯერ-ჯერობით არ არსებობს. მთიან რეგიონებში საშიში გეოდინამიკური პროცესების განვითარების შეჩერების საქმეში დიდი როლი ენიჭება მცენარეული რესურსების (განსაკუთრებით ტყეების) დაცვასა და აღდგენას; ასევე, ახალი მშენებლობების განხორციელებისას რეკრეაციული საქმიანობისთვის დასაშვები ადგილების განსაზღვრას. ქვეყნის ტერიტორიის მთიანი ნაწილის ეკოლოგიური მდგრადობის შენარჩუნება დადებითად აისახება რეკრეაციული რესურსების ხარისხიან მდგომარეობაზე და სხვადასხვა პროფილის რეკრეაციული ობიექტების სტაბილურ ფუნქციონირებაზე.

საქართველოს ბალნეოლოგიური კურორტების ეკოლოგიური პრობლემის ცენტრალური საკითხია მინერალური ნყლების რესურსების დაცვა გაფუჭების, გამოფიტვისა და დაბინძურებისაგან; ასევე, კურორტების ჰიდრომინერალურ საქმიანობაში არსებული მრავალრიცხოვანი ხარვეზებით გამოწვეული ნყლის დანაკარგების აცილება. ბევრ ბალნეოლოგიურ კურორტზე არ არსებობს ჭაბურღილის კაპტაჟი და გასაზომი აპარატურა; ონკანის რეჟიმის დარღვევის გამო მინერალური ნყლების საბადოებზე დიდია დანაკარგი (ავადჭარა, ტყვარჩელი, უნერა, ამაღლება და სხვ.). მინერალური ნყლების შენახვაზე უარყოფითად აისახება ბევრ კურორტზე, – მათ შორის პოპულარულ კურორტებზე (ბორჯომი, წყალტუბო, სოხუმი, გაგრა, უნერა და სხვ.), – საბადოების ოპტიმალური ექსპლუატაციის ტექნოლოგიური სქემების არარსებობა. ასევე, მინერალური ნყლების მნიშვნელოვანი დანაკარგი გამოწვეულია წყაროების სეზონური ფუნქციონირებით. ბალნეოლოგიურ კურორტებზე მინერალური ნყლების გამოყენების მონაცემების ანალიზით ნაჩვენებია, რომ მოპოვებული რესურსების საერთო მოცულობიდან იკარგება თითქმის ნახევარი, ხოლო ზოგიერთ კურორტზე – დაახლოებით 60-75%.

საქართველოს რეკრეაციულ რაიონებში ბუნებრივი გარემოს ეკოლოგიური დაცვის პრობლემა შეიცავს ისეთ ასპექტს, როგორიცაა ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის ოპტიმალურ დონეზე შენარჩუნება. ეს პრობლემა განსაკუთრებით აქტუალურია შავიზღვისპირა კურორტებისთვის, რომელთა საქმიანობის მთელი ზონის ფარგლებში საჭიროა აუზი დაბინძურებულია სამეწარმეო გამოწვავებით, მტვრით,

სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ნარჩენებით, მაღალი ტოქსიკურობის მქონე ავტოტრანსპორტის გამონაბოლქვი აირებით. სატრანსპორტო საშუალებების გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედების შემცირების მიზნით, საჭიროა შემოვლითი გზების მშენებლობის გააქტიურება და ტრანზიტული ტრანსპორტის გაყვანა საკურორტო ზონის გარეთ. ასევე, აუცილებელია კონტროლის დანერგვა სატრანსპორტო საშუალებებზე, რომლებიც კურორტს ემსახურება, და კერძო ავტომანქანებზე; მოთხოვნების გამკაცრება სანვაგის ტოქსიკურობისადმი.

რეკრეაციულ რაიონებში ეკოლოგიური სტაბილურობის უზრუნველყოფა უმნიშვნელოვანესი პირობაა კურორტების საკურორტო ფუნქციის შენარჩუნებისა და პერსპექტივაში საკურორტო-ტურისტული პოტენციალის გაზრდისა, ქვეყნის სხვადასხვა ნაწილში რეკრეაციული რესურსების კომპლექსური ათვისების ბაზაზე. რეკრეაციული მეურნეობის განვითარება (თანმდევრი პრობლემების კომპლექსური გადაჭრის შემდგომ, განსაკუთრებით ექსტენსიურ საფუძველზე) ლიმიტირებულია, უპირველესად, ფინანსური შესაძლებლობებით და, გარკვეულწილად, საკურორტო-რეკრეაციული დანერგვების უზრუნველყოფით არასაკმარისი დონის შესაბამისი კადრებით, მათ შორის, პროფესიონალური მომზადების მქონე კადრებით, რაც უარყოფითად აისახება დამსვენებელთა მომსახურების ხარისხზე.

საკურორტო-ტურისტული მეურნეობის ორგანიზების სუსტ ადგილად უნდა ჩაითვალოს საკურორტო-ტურისტული დანერგვების დაქვემდებარების გაფანტული ხასიათი. მიზანშეწონილია კურორტების ერთიანი მართვის ორგანოს ფუნქციის გაფართოება – ქვეყნის ტერიტორიაზე განლაგებული ყველა კურორტის საკურორტო-ტურისტული საქმიანობისა და განვითარების სტრატეგიული დაგეგმვის კოორდინაციის მისთვის გადაცემა. ვფიქრობთ, ასეთი მიდგომა ხელს შეუწყობს ერთიანი პოლიტიკის გატარებას ქვეყნის საკურორტო-ტურისტული მეურნეობის განვითარების დაჩქარებაში. რაც შეეხება არსებულ სანატორიუმებსა და სამკურნალო პანსიონატებს, საჭიროა მათი გაერთიანება ახალი ტიპის სამკურნალო-გამაჯანსაღებელ კომპლექსებად – სამკურნალო-სარეაბილიტაციო ცენტრებად, რომლებსაც ექნებათ მეტი შესაძლებლობები და კომპეტენცია კვალიფიციური სამედიცინო პერსონალით დაკომპლექტებასა და მათი თანამედროვე სამედიცინო აპარატურითა და ტექნოლოგიებით აღჭურვაში. საქართველოს საკურორტო-ტურისტული მეურნეობა თანამედროვე მოთხოვნებს რომ პასუხობდეს, აუცილებელია დიდი კაპიტალდაბანდება და უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა. ვფიქრობთ, სამკურნალო ტურიზმის – დღესდღეობით მსოფლიოში ყველაზე სწრაფად განვითარებადი და ძვირადღირებული ტურიზმის სახეობის, პრიორიტეტული განვითარება ხელს შეუწყობს ბუნებრივი სამკურნალო (საკურორტო)-რეკრეაციული რესურსების უფრო რაციონალურად და ეფექტიანად გამოყენებას და, შესაბამისად, უცხოური ვალუტის შემოდინებას ქვეყანაში.

5.2 რეკრეაციული რესურსებისა და კურორტების განვითარების პერსპექტივები

მსოფლიო ცივილიზაციის განვითარების თანამედროვე დონემ ადამიანთა საზოგადოების წინაშე უამრავი პრობლემა წარმოშვა (ეთნოკონფლიქტები, ტერორისტული აქტები, ომები, ეკოლოგიური კატასტროფები, ეკონომიკური კრიზისი და ა.შ.). გარემოს დაბინძურებამ უკვე მიაღწია ზღვრულ დასაშვებ დონეს. გახშირებული სტრესული სიტუაციებისა და ეკოლოგიური ფაქტორების ზემოქმედების გამო, თანამედროვე ადამიანი ხშირად დეპრესიის ტყვეობაში ექცევა, სულ უფრო მიჯაჭვული ხდება თანამედროვე

ელექტრონულ-საინფორმაციო საშუალებებზე, რომლებიც ძალზე მავნე გავლენას ახდენენ ფსიქიკაზე, ალიზიანებენ მას და ინვევენ ქრონიკულ ნერვულ აშლილობას, წარმოშობენ ფსიქოსომატურ პრობლემებს, ასუსტებენ იმუნურ სისტემას. დღეს ადამიანის ჯანმრთელობა განიხილება როგორც ყველაზე რეალური ღირებულება და განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს პრევენციულ, პროფილაქტიკურ და გამაჯანსაღებელ ღონისძიებათა პრობლემების გონივრული მეცნიერული დამუშავება. აუცილებელია ისეთი გამაჯანსაღებისა და განტვირთვის ფორმების გამოყენება, სადაც ერთმანეთს ერწყმის დასვენება, რელაქსაცია, გართობა და ახლის შეცნობა, ფიზიკური, ფსიქიკური და სულიერი წონასწორობის აღდგენა და მკურნალობა. ასეთ საშუალებას წარმოადგენს სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ტურიზმი. ამ თვალსაზრისით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორების სწორად გამოყენებას. ამაში იგულისხმება როგორც ჯანმრთელობის დაცვის კერებისა და მათი საწოლების რიცხოვნობის ზრდა,

ასევე სამკურნალო-დიაგნოსტიკური პროცესის ზუსტი ორგანიზაცია, კურორტებზე მკურნალობის, დასვენებისა და გართობისთვის ოპტიმალური პირობების შექმნა, მომსახურების მაღალი კულტურა, მეცნიერულად და პრაქტიკულად დასაბუთებული კვლევისა და მკურნალობის ახალი მეთოდების მიზანმიმართული დანერგვა თანამედროვე სტანდარტების საკურორტო-სამკურნალო და დასასვენებელ კომპლექსებში. აღნიშნული მიზნების მისაღწევად საჭიროა სახელმწიფო სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმების შემუშავება, რომლებშიც ასახული იქნება კურორტებისა და საკურორტო-სამკურნალო დასახლებებისა და დასვენების კერების ქსელის აღდგენა-მოდერნიზაცია და შემდგომი გაფართოება.

საქართველოს ბუნებრივი კურორტული ფაქტორების გამოყენება სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ტურიზმის სფეროში ხელს შეუწყობს კურორტების რეაბილიტაციას, არსებული საკურორტო ინფრასტრუქტურის მოდერნიზებას და ახლის შექმნას, ადგილობრივი მოსახლეობის გადამზადებას საერთაშორისო სტანდარტებით ტურისტული მომსახურების სფეროსთვის (მათ შორის სამედიცინო პერსონალის – ექიმების, მედლების, მასაჟისტების, სპორტული მედიცინის მეთოდისტების და ა.შ.) და მათ დასაქმებას შესაბამის ინფრასტრუქტურაში.

უცხოელი ექსპერტების აზრით, საქართველოს მდიდარი ბუნებრივი კურორტული ფაქტორები განაპირობებენ საკურორტო-გამაჯანსაღებელი ტურიზმის განვითარების მიზანშეწონილობასა და პრიორიტეტულობას, მითუმეტეს, თუ გავითვალისწინებთ ევროპის ისეთი მონინავე და ტრადიციული ტურისტული ქვეყნების გამოცდილებას, როგორცაა რუსეთი, ავსტრია, ესპანეთი, იტალია, საფრანგეთი, ჩეხეთი, საბერძნეთი, უნგრეთი, გერმანია და სხვ. კვლევებით დადგენილია, რომ მულტიპლიკაციურ ეფექტს ტურიზმის სახეობებიდან ყველაზე მეტად იძლევა სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ტურიზმი, ძვირადღირებული ელიტარული სამედიცინო მომსახურების ხარჯზე.

დღეს მსოფლიო ტურისტულ სექტორში უდიდესი სეგმენტი უჭირავს სამკურნალო-გამაჯანსაღებელ ტურიზმს, ყველაზე სწრაფად განვითარებად ტურიზმის სახეობას. საქართველოს მდიდარი და მრავალფეროვანი საკურორტო-ტურისტული პოტენციალი ხელსაყრელ პერსპექტივას ქმნის ტურიზმის ამ მიმართულების წარმატებით განვითარებისთვის - სრულიად შესაძლებელია, მომავალში ქვეყანა გახდეს საერთაშორისო მნიშვნელობის კურორტების ცენტრი. თუ გავითვალისწინებთ არსებულ მდგომარეობას, ამის მიღწევა არ იქნება ადვილი, მაგრამ, სწორი მარკეტინგისა და ინვესტიციების მოზიდვის შემთხვევაში, შესაძლებელია. სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი და რეკრეაციული ფაქტორების გათვალისწინებით, საინვესტიციოდ ყველაზე პერსპექტიულ კურორტებს მიეკუთვნება - თბილისი, წყალტუბო, ბორჯომი, ნუნისი, ცაიში, ახტალა, აბასთუმანი, ბახმარო, საირმე, გომარდული და სხვ.

თანამედროვე მსოფლიოში სულ უფრო აქტუალური ხდება ბუნებრივი სამკურნალო მინერალური წყლების ბაზაზე გამაჯანსაღებელი, სამკურნალო და სარეაბილიტაციო ცენტრების დაარსება, რაც, თავის მხრივ, ხელს უწყობს სპა და ველნეს ტურიზმის განვითარებას. ამ თვალსაზრისით საქართველოს გააჩნია უდიდესი პოტენციალი და პერსპექტივა ტურიზმის მოცემული სახეობის განვითარებისთვის მთელი ქვეყნის მასშტაბით. თბილისის ბალნეოლოგიურ კურორტზე ბოლო დროს განხორციელებული მოდერნისტული რეფორმების შედეგად თბილისი გახდა საერთაშორისო დონის სპა-დედაქალაქი, რომლის გამოცდილების გაზიარება დაენმარება რეგიონებს სპა ტურიზმის განვითარებაში. მნიშვნელოვანია, რომ ქვეყნის საკურორტო სივრცე იწყება სწორედ დედაქალაქიდან – ბალნეოკლიმატური კურორტიდან, რომელსაც საერთაშორისო აღიარება უკვე აქვს მოპოვებული. გასათვალისწინებელია აუცილებელი წინაპირობები, როგორცაა თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვა, კურორტული პროდუქტისა და მომსახურების მაღალი ხარისხი, – რომ საქართველო გახდეს განვითარებული სამკურნალო ტურისტული მიმართულების ქვეყანა.

სამკურნალო ტურიზმის განვითარებას დიდი მნიშვნელობა აქვს ქვეყნის ეკონომიკური, სოციალურ-კულტურული და ეკოლოგიური გარემოს გაუმჯობესების თვალსაზრისით. ამ სახეობის განვითარება ხელს უწყობს ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას, თუმცა, ტურიზმის სხვა სახეობებისგან განსხვავებით, იგი მოითხოვს გაცილებით მეტი და მაღალკვალიფიციური პერსონალით უზრუნველყოფას. ამიტომ, საჭიროა შესაბამისი პროფესიონალების მიერ ამ სფეროსთვის კადრების სპეციალური მომზადების, გადამზადებისა და კვალიფიკაციის მუდმივმოქმედი კურსების ორგანიზაცია და შესაბამისი ტრენინგების ჩატარება. სამკურნალო ტურიზმის მნიშვნელოვანი მახასიათებელია ისიც, რომ მას გაცილებით მეტი შემოსავლის მოტანა შეუძლია ქვეყნისთვის, ვიდრე ტურიზმის სხვა სახეობებს.

სამკურნალო კურორტების განვითარებაში მნიშვნელოვანია რეკლამა და ტუროპერატორების როლი – მათ უნდა გამოიყენონ თავიანთი პროფესიული კავშირები და აქტიური რეკლამა გაუწიონ ქართულ კურორტებს. დღესათვის რეკლამირების წარმატებული საშუალებაა ინტერნეტ სივრცე და სხვადასხვა სოციალური ქსელები. გამომდინარე აქედან, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ყველა საკურორტო ზონაში უკაბელო ინტერნეტის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა. დაბოლოს – სახელმწიფოს, ინვესტორებისა და ტუროპერატორების კოორდინირებული საქმიანობა უზრუნველყოფს ქვეყანაში სამკურნალო ტურიზმის სწრაფი ტემპებით განვითარებას.

სამკურნალო კურორტების განვითარება პირდაპირ აისახება ადგილობრივი ტერიტორიული ერთეულის განვითარებაზე. კურორტზე სამკურნალოდ ჩასული ტურისტებისათვის კომფორტული გარემოს შექმნა არის მომავალში მათი და მათი მეგობრების რეგულარული ვიზიტების, აგარაკების შექმნის, დაქირავებისა და ინვესტიციების მოზიდვის მნიშვნელოვანი სტიმული. შედეგად ამისა, იზრდება მოცემულ კურორტზე ვიზიტორთა რაოდენობა და შესაბამისად იქმნება რაიონში ტურისტული ბიზნესის განვითარების პირობები. შექმნილი ტურისტების მომრავლება რაიონში გააჩენს ახალ შესაძლებლობებს ადგილობრივი მოსახლეობისთვის – მათ შეეძლება ადგილზე გაყიდონ სოფლის მეურნეობის პროდუქცია, დასაქმდნენ გაშენებულ დასასვენებელ პარკებსა და სკვერებში და სხვ.; გვამწვანება ხელს შეუწყობს გარემოს გაჯანსაღებას. ტურისტების რაოდენობის გაზრდა რაიონში შექმნის საბანკო და სასტუმრო მომსახურების გაფართოების საჭიროებას, რაც ასევე განაპირობებს დამატებით სამუშაო ადგილების შექმნას. ამრიგად, საკურორტო რაიონების განვითარება შეაჩერებს მიგრაციულ პროცესებს და შექმნის შემოსავლის წყაროს ადგილობრივი მოსახლეობისათვის.

დასკვნები და წინადადებები

- საქართველოს უნიკალურ ბუნებრივ სამკურნალო (საკურორტო)-რეკრეაციულ რესურსებს ისტორიულად წამყვანი როლი ენიჭებოდა ტურიზმის ინდუსტრიის განვითარებაში. ქვეყნის უნიკალური კურორტები და საკურორტო ადგილები ყოველთვის იზიდავდა მრავალრიცხოვან ტურისტებსა და დამსვენებლებს.

- ბოლო პერიოდამდე საქართველოს საკურორტო ტურიზმის მთავარი მიმართულება იყო მინერალური წყლებით მკურნალობა და დასვენება. შესაბამისად, საქართველოში ყოველწლიურად ჩამოსული ტურისტების თითქმის ნახევარი კურორტებს და საკურორტო ადგილებს სტუმრობდა მკურნალობის მიზნით. დღევანდელ პირობებში კიდევ უფრო გაიზარდა კურორტების როლი და მნიშვნელობა ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში. საქართველოს საკურორტო-ტურისტული სპეციალიზაცია ქვეყნის მსოფლიო ბაზარზე გასვლისა და ეკონომიკური ინტეგრაციის გაღრმავების ერთ-ერთი ოპტიმალური გზაა. საკურორტო-რეკრეაციული მეურნეობის განვითარებამ პიკს მიაღწია გასული საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოს, როდესაც საქართველო, როგორც კურორტების ქვეყანა, საბჭოთა სივრცეში მესამე ადგილზე იყო რუსეთისა და უკრაინის შემდეგ.

- საქართველოს საკურორტო დარგის ძლიერ მხარეებს შორის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მდიდარი და მრავალფეროვანი ბუნებრივი სამკურნალო რეკრეაციული რესურსების არსებობა, ზღვისა და მთიანი ლანდშაფტების და ჰავის შეხამება. ასევე, ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონში უძველესი კულტურის ძეგლებისა და ბუნებრივი ღირსშესანიშნაობების სიმრავლე, განაპირობებს საქართველოს საკურორტო-ტურისტულ სპეციალიზაციას. რესურსულ-რეკრეაციული პოტენციალის სივრცითი განაწილების ანალიზი აჩვენებს, რომ საკურორტო პოტენციალის ნახევარზე მეტი მოდის ზღვისპირა რეკრეაციული რაიონების – აფხაზეთის, აჭარის, სამეგრელოსა და გურიის ნილზე, დაახლოებით მესამედი – თბილისის, იმერეთის, სამცხე-ჯავახეთისა და შიდა ქართლის რეკრეაციულ რაიონებშია კონცენტრირებული, ხოლო დაახლოებით მეხუთედი – მთიანი ლანდშაფტების მქონე რეკრეაციული რაიონების საზღვრებში.

- საკურორტო-ტურისტული მეურნეობის განვითარების თანამედროვე დონის ანალიზი აჩვენებს, რომ ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსების პოტენციურ შესაძლებლობებსა და მათი გამოყენების დონეს შორის არსებობს სერიოზული დისპროპორცია. განსაკუთრებით დაბალია ქვეყნის მთიანი რაიონების ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსების გამოყენების დონე. ფაქტობრივად, ყველა რეკრეაციულ

რაიონში არსებობს საკურორტო-ტურისტული პოტენციალის ზრდის რეზერვი. აღნიშნული რეზერვის გამოყენების მეცნიერული საფუძვლები საკმაოდ კარგადაა შესწავლილი – გამოვლენილია მინერალური წყლების ახალი წყაროები, შექმნილია სპელეოთერაპიის მეთოდები, გამოკვლეულია მაგნიტური ქვიშის (კურორტი ურეკი) უნიკალური სამკურნალო თვისებები, დადგენილია ცალკეული კლიმატური ზონების სამკურნალო-პროფილაქტიკური თვისებები და კლიმატის გავლენა სხვადასხვა დაავადებებზე და ა.შ.

- დღეისათვის მრავალი მოუგვარებელი პრობლემა არსებობს კურორტებზე მკურნალობისა და დასვენების ორგანიზებაში. თანამედროვე მოთხოვნებს ვერ პასუხობს ქვეყნის კურორტების ინფრასტრუქტურის მდგომარეობა, განსაკუთრებით მათი კომუნალური სფერო. მიუხედავად იმისა, რომ რეკონსტრუირებულია და ექსპლუატაციაშია შეყვანილი წყალგაყვანილობის ახალი ობიექტები, წყალმომარაგება ვერ აკმაყოფილებს თანამედროვე მოთხოვნებს, განსაკუთრებით ზაფხულის პერიოდში, როდესაც კურორტებზე ყველაზე მეტი რაოდენობის დამსვენებელი იყრის თავს. მიუხედავად ხარისხიანი სასმელი წყლის რესურსების არსებობისა, რეკრეაციული რაიონების თითქმის ყველა კურორტი განიცდის სირთულეებს სასმელი წყლით უზრუნველყოფაში. სუსტი ადგილია, ასევე, კურორტების თბომომარაგება. აუცილებელია თანამედროვე გათბობის სისტემების მოწყობა. არანაკლებ მწვავეა საკანალიზაციო სისტემების მდგომარეობა და განვითარება, გამწმენდი საშუალებების, ნარჩენების გადამამუშავებელი ქარხნების აშენება და სხვ. ამ სფეროში საჭიროა თანამედროვე, ბიოტექნოლოგიური მეთოდების დანერგვა.

- საქართველოში საკურორტო მკურნალობისა და დასვენების განვითარების თანამედროვე დონე ჩამორჩება მოსახლეობის მზარდ მოთხოვნებს, არასრულად გამოიყენება ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორები, ხარვეზებია დამსვენებელთა მომსახურების ორგანიზებაში, დასახვედია საკურორტო მკურნალობისა და სამედიცინო მეცნიერების მიღწევების პრაქტიკაში დანერგვის ღონისძიებები, არადაკმაყოფილებელია ბუნებრივი სამკურნალო რესურსების დაცვა და საკურორტო მიწების გამოყენება და სხვ.

- ბევრი კურორტი და საკურორტო ადგილი ვერ აკმაყოფილებს თანამედროვე მოთხოვნებს საავტომობილო გზების (შიგა და ავტომაგისტრალის) მიმართ, განსაკუთრებით მწვავე მდგომარეობაა ქვეყნის მთიან რეგიონებში. მნიშვნელოვანია ავტომაგისტრალის აღდგენა-რეკონსტრუქცია, საკურორტო ცენტრებთან დამაკავშირებელი გზების მშენებლობა და ტექნიკური გაუმჯობესება, სატრანსპორტო საშუალებების პარკის განახლება, პერსპექტიული სპეციალური ტრანსპორტის სახეობების ფართო დანერგვა (მაგ., ბაგირგზების), შვეულმფრენებისა და მცირე ავიაციის პარკის, საჰაერო ტრანსპორტის მიწისზედა ინფრასტრუქტურის, საქართველოს შავიზღვისპირეთის სანაპიროზე საზღვაო ფლოტის სანაპირო ბაზის განვითარება. ყველა ზემოჩამოთვლილი პრობლემა ქვეყნის საკურორტო-ტურისტული მეურნეობის შემდგომი განვითარებისა და სრულყოფის გლობალურ პრობლემას წარმოადგენს.

- რეკრეაციული რესურსების გამოყენების პრობლემის გადანყვევებისას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ეკოლოგიური ფაქტორის სრულყოფილი აღრიცხვა. ქვეყნის საკურორტო ზონებში, განსაკუთრებით შავი ზღვის სანაპიროზე და მთიან რეგიონებში, საკურორტო ფუნქციების შენარჩუნებისა და გახანგრძლივებისათვის აუცილებელია ეკოლოგიური სტაბილურობის მიღწევა.

- მრავალი კურორტი და საკურორტო ადგილი მდებარეობს მაღალი ზვავსაშიშროების ზონაში, რაც განაპირობებს ზვავსაინააღმდეგო სამსახურის, მისი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნის მწვავე აუცილებლობას. მთიანი რეგიონების რეკრეაციული რაიონები გამორჩეულია მაღალი ღვარცოფული და მეწყრული აქტივობით.

- რეკრეაციულ რაიონებში ბუნებრივი გარემოს ეკოლოგიური დაცვის პრობლემა შეიცავს ისეთ ასპექტს, როგორცაა ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის ოპტიმალურ დონეზე შენარჩუნება.

- ეკოლოგიური სტაბილურობის უზრუნველყოფა რეკრეაციულ რაიონებში კურორტების საკურორტო ფუნქციის შენარჩუნებისა და პერსპექტივაში საკურორტო-ტურისტული პოტენციალის გაზრდის უმნიშვნელოვანესი პირობაა, ქვეყნის სხვადასხვა ნაწილში რეკრეაციული რესურსების კომპლექსური ათვისების ბაზაზე. რეკრეაციული მეურნეობის განვითარება (თანმდევრი პრობლემების კომპლექსური გადაჭრის შემდგომ, განსაკუთრებით ექსტენსიურ საფუძველზე) ლიმიტირებულია, უპირველესად, ფინანსური და, გარკვეულწილად, საკურორტო-რეკრეაციული დანესებულებების კვალიფიციური კადრებით უზრუნველყოფის შესაძლებლობებით.

- გადაუდებელ ამოცანათა რიცხვს განეკუთვნება საკურორტო რეკრეაციული დარგის განვითარების

გრძელვადიანი სტრატეგიისა და შესაბამისი სამოქმედო პროგრამის შემუშავება, გამომდინარე საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიიდან.

- საქართველოს საკურორტო-ტურისტული მეურნეობა თანამედროვე მოთხოვნებს რომ პასუხობდეს, აუცილებელია დიდი მოცულობის კაპიტალდაბანდება და უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა.

- გამომდინარე უმდიდრესი და მრავალფეროვანი ბუნებრივი საკურორტო რესურსული პოტენციალიდან, საქართველოს აქვს შესაძლებლობა პერსპექტივაში იქცეს ერთ-ერთ საერთაშორისო საკურორტო-გამაჯანსაღებელ ცენტრად რეგიონში, რისთვისაც, უპირველესად, საჭიროა: ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორების ახალი ხედვით, ახალი სისტემური მიდგომებით მეცნიერული კვლევების პერმანენტული წარმოება, გარემოს გლობალური კლიმატური ცვლილებების გათვალისწინება. მსოფლიო უმკაცრესი კონკურენციის პირობებში საქართველომ უნდა უზრუნველყოს თავისი მდიდარი კურორტულ-რეკრეაციული პოტენციალის სათანადო გამოყენება და მაღალრეიტინგული კურორტების ჩამონათვალში მოხვედრა. ამ მიმართებით მიზანშეწონილია კურორტოლოგიის დამოუკიდებელი სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის აღდგენა და განვითარება. უცხოეთიდან შეიძლება თანამედროვე ინოვაციური ტექნოლოგიების, აპარატურის შემოტანა, მაგრამ ბუნებრივი რესურსული პოტენციალის მეცნიერული შესწავლა და მართვა უნდა განხორციელდეს ეროვნული მაღალკვალიფიციური სპეციალისტებისა და მკვლევარების მიერ.

- რეკრეაციული რესურსების აქტიური გამოყენების ტენდენციები, მათი ჩართვა სამეურნეო ბრუნვაში არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს ეკონომიკის მდგრადი განვითარების პრინციპებს, უნდა აწინასწარებდეს საზოგადოების ეკოლოგიურ და ეკონომიკურ ინტერესებს. ამ მხრივ მეტად აქტუალური ხდება ბუნებრივი გარემოს ნეგატიური ცვლილებებისგან დაცვის ეკონომიკურ-სამართლებრივი ინსტრუმენტების შემუშავების საკითხები, რომლებსაც მიეკუთვნება ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების ეკონომიკური შეფასების მეთოდიკა.

გამოყენებული ლიტერატურა და ინტერნეტ რესურსები

1. ლ.კვარაცხელია, ი. მესხია. საქართველოს ბუნებრივი რესურსები, ტომი 2. თავი 8. გვ. 875-1064. სამკურნალო (საკურორტო)-რეკრეაციული რესურსები. თბილისი, 2015
2. ნ. გრძელიშვილი, ლ. კვარაცხელია - ტურისტულ - რეკრეაციული რესურსები. ნაწილი 1. მონოგრაფია. 2022
3. ნ. გრძელიშვილი. „რეგიონი - ეკონომიკა, პოლიტიკა, მართვა“. გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბ.: 2020. გვ. 382
4. ნ. გრძელიშვილი, ლ. კვარაცხელია, თ. ექვთიმიშვილი. ტურისტულ - რეკრეაციული რესურსების ეკონომიკური შეფასება. სამეცნიერო ჟურნალი „სამართალი და ეკონომიკა“. N12;2021
5. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „საქართველო და ევროინტეგრაცია“ ნოდარ გრძელიშვილი ლაურა კვარაცხელია - ტურიზმის განვითარების რესურსების კლასიფიკაციის ევროპული მიდგომები. 28-29 ივლისი 2022 სტუ.
6. ნ.ჭითანავა. რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკა და მართვა: მიზნები, მიმართულებები, მექანიზმი, გამოცდილება. - „საქართველოს რეგიონების ეკონომიკური და სოციალური განვითარების მიმართულებები გარდამავალ პერიოდში“. ბათუმი-თბილისი : 2001.
7. ბირჟაკოვი მ. 2008. ტურიზმის თეორია (რუს., თარგმანი _ მეტრეველი მ.). შპს „ფავორიტი პრინტი“. თბილისი
8. გაგნიძე რ. 2013. მცენარეული საფარი. წიგნში: „საქართველოს გეოგრაფია“. თსუ, ვახუშტი ბაგრატიონის გეოგრაფიის ინსტიტუტი. თსუ გამომცემლობა. თბილისი
9. ელიზბარაშვილი ე. 2007. საქართველოს კლიმატური რესურსები, ჰიდრომეტეოროლოგიის ინსტიტუტი. თბილისი

10. ვადაჭკორია მ., უშვერიძე გ., ჯალიაშვილი ვ. 1987. საქართველოს სსრ კურორტები, “საბჭოთა საქართველო”. თბილისი
11. ზაუტაშვილი ბ., მხეიძე ბ. 2013. მინერალური წყლები, ნიგნში: “საქართველოს გეოგრაფია”. თსუ, ვახუშტი ბაგრატიონის გეოგრაფიის ინსტიტუტი. თსუ გამომცემლობა. თბილისი
12. თავართქილაძე შ., ხანთაძე ა., ელიზბარაშვილი ე., ქარცივაძე ნ. 2007. ურეკი – უნიკალური კურორტი. ურეკი
13. კვარაცხელია ლ., ქინქლაძე რ. 2012. საქართველოს ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსების როლი ტურისტულ ინდუსტრიაში. მდგრადი ტურიზმი: ეკონომიკა და ბიზნესი, III საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენციის მასალები. ბათუმი
14. კვაშილავა-ცეკვავა ა. 2011. კურორტები. “საქართველოს მაცნე”. თბილისი
15. კორძახია მ. 1961. საქართველოს ჰავა, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გამოცემა. თბილისი
16. მდგრადი ტურიზმი: ეკონომიკა და ბიზნესი, 2012, III საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენციის მასალები. ბათუმი
17. მესხია ი., ასათიანი რ. 2012. საკურორტო-რეკრეაციული რესურსები და ტურიზმი, ნიგნში: “საქართველოს ეკონომიკა”. გამომცემლობა “სიახლე”. თბილისი
18. მესხია ი. 2012. საქართველოს ტურიზმის თანამედროვე მდგომარეობის ანალიზი და პერსპექტიული განვითარების ორიენტირები. მდგრადი ტურიზმი: ეკონომიკა და ბიზნესი, III საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენციის მასალები. ბათუმი
19. მესხია ი., გველესიანი ე. 2010. რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკა, გამომცემლობა “ინოვაცია”. თბილისი
20. მეტრეველი მ., კვარაცხელია ლ. 2012, ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსები და მათი გამოყენების პერსპექტივები, მონოგრაფიაში: “თბილისის ბუნებრივი რესურსები და მათი გამოყენების პერსპექტივები”, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია, სტუ-ს საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი. თბილისი
21. მეტრეველი მ. 2011. ტურიზმისა და სტუმარმასპინძლობის საფუძვლები. შპს “ფავორიტი პრინტი”. თბილისი
22. მეტრეველი მ. 2011. ტურიზმის ბიზნესი. შპს “ფავორიტი პრინტი”. თბილისი
23. მუმლაძე დ., გაგუა გ., ლომიძე ნ. 2013. კლიმატი, ნიგნში: “საქართველოს გეოგრაფია”, თსუ, ვახუშტი ბაგრატიონის გეოგრაფიის ინსტიტუტი. თსუ გამომცემლობა. თბილისი
24. პავლიაშვილი ნ. 2013. ტურისტულ-რეკრეაციული მეურნეობა, ნიგნში: “საქართველოს გეოგრაფია”, თსუ, ვახუშტი ბაგრატიონის გეოგრაფიის ინსტიტუტი. თსუ გამომცემლობა. თბილისი
25. ჟორდანიანი რ. 2013. ცხოველთა სამყარო, ნიგნში: “საქართველოს გეოგრაფია”, თსუ, ვახუშტი ბაგრატიონის გეოგრაფიის ინსტიტუტი. თსუ გამომცემლობა. თბილისი
26. საქართველოს კანონი “ტურიზმისა და კურორტების შესახებ” (1997. 06.მარტი).
27. საქართველოს კანონი “კურორტებისა და საკურორტო ადგილების სანიტარიული დაცვის ზონების შესახებ” (1998).
28. საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება “საქართველოს კურორტებისა და საკურორტო ადგილების ნუსხის შესახებ” N655 (2005.22.ივლისი).
29. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია “საქართველო-2020”. 2014.
30. საქართველოს სსრ კურორტები და საკურორტო რესურსები, ატლასი. 1989. საქართველოს სსრ საქკურორტის ი. კონიაშვილის სახ. კურორტოლოგიისა და ფიზიოთერაპიის ს/კ ინსტიტუტი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ვახუშტის სახ. გეოგრაფიის ინსტიტუტი. მოსკოვი
31. საქართველოს ეროვნული ატლასი. 2012. ივ. ჯავახიშვილის სახ. თსუ-ს ვახუშტი ბაგრატიონის

გეოგრაფიის ინსტიტუტი. თბილისი

32. საქართველოს 100 კურორტი. 2014. "კლიო". თბილისი

33. სააკაშვილი ნ., ჩილინგარიშვილი თ. 2011. საქართველო – ტურიზმისა და კურორტების ქვეყანა. "საქართველოს მაცნე". თბილისი

34. სირბილაძე თ. 2008. ტურისტის გზამკვლევი. "ზენაარი". თბილისი

35. ჩილინგარიშვილი თ. 2006. საქართველოს დაკონსერვებული ოქროს საბადოები, საექსპორტო პოტენციალი. ჟურნალი "საქართველოს ეკონომიკა", N5.

36. ხომერიკი გ. 2008. ტურიზმი. "ტექნიკური უნივერსიტეტი". თბილისი

37. ნ. გრძელიშვილი, ლ.კვარაცხელია - „ტურისტული რესურსების შეფასების შედარებითი ანალიზი და კომპლექსური შეფასების მეთოდიკა“. საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი „საქართველოს ბუნებრივი რესურსები და საწარმოო ძალების მდგრადი განვითარების პერსპექტივები“ მიძღვნილი საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დაარსებიდან 100 წლის იუბილესა და აკადემიკოს ი.ჟორდანიას დაბადებიდან 90 წლისთავს. 2022

38. ნ. გრძელიშვილი, ლ.კვარაცხელია- ტურიზმის განვითარების რესურსული ბაზის გამოყენების ეფექტიანობის განსაზღვრის თავისებურებები რეგიონებში.

39. შრომების კრებული ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი VI საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია გლობალიზაციის გამონვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში. 5-6 ნოემბერი 2021

40. USBK 2022 Istanbul Gelisim University International Congress of Applied Social Sciences, March 10-11, 2022 Istanbul. Grdzlishvili NODAR, Kvaratskhelia LAURA, „Opportunities for Sustainable Development of Tourism in the Mountainous Regions of Georgia / Gürcistan’ın Dağlık Bölgelerinde Sürdürülebilir Turizm Gelişimi için Fırsatlar,, pp.104

41. International Conference on Global Practice of Multidisciplinary Scientific Studies Dedicated to the 100th Anniversary of “Georgian Technical University - GTU” June 24-26, 2022 / Tbilisi, Georgia

42. Nodar Grdzlishvili , Laura Kvaratskhelia, „COMPLEX ASSESSMENT OF TOURISM DEVELOPMENT RESOURCES THE MAIN DIRECTIONS OF USING THE METHODOLOGY.

43. Grdzlishvili N., Kvaratskhelia L. METHODOLOGICAL FEATURES AND PROBLEMS OF ASSESSMENT OF TOURIST AND RECREATIONAL RESOURCES OF THE TERRITORY. VOL 3, № 60 (2020). Sciences of Europe (Praha, Czech Republic).

44. M. Merlo and L. Croitoru Valuing Mediterranean Forests: Towards Total Economic Value, CABI International, Wallingford UK/Cambridge MA (2005).

45. Tyrväinen, L., Pauleit, S., Seeland, K. & de Vries, S. (2005): Benefits and uses of urban forests and trees. In: Konijnendijk, C.C., Nilsson, K., Randrup, T.B. & Schipperijn, J. (eds.): Urban forests and trees – A reference book. Springer, Berlin, Pp. 81-114.

46. The Aesthetics of Forestry: What has Empirical Preference Research Taught Us? 1989, Environmental Management, 13 (1): 55-74

47. Liisa Tyrväinen, Kirsi Mäkinen, Jasper Schipperijn. Tools for mapping social values of urban woodlands and other green areas. Landscape and Urban Planning 79 (2007) 5–19

48. Бетанели К.П., Хоштария Д.С. 1990. Проблемы рационального использования рекреационных ресурсов Грузии. «Мецниереба». Тбилиси

49. Квирквелия Т., Аршба З.1974. Научное обоснование организации курортной зоны в г.Сухуми. Тезисы докл. 18-ой республиканской н/т конференции ГПИ, Тбилиси

50. Нодия М.Ю. 1963. Курортные богатства Грузии. «Сабчота Сакартвело». Тбилиси

51. Природные ресурсы Грузии и проблемы их рационального использования. 1991. Монография КЕПС АН ГССР. «Мецниереба». Тбилиси
52. Хоштария Д.С., Биланишвили З.И. 1986. Природные ресурсы Грузии и НТП, в сб.: “Основные предпосылки формирования и развития территориально-рекреационных комплексов в Грузинской ССР”, «Мецниереба». Тбилиси
53. Хоштария Д.С., Савостина И.П., Биланишвили З.И. и др. 1984. Использование природно-рекреационных ресурсов Грузии на современном этапе, в сб. : “Природные ресурсы Грузии и их использование”, «Мецниереба». Тбилиси
54. <http://gtu.edu.ge/publishinghouse/Turizmi.pdf>>
55. http://gtu.ge/faculties/ctmf/dis/liana_ebanoidze.pdf>
56. <http://www.tourprom.ru/medical-tourism/>
57. <http://ka.wikipedia.org/w/>
58. <http://medvoyage.info/medtourism/about/>
59. <http://nova.rambler.ru/search?query=+kurorti+>>
60. <http://ru.wikipedia.org/w/index.php?title=Курорт&oldid=60917794>
61. <http://www.google.ge/search?hl=ka&source=hp&q=samkurnalo+tourizmi&gbv=2>
62. <http://openjournals.gela.org.ge/index.php/GRUNI-B/article/.../178>
63. www.nplg.gov.ge/dlibrary/collect/0001/000454/
64. www.scribd.com/doc/34048776/T_Putkaradze-ureki
65. www.gvg.ge/attachments_p2/38pdf>
66. www.iberia-travel-ge/georgia/saqartvelos-kurortebi.html
67. www.education.ge
68. www.balneo.ge
69. geostat.ge
70. mrdi.ge
71. mes.gov.ge
72. mof.gov.ge